

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENT MEZARLIKLARININ KENTSEL YEŞİL
ALANLAR İÇİNDEKİ ÖNEMİ VE
ZİYARETÇİ MEMNUNİYETİNİN
BELİRLENMESİNDE - KAYSERİ ASRİ
MEZARLIĞI ÖRNEĞİ**

Ahmet MODA

YÜKSEK LİSANS

Peyzaj Mimarlığı

Temmuz - 2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Ahmet Moda tarafından hazırlanan “Kent Mezarlıklarının Kentsel Yeşil Alanlar İçindeki Önemi Ve Ziyaretçi Memnuniyetinin Belirlenmesinde - Kayseri Asri Mezarlığı Örneği” adlı tez çalışması 23.07.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Öner DEMİREL

Danışman

Doç. Dr. Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ARISOY

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mustafa YILMAZ
FBE Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Ahmet MODA
23/07/2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

KENT MEZARLIKLARININ KENTSEL YEŞİL ALANLAR İÇİNDEKİ ÖNEMİ VE ZİYARETÇİ MEMNUNİYETİNİN BELİRLENMESİNDE – KAYSERİ ASRİ MEZARLIĞI ÖRNEĞİ

Ahmet MODA

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

2019, 125 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Öner DEMİREL

Doç. Dr. Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ARISOY

Yeni gelişmeye başlamış kentler, daha az gelişmiş komşu kentlerden ve kırsaldan olan göç sebebi ile hızlı ve plansız kentleşmeye maruz kalmaktadır. Bu göçlerle meydana gelen nüfus artışı ve beraberinde gelen konut ihtiyacı ve sanayileşme, kent içerisinde ve çevresindeki yeşil alanları tehdit etmekte, hatta yok etmektedir. Bu bağlamda mezarlıklar, imara açılmayan, kanunlarla korunan alanlar olup, artan kentleşme ile birlikte imara açılan ve her geçen gün azalan kentsel yeşil alanların yerini almaya başlamıştır. Fakat ülkemizdeki mezarlıklar, birincil görevi olan ölü gömme ve ziyaret alanı kullanımından öteye gidememiştir. Mezarlıkların, birincil işlevlerinin yanı sıra, kentlerde ekolojik ve rekreasyonel işlevleri de olan yeşil alanlar olduğu unutulmamalıdır.

Bu çalışmada; mezarlıkların, kentleşme ile hızla azalan kentsel açık-yeşil alan sistemleri içerisinde önemini ve mezarlıkların kent içerisindeki rekreasyonel potansiyelleri Kayseri Asri Mezarlık örneğinde incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak fotoğraflama, yerinde gözlem ve ziyaretçilerle yüz yüze sosyal araştırma tekniği olan anket tekniği kullanılmıştır.

Kayseri halkının büyük çoğunluğunun, mezarlıkları ziyaret amaçlı kullanımları dışında zaman geçirmek istemedikleri, mezarlıkların rekreasyonel yönden henüz yeterli donanıma ve altyapıya sahip olmadığı yapılan anket çalışmasında saptanmış olup bu bağlamda, mezarlıkların rekreasyonel potansiyellerini ortaya koyan ve ziyaretçilerin mezarlık algısını değiştirecek tasarımlarla, bu alanların kentsel yeşil ağın bir parçası olarak rekreasyonel kullanımlara da izin verecek tasarım ve uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekliliği öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Kentsel açık-yeşil alan, Mezarlık peyzajı, Mezarlık

ABSTRACT

MS THESIS

THE IMPORTANCE OF URBAN CEMETERIES IN URBAN GREEN AREAS AND DETERMINING VISITOR SATISFACTION – THE CASE OF KAYSERI ASRI CEMETERY

Ahmet MODA

**THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF
SELÇUK UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE
IN LANDSCAPE ARCHITECTURE**

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

2019, 125 Pages

Jury

Prof. Dr. Öner DEMİREL

Assoc. Prof. Dr. Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

Assist. Prof. Dr. Nurgül ARISOY

Newly developing cities are subject to rapid and unplanned urbanization due to migration from less developed neighboring cities and rural to urban areas. The increase in population and the housing need and industrialization caused by these migrations threaten and even destroy the green spaces in and around the city. In this context, the cemeteries which are protected by law for zoning, replace the open-green areas which are decreasing day by day with rapidly increasing urbanization, but the cemeteries in our country, the primary duty of the cemeteries has not gone beyond the use of burial sites and visitation areas, but it should be noted that the cemeteries are the green areas with ecological and recreational functions in the cities as well as their primary functions.

In this study; the importance of cemeteries in urban open-green area systems which are rapidly decreasing with urbanization and the determination of the recreational potentials of the cemeteries in the city was examined in the case of Kayseri asri graveyard. In this study, photographing, on-site observation and face-to-face survey technique were used.

It was determined in the survey that the majority of the people of Kayseri did not want to spend time other than visiting the cemeteries and that the cemeteries did not have sufficient equipment and infrastructure yet in terms of recreation. It is envisaged that designs and applications should be realized which will allow recreational uses as part of the project.

Keywords: Cemetery, Cemetery landscape, Kayseri, Urban green area

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, özellikle tez çalışmamın her safhasında desteğini ve yardımını esirgemeyen, danışman hocam Doç. Dr. Banu ÖZTÜRK KURTASLAN' a çok teşekkür ederim.

Lisans eğitimim boyunca kendimi yetiştirmem konusunda büyük payı olan ve mezuniyet sonrasında her zaman yardımcı olup, desteklerini esirgemeyen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Bülent TURGUT, Doç. Dr. Hilal TURGUT ve Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan TIRNAKÇI' ya teşekkür ederim.

Hayat boyu duydukları güven ve verdikleri cesaret sebebi ile kazandığım her başarının arkasında temel güç olan, beni her türlü fedakârlık ve sevgiyle bugünlere ulaştıran babam İbrahim MODA' ya, annem Fatma MODA' ya, kardeşim Hikmet MODA' ya, hayatıma girdiğinden beri en mutlu anlarımın mimarı olan, yüksek lisans sürecinde benden bir adım önde giderek bana örnek olup, yardımlarını esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili eşim Ziraat Yüksek Mühendisi Z.Hicran MODA' ya ve bana babalığı tattırarak, her konuda bana ilham kaynağı olan değerli oğlum İbrahim Arda MODA' ya sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Ahmet MODA
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	3
3. KURAMSAL TEMELLER	7
3.1. Mezar ve Mezarlık Kavramı	7
3.2. Mezarlıkların Tarihi Süreçleri	8
3.2.1. Mezarlıkların ortaya çıkışı ve gelişimi	8
3.2.2. Türklerde mezar ve mezarlık	11
3.2.2.1. İslamiyet'in kabulünden önce Türklerde mezar ve mezarlık.....	11
3.2.2.2. İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerde mezar ve mezarlık	14
3.2.2.3. Günümüz mezarlık kavramı.....	15
4. MEZARLIKLARIN PLANLAMA ve TASARIM İLKELERİ.....	21
4.1. Mezarlıkların Planlama Kriterleri	21
4.1.1. Mezarlık büyüklüğünün belirlenmesi	23
4.1.2. Mezarlık yeri seçimi	24
4.1.2.1. Mezarlık yeri seçiminde toprak yapısı.....	24
4.1.2.2. Mezarlık yeri seçiminde su kaynaklarına mesafesi	25
4.1.2.3. Mezarlık yeri seçiminde alanın eğimi.....	26
4.1.2.4. Mezarlık yeri seçiminde alanın konutlara uzaklığı.....	26
4.2. Mezarlıkların Tasarım İlkeleri	27
4.2.1. Yapısal tasarım ilkeleri	27
4.2.1.1 Mezarlık ada ve parselleri.....	27
4.2.1.2. Mezarlık girişi.....	28
4.2.1.3. Mezarlık duvarları.....	28
4.2.1.4. Mezarlık otoparkı.....	29
4.2.1.5. Mezarlık içi yollar.....	30
4.2.1.6. Mezarlık hizmet binası.....	31
4.2.1.7 Dini tesis	31
4.2.1.8. Tuvalet ve abdesthane.....	32
4.2.1.9. Morg.....	32

4.2.1.10. Ölü yıkama alanı.....	32
4.2.1.11. Taziye mekânı.....	33
4.2.1.12. Satış birimleri.....	33
4.2.1.13. Donatı elemanları.....	33
4.2.2. Bitkisel tasarım ilkeleri.....	36
4.2.2.1. Mezarlıklarda kullanılacak bitki türlerinin seçimi.....	36
4.2.2.2. Mezarlıklarda kullanılacak başlıca bitki türleri.....	38
5. MATERYAL VE YÖNTEM.....	48
5.1. Materyal.....	48
5.2. Yöntem.....	49
6. ÇALIŞMA ALANI OLARAK ELE ALINAN KAYSERİ ASRİ MEZARLIĞININ İNCELENMESİ VE YAPILAN ZİYARETÇİ MEMNUNİYET ANKETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	51
6.1. Kayseri Asri Mezarlığının Planlama ve Tasarım Yönünden İncelenmesi.....	51
6.1.1. Kayseri asri mezarlığı hakkında genel bilgiler.....	51
6.1.2. Kayseri asri mezarlığının planlama ilkeleri açısından incelenmesi.....	54
6.2.2.1. Mezarlığın büyüklüğünün incelenmesi.....	54
6.2.2.2. Mezarlığının toprak yapısı yönünden incelenmesi.....	56
6.2.2.3. Mezarlığının su kaynaklarına uzaklığı yönünden incelenmesi.....	57
6.2.2.4. Mezarlığın alan eğimi yönünden incelenmesi.....	57
6.2.2.4. Mezarlık yeri seçiminde alanın konutlara uzaklığı.....	59
6.1.3. Kayseri asri mezarlığının tasarım ilkeleri açısından incelenmesi.....	61
6.1.3.1. Mezarlığın ada ve parsel durumu.....	61
6.1.3.2. Mezarlık girişleri.....	63
6.1.3.3. Mezarlık duvarları.....	67
6.1.3.4. Mezarlık otoparkı.....	68
6.1.3.5. Mezarlık içi yollar.....	70
6.1.3.6. Mezarlık hizmet binası.....	71
6.1.3.7 Dini tesis.....	72
6.1.3.8. Tuvalet ve abdesthaneler.....	73
6.1.3.9. Morg.....	74
6.1.3.10. Ölü yıkama alanı (Gasilhane).....	74
6.1.3.11. Taziye mekânları.....	74
6.1.3.12. Satış birimleri.....	75
6.1.3.13. Donatı elemanları.....	75
6.1.4. Kayseri asri mezarlığının bitkisel tasarım açısından incelenmesi.....	78
6.2. Kayseri Asri Mezarlığında Ziyaretçi Memnuniyetinin Belirlenmesine Yönelik Yapılan Anket Çalışması ve Verilerin Analizi.....	80
6.2.1. Ankete katılan ziyaretçilerin sosyo-demografik yapısı.....	82
6.2.2. Ankete katılan ziyaretçilerin memnuniyet analiz grafikleri.....	84
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	98
5.1 Sonuçlar.....	98
5.2 Öneriler.....	101
KAYNAKLAR.....	104

EKLER	108
ÖZGEÇMİŞ	112

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Cenin pozisyonunda gömülmüş Neolitik dönem insanı (Ertuğrul, 2016).....	9
Şekil 3.2. Tümülüs örneği (Anonim, 2019).....	10
Şekil 3.3. Eski Türk kurgan mezar örneği (Baytok, 2016).....	12
Şekil 3.4. Balbal mezar taşı örneği (Sadık, 2018).....	12
Şekil 3.5. Uygur Türkleri, Stupa mezar örneği.....	13
Şekil 3.6. Osmanlı mezar taşları örneği (Mutlu, 2018).....	15
Şekil 3.7. Novodevichye Mezarlığı (Anonim, 2019a).....	17
Şekil 3.8. Novodevichye Mezarlığı çevre duvarı (Anonim, 2019b).....	17
Şekil 3.9. Novodevichye Mezarlığı giriş kapısı (Anonim, 2019b).....	18
Şekil 3.10. Novodevichye Mezarlığı otoparkı (Anonim, 2019b).....	18
Şekil 3.11. Allegheny Mezarlığı (Anonim, 2019c).....	19
Şekil 3.12. Allegheny Mezarlığı (Anonim, 2019c).....	19
Şekil 3.13. Allegheny Mezarlığı dış duvarları ve çevresi (Anonim, 2019b).....	20
Şekil 3.14. Allegheny Mezarlığı giriş kapısı (Anonim, 2019b).....	20
Şekil 4.1. Mezarlıkların planlama süreci (Cömertler, 2001).....	22
Şekil 5.1. Yöntem akış şeması.....	50
Şekil 6.1. Kayseri Asri Mezarlığı Konumu (Orijinal,2019).....	51
Şekil 6.2. Kayseri Asri Mezarlığın Giriş Kapıları (Orijinal, 2019).....	52
Şekil 6.3. Orgeneral Hulusi Akar Cami ve çevresi (Anonim, 2018a).....	52
Şekil 6.4. Asri Mezarlığın çevresindeki açık yeşil alanlarla ilişkisi (Orijinal, 2019).....	53
Şekil 6.5. Tek mezar sistemi (Orijinal, 2019).....	55
Şekil 6.6. Toplu (24'lü) mezar sistemi (Orijinal, 2019).....	55
Şekil 6.7. Mezarlık istinat duvarları (Orijinal, 2019).....	58
Şekil 6.8. Yeni mezarlar için hazırlanan eğimli alan (Orijinal,2019).....	58
Şekil 6.9. Mezarlık sınırının 500m genişletilmiş durumu (Orijinal, 2019).....	59
Şekil 6.10. Mezarlığın kuzeyindeki konutlarla mesafesi (Orijinal, 2019).....	60
Şekil 6.11. Mezarlığın doğusundaki konutlarla mesafesi (Orijinal,2019).....	60
Şekil 6.12. Eski Mezarlık mevkii mezarlık adaları (Anonim, 2019d).....	61
Şekil 6.13. Detaylı ada örneği (Parsel, mezar ve yollar) (Anonim, 2019d).....	62
Şekil 6.14. Asri Mezarlık parsel düzeni (Orijinal, 2019).....	62
Şekil 6.15. Asri Mezarlık parseller arası yürüyüş yolları (Orijinal, 2019).....	63
Şekil 6.16. Asri mezarlık araç girişleri (Orijinal, 2019).....	63
Şekil 6.17. Kayseri Asri Mezarlığı ana giriş kapısı (Anonim, 2019e).....	64
Şekil 6.18. Taşlıburun mevkii 4. kapı girişi (Orijinal, 2019).....	65
Şekil 6.19. Taşlıburun mevkii 6. Kapı (Orijinal, 2019).....	65
Şekil 6.20. Yaya giriş kapısı (Orijinal, 2019).....	66
Şekil 6.21. Taşlıburun F yaya girişi (Orijinal, 2019).....	66
Şekil 6.22. Ana giriş kapısı - Taşlıburun 3. kapı arası duvar tipi (Orijinal, 2019).....	67
Şekil 6.23. Taşlıburun 3. kapıdan - 7. kapıya kadar olan duvar tipi (Orijinal, 2019).....	68
Şekil 6.24. Yamanlar caddesi boyunca duvar tipi (Orijinal, 2019).....	68
Şekil 6.25. 470 araçlık otopark (Orijinal, 2019).....	69
Şekil 6.26. Yol kenarı otopark (Orijinal, 2019).....	69
Şekil 6.27. Kayseri Asri Mezarlığı mezarlık içi ana yollar (Orijinal, 2019).....	70
Şekil 6.28. Asri Mezarlık parseller arasındaki dar yaya yolları (Orijinal, 2019).....	71
Şekil 6.29. Asri Mezarlık parseller arasındaki geniş yaya yolları (Orijinal, 2019).....	71
Şekil 6.30. Mezarlık hizmet binası (Anonim, 2019e).....	72
Şekil 6.31. Orgeneral Hulusi Akar Camii ve çevresi (Anonim, 2018a).....	72
Şekil 6.32. Asri Mezarlık Taşlıburun mevkii bay&bayan mescit (Orijinal, 2019).....	73

Şekil 6.33. Asri Mezarlık ana giriş tuvaletleri (Orijinal, 2019).....	73
Şekil 6.34. Kayseri Asri Mezarlığı taziye mekânları (Orijinal, 2019).....	74
Şekil 6.35. Kayseri Asri Mezarlık satış birimi (Orijinal, 2019)	75
Şekil 6.36. Hayırseverler tarafından yaptırılan çeşmeler (Orijinal, 2019).....	76
Şekil 6.37. Ada ve caddeyi gösteren levhalar (Orijinal, 2019).....	77
Şekil 6.38. Kayseri Asri Mezarlığı genel görünüşü (Orijinal, 2019).....	78
Şekil 6.39. Mezarlık içerisindeki ibrelili ağaçlar (Orijinal, 2019)	78
Şekil 6.40. Mezarlık içerisinde alle ağaçlandırması (Orijinal, 2019)	79
Şekil 6.41. Mezarlık içi yol kenarları mevsimlik çiçek uygulaması (Orijinal, 2019).....	80
Şekil 6.42. Ziyaretçilerin cinsiyet durumu grafiği	82
Şekil 6.43. Ziyaretçilerin yaş aralığı grafiği	82
Şekil 6.44. Ziyaretçilerin medeni durum grafiği.....	83
Şekil 6.45 Ziyaretçilerin mesleki durum grafiği	83
Şekil 6.46. Ziyaretçilerin eğitim durumu grafiği	84
Şekil 6.47 Mezarlığa ulaşım memnuniyeti grafiği.....	84
Şekil 6.48. Mezarlığın otoparkı memnuniyet grafiği.....	85
Şekil 6.49. Mezarlık çevre duvarı memnuniyet grafiği	85
Şekil 6.50. Mezarlık içi ulaşım memnuniyeti grafiği	86
Şekil 6.51. Mezarlıktaki yönlendirme levhaları memnuniyet grafiği.....	86
Şekil 6.52. Mezarlıkta bulunan sistem ve personel yeterliliği memnuniyet grafiği	87
Şekil 6.53. Ziyaretçilerin çeşmelerin yeterliliğinden memnuniyeti grafiği	87
Şekil 6.54 Ziyaretçilerin oturma birimlerinin yeterliliği açısından memnuniyet grafiği	88
Şekil 6.55. Ziyaretçilerin çöp kutularının yeterliliğinden memnuniyeti grafiği	88
Şekil 6.56. Ziyaretçilerin mezarlık aydınlatması yeterliliği memnuniyet grafiği.....	89
Şekil 6.57. Ziyaretçilerin ada-parcel düzeninden memnuniyeti grafiği.....	89
Şekil 6.58. Ziyaretçilerin mezarlıktaki bitkisel tasarımdan memnuniyeti grafiği	90
Şekil 6.59. Ziyaretçilerin mezarlıktaki ağaçlar hakkındaki memnuniyet grafiği	90
Şekil 6.60. Ziyaretçilerin mezarlıktaki hizmet binalarından memnuniyeti grafiği.....	91
Şekil 6.61. Ziyaretçilerin mezarlıkları ziyaret dışı kullanım eğilimi grafiği	91
Şekil 6.62. Cinsiyete göre mezarlıkları ziyaret dışı kullanım eğilimi grafiği.....	92
Şekil 6.63. Yaşlara göre mezarlıkları ziyaret dışı kullanım eğilimi grafiği.....	93
Şekil 6.64. Mezarlığın genel temizliği memnuniyet grafiği	94
Şekil 6.65. Mezarlığın bitkisel bakımı memnuniyet grafiği	94
Şekil 6.66. Ziyaretçilerin mezarlığın genel düzeninden memnuniyeti grafiği	95
Şekil 6.67. Cinsiyete göre mezarlığın genel düzeninden memnuniyeti grafiği.....	96
Şekil 6.68. Yaşa göre mezarlığın genel düzeninden memnuniyeti grafiği	97

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Çit bitkisi olarak kullanılabilir türler	40
Çizelge 4.2. Yol ağaçlandırılmasında kullanılabilir türler	40
Çizelge 4.3. Mezarlıkta kullanılabilir geniş yapraklı türler	41
Çizelge 4.4. Mezarlıkta kullanılabilir yer örtücü çalılar	42
Çizelge 4.5. Mezarlık üstü için uygun geniş yapraklı çalılar	43
Çizelge 4.6. Mezarlık üstü için uygun ibreliler	44
Çizelge 4.7. Mezarlık üstü için uygun çiçekler	45
Çizelge 4.8. Mezarlık için uygun perenial bitki türleri	47
Çizelge 4.9. Mezarlık için uygun mevsimlik çiçek türleri	47
Çizelge 6.1. Asri Mezarlık Toprak Analizi	56

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

%	: yüzde
km	: kilometre
m	: metre
m ²	: metrekare
vb.	: ve benzeri
vs.	: ve saire

1. GİRİŞ

Yeni gelişmeye başlamış kentlerde, plansız ve hızlı kentleşme, daha az gelişmiş çevre kentlerden ve kentin kendi içerisindeki kırsaldan kente olan göçler sonrası ortaya çıkan nüfus artışı, bu nüfus artışıyla doğru orantılı şekilde artan konut ihtiyacı ve kentleşmenin yarattığı zaman ve mekândaki eş zamanlı yığılımın ardından ortaya çıkan çevre, su, hava ve toprak kirlilikleri bütün kent hayatını olumsuz etkilemektedir.

Artan nüfusla birlikte konut ihtiyacı, istihdam sağlama kaygısı ile sanayileşme ve yeni iş sahalarına ihtiyaç doğması, kent içerisindeki ve çevresindeki açık yeşil alanları tehdit etmekte ve hatta yok etmektedir. Koruma statüsü bulunmayan kentiçi yeşil alanlar, yetersiz kalan konut alanları için potansiyel rant alanları olarak hızla tahribatı söz konusudur.

Nüfusun artmasıyla meydana gelen ses ve hava kirliliği, iş yoğunluğunun ve artan trafiğin etkisiyle insan psikolojisini olumsuz etkileyen faktörler arttıkça, aslında yok olan yeşil alanlara ihtiyacın artması da bir o kadar kaçınılmaz hale gelmektedir.

Kentsel mekanlarda yaşanan sorunlar ve artan yeşil alan gereksinimleri dikkate alındığında, kentsel gelişmeyle birlikte düşünülecek, kentlerde ekolojik ve doğal dengeyi sağlayarak kentsel dokuyla bütünleşen, kentin sağlığı ve bireylerin yeşil alana olan gereksinimlerinin göz önüne alındığı bir arazi kullanımını içeren yeşil alan planlamasının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Dil, 2004).

Mezarlıklar, Özkan vd. (1996) 'e göre; dinsel işlevleri, insanları huzura kavuşturma ve kentin hijyenini sağlama gibi fiziksel ve psikolojik etkilerinin yanında, kültürel, ekolojik ve rekreasyonel birçok işlevi bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde planlamacılar mezarlıkların bu kimliklerini fark ederek mekânları yeniden düzenleyerek ya da planlamada öncelikli konu olarak ele almıştır.

Mezarlıklar, özel koruma kanunu ile korunan, imar planı değişikliği ile başka maksatlarla kullanılmayacak alanlar olup kentin yeşil dokusunu tamamlarlar (Özkardaş, 2010). Bu alanlar sahip oldukları yoğun bitki örtüsüyle çevrelerinden farklı olan geniş yeşil alanlardır (Uslu, 1997).

Bu çalışma, gelişmekte olan ve komşu kentlerden yoğun göç almaya başlayan, tarım arazilerinin ve mevcut yeşil alanların hızla konut, ticaret alanlarına dönüşmeye başladığı Kayseri ilinin merkezinde büyümeye devam eden Kayseri Asri Mezarlığının mevcut yeşil alanlar içindeki önemini anlatmayı amaçlamıştır. Bunun yanı sıra Kayseri

Asri Mezarlığını kullanan ziyaretçilerin memnuniyet derecelerinin de saptanması hedeflenmiştir.

Çalışmanın kuramsal temeller başlığı altında, mezarlık ve mezarlık kavramları, mezarlıkların ortaya çıkışı açıklanmış ve Türklerde mezarlık kavramlarının tarihi süreçlerinden bahsedilmiştir. Mezarlıkların planlama ve tasarım ilkeleri başlığında öncelikle mezarlıkların planlama ilkeleri üzerinde durulmuş, mezarlık büyüklüğünün belirlenmesi ve yer seçimindeki kriterler açıklanmış olup, sonrasında mezarlık tasarım ilkelerine değinilerek, mezarlıkların yapısal ve bitkisel tasarım kriterleri detaylı olarak ele alınmıştır.

Materyal ve yöntem kısmında, tez çalışma alanı olarak seçilen Kayseri Asri Mezarlığı hakkında bilgilere yer verilmiş, tezin hazırlanması aşamasında kullanılan yöntemlerden bahsedilmiştir.

Çalışma alanı olarak ele alınan Kayseri Asri Mezarlığının incelenmesi ve yapılan ziyaretçi memnuniyet anketinin değerlendirilmesi başlığı altında, Kayseri Asri Mezarlığının öncelikle planlama kriterlerine göre uygunluğu, daha sonra ise yapısal ve bitkisel tasarım kriterlerine göre uygunluğu incelenmiş, planlama ve tasarım kriterleri ile mevcut durum karşılaştırılmıştır. 384 kişi üzerinde yapılan anket verileri SPSS İstatistik programı yardımıyla analiz edilmiş, elde edilen veriler grafiksel olarak sunulmuştur.

Değerlendirmeler ve Sonuç kısmında ise, elde edilen veriler ve mevcut durum ele alınarak olumlu ve olumsuz durumlar belirtilip, olumsuz durumlara çeşitli öneriler ve çözümler sunulmuştur.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Gönen (1992), Mezarlıklar, çalışmasında; ülkemizde mezarlıkların kent peyzajındaki rolünü araştırmıştır. Avrupalılar da bu alanların, yeşil alan olarak halka sunulmasının 20'nci yüzyıl başlarında gerçekleştiğini ancak bizde mezarlıkların günlük yaşam içindeki yerleri ve yeşil alan olarak kullanımlarının çok eski dönemlere kadar gittiği dile getirilmiştir. Türklerin mezarlık ve yeşil alan anlayışı ve bununla ilgili yabancı gözlemleri paylaşmış ve İstanbul'da bazı önemli tarihi mezarlıkları yeşil alan olarak incelenmiştir.

Başkan (1996), Karamanoğlu Dönemi Konya Mezar Taşları, adlı çalışmasında; Konya'da Selçuklu' dan günümüze kadar gelen mezarlıklardan Karamanoğullarına ait olan mezarları incelemiş, eski mezar taşlarını korumak adına müzelere kaldırıldığı ve bunun yanlış olduğuna, mezar taşlarının tarihi mekanları ile beraber değerlendirilmesi, gelecek kuşaklara geçmişin sanat ve kültür mirasını tarihi çevresi ile beraber bırakılmasının daha doğru olacağını savunmuştur. Karamanoğulları dönemi Konya mezar taşlarının plastik, epigrafik ve tarihsel özellikleri ortaya konularak diğer Anadolu mezarları içindeki yerlerinin belirlendiği analogik bir değerlendirme yapılmıştır.

Güçlü ve ark. (1996), "Kentsel Yeşil Doku İçinde Mezarlıkların Yeri, Önemi Ve Erzurum Örneği" adlı çalışmasında, kentsel yeşil doku içinde mezarlıkların yeri, önemi ve Erzurum'daki mezarlıkların yeşil doku özellikleri araştırılmıştır. Erzurum'da asri ve Yeni Mezarlık (Abdurrahman Gazi Mezarlığı) olmak üzere 2 adet mezarlık kullanıma açıktır. Her iki mezarlık alanının toplamı 28.56 hektar olup, kişi başına 1,2 m² alan düştüğü belirlenmiştir. Erkan (1983)'a göre, kişi başına 7 m² mezarlık alanı düşmesi gerektiğinden, Erzurum kentinde 146,44 hektarlık ek mezarlık alanına daha ihtiyaç olduğu saptanmıştır. Bu nedenle, yeni mezarlık alanları önerilmiştir. Her iki mezarlığın da modern planlama ilkelerinden uzak, yeni Mezarlığın ise, bitkilendirme bakımından fakir olduğu tespit edilmiştir.

Uslu (1997), "Tarihi Süreç İçerisinde Anadolu Mezarlıkları ve Çağdaş Bir Yaklaşımla Ankara Kenti için Örnek Bir Mezarlık Planlaması Üzerinde Bir Araştırma" adlı çalışmasında, geçmişten günümüze kadar mezarlık kavramının nasıl geliştiği ile ölüm ve mezarlık üzerine çeşitli kavramlar açıklanarak, farklı din ve kültürlerle göre mezarlıkların oluşumunu anlatmıştır. Batı toplumlarında mezarlıklar, Anadolu'da mezarlıklar, Türklerde mezar ve mezarlık yapıları incelenmiş ve bu kültür farklılıklarının toplumlar üzerinde mezarlık alanlarını oluşturmada nasıl etkileri olduğu

ortaya konmuş ve bu gelişimin sonunda günümüzde çağdaş mezarlık kavramının oluşumu incelenerek çağdaş mezarlıkların örneklerine yer vermiştir.

Aktan (1999), ‘‘Fiziksel Planlama Yönünden İzmir ve Frankfurt Kent Mezarlıklarının Karşılaştırılması’’ adlı çalışmasında; Mezarlık kavramı ve mezarlıkların işlevlerinden başlanarak mezarlıkların ortaya çıkışı, Türklerde ve gelişmiş batı toplumlarında mezarlıkların tarihi gelişimi ile mezarlık planlaması ve tasarımı sırasında göz önünde bulundurulması gereken hususlar belirtilmiş ve fiziki planlama yönünden Türkiye'deki mezarlıklar ile gelişmiş batı toplumlarındaki mezarlıklar arasındaki farklılıklar, İzmir ve Frankfurt kentleri örnek alınarak araştırılıp bu farklılıkların nedenleri ortaya konmuştur.

Cömertler (2001), ‘‘Cemeteries ‘‘Planing and design principles’’ / Mezarlıklar, ‘‘Planlama ve tasarım kriterler’’, adlı çalışmasında; Türkiye'deki mezarlıkların genellikle kurumsal, yasal, eğitimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel temelli olmak üzere planlama, tasarım, bakım, işletim, koruma, ve teknik konular gibi sorunlarla karşı karşıya olduğu, ayrıca sorunların çözümüne ışık tutabilecek nitelikte, konuyu geniş bir perspektiften ele alan kapsamlı araştırmaların olmamasından dolayı, mezarlık çalışmaları için (pratik ve entellektüel düzeyde) kapsamlı bir rehber çalışma ortaya koymuştur. Mezarlık planlama ve tasarım prensiplerini geliştirerek; ilk adımda Doğançay Mezarlığı özelinde sınımış, ikinci adımı ise İzmir mezarlıklarının değerlendirilmesinde kullanılan kriterleri ortaya koymuştur.

Dil (2004), ‘‘İstanbul’un yeşil alan sisteminin planlama kriterleri açısından irdelenmesi’’ adlı çalışmasında; İstanbul'un mevcut yeşil alanlarını, planlama kriterleri açısından değerlendirerek sorunlar tespit edilmiş, bu değerlendirmeler çerçevesinde çözüm önerileri geliştirilmiştir. Çalışmada; yeşil alan kavramı, standartlar ve yeşil alan planlama kriterlerinden bahsedilmiş, tarihi süreç içinde İstanbul'un yeşil alan gelişimi; Osmanlı öncesi dönem, Osmanlı dönemi, Cumhuriyet dönemi ve 1980 sonrası olarak incelenmiştir. Devamında İstanbul'un genel özellikleri, arazi kullanımı, nüfus yapısı ve ulaşım durumu değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin ardından alana ait mevcut yeşil alan verileri mahalle, semt ve kent ölçeğinde elde edilmiş, oluşturulan sistemde, mevcut yeşil alanlar, planlama kriterlerine göre irdelenmiştir.

Karaoğlu (2007), ‘‘Kent Mezarlıklarının Yeşil Doku İçindeki Önemi ve Ziyaretçi Memnuniyetinin Belirlenmesi - Karacaahmet Mezarlığı Örneği’’ adlı çalışmasında; Mezarlıkların yoğun bitki örtüsüyle çevrelerinden farklı olan ve işlevsel yeşil alanların arttırılmadığı yerlerde önemlerinin arttığını, bu bağlamda mezarlıkların

gözü alanı işlevi ile birlikte yeşil alanlar olarak da ele alınmaları gerekliliğini vurgulamıştır. Bu gereklilikten yola çıkarak, kentsel yeşil alanların bir parçası olan kent mezarlıklarının, kente kazandırdığı pozitif değerleri inceleyerek, kentsel potansiyellerini saptamış, Karacaahmet Mezarlığı'nın kentsel yeşil doku içindeki önemini ortaya koymuştur.

Özarslan (2007), “Mezarlıkların Peyzaj Planlama ve Tasarımı Açısından İncelenmesi- İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı Örneği” adlı çalışmasında; günümüze kadar uzanan çizgide mezarlık kavramının nasıl geliştiği ile ölüm ve mezarlık üzerine çeşitli kavramları açıklamış, farklı din ve kültürlere göre mezarlıkların oluşumunu; batı ve Türk toplumlarında nasıl geliştiğini araştırarak, mezar ve mezarlık yapılarını incelemiş ve bu kültür farklılıklarının toplumlar üzerinde mezarlık alanlarını oluşturmada nasıl etkileri olduğu ortaya konmuştur. Bu gelişimin sonunda günümüzde modern mezarlık kavramının oluşumunu inceleyerek modern mezarlıkların örneklerine değinmiştir. Çalışma kapsamında Zincirlikuyu Mezarlığının konumu, ulaşım ilişkileri, mezarlık içi ulaşım sirkülasyonu, topografya, mezarlık birimlerinin yerleşimleri, donatı elemanlarının durumu, bitkisel materyallerinin durumu ve yeni açılan mezarlık parsellerinin değerlendirmesini yapmıştır.

Aktaş (2009), “İstanbul'daki Mezarlıkların Nitelik ve Nicelik Açısından İncelenmesi Ve Çağdaş Mezarlık Planlaması Örneği Olarak Bahçeşehir Mezarlığı” adlı çalışmasında ; ölüm, mezar, mezarlıklarla ilgili kavramlar açıklanmış, İstanbul'da bulunan mezarlıklar, Bizans dönemi, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olarak incelenmiştir. Mezarlıkların planlama ve tasarım ilkeleri açıklanarak, İstanbul'da bulunan günümüzdeki mezarlıklar irdelenmiş, kentin mezarlıklarla ilgili sorunları tespit edilmiş ve mezarlıkların kentsel planlama yönünden, Bahçeşehir Mezarlığı projesi örneğinde kriterleri belirlenmiş, konuya ilişkin örnekler verilmiştir.

Uslu (2009), “Çevreye Dost Mezarlık (Ekolojik Mezarlık) Planlama Yaklaşımları ve Dünya Kentlerinden Örnekler” adlı çalışmasında, son yıllarda özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avrupa'dan bazı kentlerde görülen çevreye dost ekolojik mezarlık planlama ve yönetim yaklaşımlarını açıklamaktadır. Genel olarak çevreye duyarlı daha az kirletici mezarlık yaklaşımlarından örnekler vermektedir. Çalışmada özellikle farklı dinlere ait mezarlıklardan örnekler vermiş ve sağlıklı yaşam ortamı olarak kentlerde mezarlık alanları için çevreye duyarlı yaklaşımları tartışmıştır. Sonuç olarak özel öneme sahip olan mezarlık alanları planlama, yönetim ve tasarım konularında yaşamın her alanında olduğu gibi ekolojik kaygıların öncelikli olduğu

alanlar olarak görülmeleri halinde kentlerin sağlıklı, estetik ve yaşanabilir mekanlar olmaları için önemli birer kaynak olacağı düşüncesini savunmaktadır.

Özkardaş (2010), ‘‘İstanbul Mezarlıklarının Peyzaj Planlama, Tasarım ve Bakım Çalışmaları Açısından İncelenmesi Karacaahmet Mezarlığı Örneği’’ adlı çalışmasında kent mezarlıklarındaki planlama ve tasarım hataları ile bunlardan kaynaklı bakım sorunlarını tespit etmeye çalışmış, mezar ve mezarlık kavramı açıklanmış, daha sonra mezarlık planlama, tasarım ve bakım ilkeleri üzerinde durmuştur. Karacaahmet Mezarlığının tarihi süreci ve kentsel yeşil alan içindeki önemi üstünde durmuştur. Karacaahmet Mezarlığının planlama, tasarım ve bakım ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesini yapmıştır.

Özkartal (2016), ‘‘Kentsel yeşil doku içerisinde mezarlıkların yeri, önemi ve planlama kriterleri: İzmir kenti örneği’’ adlı çalışmasında; kent mezarlıklarının işlevlerini, kente kattığı değerleri ve potansiyellerini, planlanması ve tasarlanması aşamalarında göz önünde bulundurulması gereken planlama kriterlerini ve kentin yeşil dokusu içerisindeki mezarlık alanlarının yerini ve önemini ele almıştır. Bu bağlamda mezarlık kavramı, oluşumu ve genel olarak tarihsel gelişimi, açık ve yeşil alan kavramı, mezarlıkların kent için değeri ve önemi literatür bilgileri ile açıklanmış ve İzmir İli Bayraklı İlçesi Soğukkuyu Mezarlığı ve Doğançay Mezarlığı, Karşıyaka İlçesi Örnekköy Mezarlığı, Kemalpaşa İlçesi Cennetbahçesi Mezarlığı üzerinde çalışma yapmıştır.

3. KURAMSAL TEMELLER

3.1. Mezar ve Mezarlık Kavramı

Mezar ve mezarlıklar, toplumların inançları ve ölüm arasındaki ilişkiyi yansıtan mekânlardır (Uslu, 1997). Mezarlar, yaşam fonksiyonlarını tamamı ile yitirmiş organ ve kadavraların toprak içinde mikroorganizmalarca parçalandığı, çevre sağlığına zarar vermeyecek şekilde uygun derinliklerde, yasal ve dini kurallara uygun ölünün defin yerini belirten üzeri kapatılmış çözülme odacıklarının toplu olarak bulunduğu yerler şeklinde tanımlanabilir (Türkal, 1980).

Mezarlık sözcüğünün farklı dillerdeki anlamı incelendiğinde, kültürlerin ölüm karşısındaki tutumları hakkında fikir sahibi olabilmek mümkündür. Örneğin, İngilizce 'deki "cemetery" (mezarlık) sözcüğü, eski Yunanca "uyku mekânı" anlamına gelen "koimeterion" sözcüğünden türemiştir. Ölü insanın bedeni, mezara uyuyormuş gibi bir durumda yerleştirildiğinden bu kavram kullanılmıştır (Herk, 1998).

Almanca 'da mezarlık için kullanılan "Friedhof" sözcüğü ise "huzur yeri" anlamına gelmektedir (Uslu, 1997).

Mezarlık, Arapça ziyaret kökünden gelen "ziyaret mekânı" anlamındaki mezar kelimesinden Türkçe ekle türetilmiş bir yer adıdır. Arapçada ölünün gömüldüğü yer manasındaki kabir (kabr) ve medfen karşılığında Farsça ve Türkçe 'de daha yaygın olan mezar kelimesinin kullanımında kabirlere gitmekle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim (et-Tekasür 102/2) ve hadislerde "ziyaret" kökünün geçmesi de etkili olmalıdır" (Bozkurt, 1988).

Bütün dinlerde ve toplumlarda mezarlıkların, manevi değerlerin ve dini inançların etkisiyle anlam kazandığı görülmektedir. Mezarlıkların kazandığı bütün anlamlarda ise ortak nokta huzurun ve ferahlığın simgesi olması dikkat çekmektedir.

Tüm inanışlarda mezarlıklar, saygı duyulan, iç huzurun bulunduğu inanan yerlerdir.

Günümüzde bazı kültürlerde mezarlıklar, ölü defin alanı ve pasif yeşil alan bakış açısından çıkıp, turizme açılan, şehrin ziyaret alanı haline gelip ticari açıdan da kullanılmaya başlanan, kimi yerlerde açık hava müzesi, kimi alanlarda ise kentlerin karmaşasından ve stresinden uzaklaşıp, soluk alınan açık yeşil alanlar haline getirilmiştir.

3.2. Mezarlıkların Tarihi Süreçleri

3.2.1. Mezarlıkların ortaya çıkışı ve gelişimi

Dünyanın yaradılışından sonra ilk mezarın, ilk ölüm vakası olan Hz. Âdem'in oğullarından büyük oğlu Kabil'in, küçük oğlu Habil'i kıskançlık neticesinde öldürmesiyle vuku bulduğuna inanılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in Maide Suresi 27.-31. ayetlerinde geçen olay özetle, Hz. Âdem'in oğulları Allah'a yaklaşmak için kurban kesmiş ancak Kabil'in kurbanı kabul edilmezken, Habil'in kurbanı kabul edilmiştir. Kıskançlık neticesinde Kabil, Habil'i öldürmüştür. Kardeşini öldüren Kabil, ne yapacağını bilmeden etrafa bakarken, bir karganın, ölmüş olan diğer kargayı toprağa gömdüğünü görmüş ve aynısını taklit ederek kardeşinin cesedini toprağı kazarak defnetmiştir. Vuku bulan bu olay Tevrat'ta da benzer şekilde anlatılmaktadır. Bu bağlamda ilk mezarın ölüyü toprağa gömme şeklinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

İlk insandan sonra dünya üzerinde çeşitliliğini ve yaşama alanlarını genişleten insanoglu çeşitli adet, gelenek ve görenekler oluşturup kendi toplumlarını oluşturmuşlardır. Farklılaşan inanç kavramları ve farklı bakış açıları, her toplumun kendine has ölü gömme ya da ölen kişilerin cesetlerini farklı şekilde yaşam alanlarından uzaklaştırma yöntemi benimsemiş oldukları görülmektedir.

Bronowoski'ye (1975) göre; ilk toplumlarda ölü, yaşama mekânı olan mağaraların içine gömülmüştür. Eski taş döneminde ise ölen kişiler kırmızıya boyanarak toprağın 75 cm derinine, cenin pozisyonu şeklinde konulmuştur (Şekil 3.1.). Ölen kişileri, öldükten sonra da yaşamın olduğunu anlatmak için, bu şekilde yaşam rengi olarak kabul ettikleri kırmızıya boyayarak defnetmişlerdir. (Uslu, 1997).

Şekil 3.1. Cenin pozisyonunda gömülmüş Neolitik dönem insanı (Ertuğrul, 2016)

Daha sonraları ölü, yerleşim yeri dışında doğrudan ya da yakılarak toprağa gömülmüştür. Doğrudan gömü, moloz taştan yapılmış basit mezarlar yanında, pişmiş toprak küp mezarlara, mermer veya seramik lahitlere yapılmıştır. Ayrıca, adeta bir tapınağı andıran anıtsal mezarlar, kayaların oyulmasıyla küçük bir tepe görünümü kazanmış Tümülüs (yığma mezarları) (Şekil 3.2.) gibi farklı tip ve biçimlerde mezarlar kullanılmıştır. Lahit mezar odalarına, ölüyle birlikte giyim eşyaları ve yiyecekler de gömülmüştür. Bu tür gömüde özellikle ölümden sonra yaşamın olduğu inancı etkili olmuştur. İlk çağlarda görülen gömü biçimleri zaman içerisinde dini inançlar, gelenek-görenek, sosyo-kültürel yapı gibi etmenlerle değişmiştir (Odabaş, 1992).

Şekil 3.2. Tümülüs örneği (Anonim, 2019)

Ölüyü toprağa gömme yöntemi genel olarak bakıldığında günümüzde varlığını devam ettiren üç semavi din olan Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik dinlerinde uygulanmaktadır. Özellikle Müslüman ve Musevi toplumlarında bu yöntem tek yöntem olarak devam etmekte iken, Hristiyan toplumlarının bazı mezheplerinde ise yakma işlemi gerçekleştirilebilmektedir. Diğer semavi olmayan dinlerde ise çeşitli yöntemler kullanılmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar ölen kişilerin genelde toprağa gömülmesi yöntemi aksamadan devam etmiştir. Toplumlara göre değişmekle birlikte, bazen ölen kişiler toplu halde çukurlara biriktirilmiş, parçalanmak üzere vahşi hayvanlara bırakılmış, direkt ya da kapların içerisine konularak toprağa gömme yöntemleri denenmiştir. Ancak nüfus yoğunluğunun artmasıyla artan ölü sayısının çoğalması, çürüme sonucu koku ve bulaşıcı hastalıklara sebep olmalarından dolayı yeni arayışlara gidilmiştir. Böylece dini kurallar, inançlar ve sağlık kurallarından dolayı ölümler için mezarlıklar doğmuştur (Uslu, 1997).

Oluşturulan mezarlık alanları kimi yerlerde mabet şeklinde yapıлып, fani olan insanoglunu ölümsüzleştirerek sonraki nesillere aktarmış, kimi yerlerde ise gösterişsiz ve mütevazı anıtlar şeklinde sadece aile ve akrabalarının ziyaret yeri haline gelmiştir.

Genellikle her toplumda krallar, hükümdarlar, dini önderler, komutanlar, halk kahramanları gibi şan ve şöhrete sahip önemli kişiler, gelecek nesillere aktarmak amacıyla mezarları diğer mezarlardan daha şatafatlı ve gösterişli şekilde tasarlamıştır. Her toplumun mezarı o toplumun tarihi, gelenek ve göreneğini yansıtan yegâne yapılarıdır. Geçmiş dönem uygarlıklarına bakıldığı zaman önemli kişilerin mezarları o toplumun tarihi, geleneği ve töresi hakkında bilgi vermektedir.

Günümüzde ise nüfus yoğunluğundan dolayı mezarlıklar artık kentlerde geniş yer kaplamakta, o şehrin ölüm oranına karşılık verecek şekilde tasarlanmaktadır. Mezarlıklar kimi toplumlarda turizm amaçlı, kimi toplumlarda ziyaret alanı olarak kullanılsa da genel olarak huzur bulunan, yeşil alanların başında gelmeye başlamıştır.

3.2.2. Türklerde mezar ve mezarlık

Ana yurtları Orta Asya başta olmak üzere, dünyanın hemen her bölgesinde hüküm süren Türkler' in çeşitli bölgelerdeki yerleşimleri sırasında söz konusu olan ölü kültü dâhilinde ve bazı etnik grupların etkisiyle gelenekselleşmiş, ölünün ardından anılarını yaşatmak için yapılan değişik usul ve adetleri olmuştur. Bu usul ve adetleri, Türklerin İslamiyet'i kabulünden önce ve sonra diye iki ana grupta toplamak mümkündür. Ancak İslamiyet'in kabulünden sonra da, İslamiyet'ten önce oluşan usul ve adetlere, bazı yerlerde kimi değişikliklerle rastlanmaktadır (Karamürsel 2002, Aziz 2013).

Türklerin dinle ilgili her şeye karşı büyük bir merakları olmuştur. İslamiyet ile yolları kesişmeden önce birbiri ardınca dünyanın bütün dinlerini tecrübe etmişlerdir. Müslüman olduktan sonra da, eski inançlarını yer yer göstermişlerdir (Roux, 2012).

3.2.2.1. İslamiyet'in kabulünden önce Türklerde mezar ve mezarlık

Türkler, İslamiyet'le tanışmadan önce çeşitli inanışlara tabi olmuşlardır. Bunlar; Şamanizm, Gök Tanrıçılık, Zerdüştlük, Manihaizm, Hinduizm, Budizm olarak tarih kaynaklarında yer almaktadır.

Türkler, tarih boyunca çeşitli dinlerle temasta bulunsalar da Gök tanrı inancı ve İslâmiyet, geleneksel Türk dininin temelini oluşturmaktadır. Bu inançların yanı sıra, komşu ülkelerde yaygın olan Budizm, Hristiyanlık ve Manihaizm gibi dinlerin etkisi altında da kalmışlardır. Ancak bu dinler Türkler arasında fazla tutunamamıştır. Çünkü

bu dinlerin temel özellikleri, Türklerin sosyal hayatına uygun değildir, sadece Türk sosyal hayatının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır (İltar, 2003).

Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemleriyle ilgili ilk bilgiler Çin kaynaklarında yer almaktadır. Çin kaynaklarında Hunların defin töreni hakkında ilk bilgiler M.Ö.3.yüzyıla aittir. Bu kaynaklarda ölen kişi asil ise “kurgan” adı verilen anıt mezara genellikle mumyalanarak (Şekil 3.3.), asil değil ise balbal adı verilen taş parçalarının başucuna dikildikleri basit mezara gömülürdü (Şekil 3.4.) (Başkan, 1996).

Şekil 3.3. Eski Türk kurgan mezar örneği (Baytok, 2016)

Şekil 3.4. Balbal mezar taşı örneği (Sadık, 2018)

Hun kurganlarla ilgili diğer bir özellik ise mezarlara yerleştirilen eşyaların çeşit ve sayısına göre kurganların ebatları 6 ile 46 metre arasında değişmekteydi. Şamanların

değişik eşyaların mezara konulması geleneği İslam'ın kabulünden sonra da sürmüş ve bunun izlerine de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde rastlanılmıştır (Saracoğlu,1950).

Göktürkler ölülerini toprağa gömmüşlerdir. Daha sonra da ölenin cinsiyetini, yaşını, unvanını belirten bir mezar taşı koymuşlardır. Mezar taşının biçimi ve boyutları ölenin sosyal statüsüne göre değişmektedir. Sıradan halka ait olan mezar taşları sadece tanıtıcı yazısı olan, gösterişsiz ve süssüzdür. Zenginlere ait olan mezar taşları ise daha büyük boyutlarda yapıldır (Uslu, 1997). Bu taşlar yazıt gibi ölen insanların sayısını belirtiyorlardı. Hiç kuşkusuz en ünlüleri Tonyukuk (M.Ö.720), Kül-Tegin (M.Ö.731) ve Bilge Han'a ait Orhun Kitabeleri olarak da bilinen bengtüştür (Şeker, 1999).

Uygurlar Budizm'i kabul etmişlerdi, fakat Göktürkler ve Kırgızların yaptığı gibi ölülerini tepe gibi yerlere gömerlerdi. Ölüler höyük altındaki çukurlara gömülürlerdi. Başlar ise doğu veya kuzeye doğru yerleştirilirdi (Saracoğlu, 1950).

Uygurlar daha sonra ise Anadolu'da görülen türbe ve kümbet mimarisinin temelini oluşturduğu düşünülen, "stupa" adı verilen üzeri kubbe ile örtülü mezarlar yapmışlardır (Şekil 3.5.) (Tuncel, 1989).

Şekil 3.5. Uygur Türkleri, Stupa mezar örneği

Son göçebe kavim olan Kıpçaklar ise mezarlarına ölünün şerefine, yüzü doğuya bakan heykeller dikmişlerdir (Bekiroğlu, 1990).

3.2.2.2. İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerde mezar ve mezarlık

Türklerin İslâmiyet ile münasebetleri önceleri VIII. yüzyılda Abbasi ordularına gönüllü giriş yoluyla başlamış, 751 yılındaki Talas savaşıyla birlikte Karahanlı çağı, Türk kültürünün kitleler hâlinde İslâmiyet'e geçiş çağı olmuştur. Türkler; İslâmiyet'i kabul ederken, kendi düşünce ve geleneklerini İslamiyet ile bağdaştırma ve benzeştirmeyi çok iyi bilmişlerdir. Meselâ eski Göktürk, Uygur inanış, düşünce ve deyimleri, özlerini bozmadan kalmış, İslâmî düşünce ile kaynaşmıştır. Yine XI. yüzyıl başlarında İslâmiyet'i kabul etmeye başlayan ve XI. yüzyıl sonlarında tamamıyla Müslüman olan Selçuklu Oğuzları da, eski geleneklerinin birçoğunu devam ettirmiş ya da yeni dinlerine adapte etmişlerdir. Günümüzde de ölüm üzerine mevcut olan birçok âdet ve gelenek İslâm öncesi ile alâkalıdır (İltar, 2003).

Türkler İslam dinini kabul ettikten sonra yalnız toprağa gömülme tarzını benimsemişlerdir. Ahşap ya da taştan sarkofak kullanmalarına rağmen, ölü bu sarkofak altında ana toprağa gömülü olarak bulunmaktadır (Bekiroğlu, 1990).

İslamiyet'ten önceki devirlerde, mezarda belli bir yönlenme söz konusu değilken, İslam diniyle mezar kıbleye doğru yönlendirilmiştir. Ölü bedeninin bir an önce toprağa karışması için doğrudan toprağa gömü esası getirilmiştir. Mezar taşı dikme geleneği, İslam diniyle de devam etmiş, mezar taşı kıbleye doğru yönlenecek şekilde, baş taşı ve ayaktaşı kullanılmıştır. Büyük kişilere ait mezarların simgeleştirilmesi geleneği İslamiyet'ten sonra ilk kez Karahanlılarda türbe veya kümbet adı verilen mezar anıtlarıyla başlamıştır (Tuncel, 1989).

Kümbet formunun kaynağı Şaman dönemi Barklara dayanır. İslam dininin gereği olan dua, cenaze namazı gibi törenler kümbetin üst kısmında gerçekleştirilirken, ölü alt kata gömülmüştür. Kümbetlerdeki külah kubbeye dönüşerek Osmanlılarda türbeye dönüşmüştür. Böylece İslam öncesi kavramların yeni dinle ve farklı bir yorumla varlığını sürdürdüğünü söylemek mümkündür (Tuncer, 1991).

Anadolu Selçukluları devrinde mezar taşları ekseriyetle mermerden sanduka biçiminde yapılmıştır. Çini, alçı ve ahşap malzemeyle yapılan örnekler de mevcuttur. Baş ve ayak taşları ayrı, ayrı yapılmış mezar taşları da Selçuklular devrinde başlamıştır (Oral, 1949).

Beylikler ve Osmanlılar zamanında şahide tipleri değişik örneklerle zenginleştirilmiştir. Bu mezar taşlarının baş tarafına lahitlerde olduğu gibi ayetler, hadisler, şiirler, mezarın ait olduğu kişinin adı ve ölüm tarihi gibi bilgiler yazılmıştır.

(Şekil 3.6.) Baş taşı ayak taşlarına göre daha büyük tutulmuş ve süsleme açısından önem kazanmıştır. Ayak taşına da bazen isim ve tarihin yazıldığı görülmektedir. Ayak taşları bazen süslemesiz bırakılmış bazen de baş taşı gibi süslenmiş ve taçlandırılmıştır (Özkardaş, 2010).

Şekil 3.6. Osmanlı mezar taşları örneği (Mutlu, 2018)

Osmanlı kentlerinde mezarlıklar, yerleşim alanları içinde adeta kent parkı niteliğinde alanlar olmuştur. Öncelikle mezarlıklar daima manzaranın güzel olduğu yerlerde kurulmuşlardır. Bu nedenle hem ziyaret, hem dinlenme ve meditasyon, hem de adeta kent halkına birer mesire yeri olarak hizmet sunmuşlardır (Özkardaş, 2010).

Aynı zamanda yerleşimle iç içe kuruldukları için, çocukların oyun oynadığı, mahallelinin çamaşırını kuruttuğu, yazın sıcak öğleden sonraları ulu servi ağaçlarının altında piknik yapıldığı, zaman zaman da hayvanlarını otlattığı, kısacası günlük yaşamın hemen tüm faaliyetlerinin içinde geçtiği, yaşayan yeşil dokular olarak kentin yapısında önemli rol oynamışlardır (Karaoğlu, 2007).

Türk kentleri ve kasabalarının topografyasında mezarlıklar ve hazireler önemli yer tutmuş, başta İstanbul olmak üzere başlıca yerleşim yerlerinin çevresini saran mezarlıkların oluşturduğu servi ormanları kuşağı, kente ayrı bir güzellik sağlayan simge olmuştur. Şehrin içindeki hazireler de ağaçlarıyla şehrin yerleşim alanlarında yeşil lekeler olarak kent ekosistemine katkıda bulunmuşlardır (Eyice, 1996).

3.2.2.3. Günümüz mezarlık kavramı

Osmanlı kentlerinde mezarlıklar yaşamın ölümle iç içe olduğu alanlar olmuştur. Bayramlarda, düğünlerde, sünnetlerde, kısaca her an sıklıkla ziyaret edilen yerler olarak

çocuklar için koşu ve oyun yeri, büyükler için ise dinlenme ve sohbet ortamı olmuştur (Uslu, 1997).

Bu bağlamda Osmanlı dönemindeki kentlerdeki mezar anlayışı ile günümüz mezarlık anlayışı birbirinden farklıdır. Günümüzde mezarlıklar şehirlerin dışında kurgulanan bölgelerdir. Eski mezarlıklarda, yeni mezarlıklara kıyasla daha çok bitki olduğu da şüphesiz bir durumdur.

Günümüzde mezarlıklar yapılırken adalar halinde eni bir metre, uzunluğu iki metre ve derinliği bir metre olan, üzeri beton plaklarla kapaklı halde yapılan toprak içerisine gömülü betonarme yapılar haline gelmiştir.

Genel itibari ile günümüzde mezarlıklar şehir dışında planlanmaktadır. Şehir içinde kalanlar ise önceden şehir dışına kurulmuş olup, nüfus artışına bağlı kentleşmeden dolayı şehrin büyümesi ile şehrin içerisinde kalan alanlar haline gelmiştir. Mezarlıklar, etrafındaki yaşam alanlarından soyutlanan duvarlar ve parmaklıklarla çevrelenmiştir.

Türklerde İslam öncesi inanışlardan gelen bir gelenek olarak görülen, ölen kişinin ardından mezarının başucuna ağaç dikme geleneği, İslam sonrasında da kendini devam ettirmiştir. Günümüzdeki eski mezarlıklarda da planlanan ve kurulan mezarlık alanlarından daha çok ağaç ve ağaççıklar olduğunu görülmektedir. Günümüzde maalesef birçok geleneğin unutulduğu toplumda, bu gibi gelenekler de unutulup, yitirilmiştir. Yeni kurgulanan mezarlıkların taşla çevrelenerek, baş kısmına standart şekilli mermerler dikilmiş ve hatta önceden mezarlıklarda bulunan, kuşların su içmesi için yapılan su hazneleri bile kaldırılıp, soğuk beton ve mermer kaplı tek düze alanlar haline dönüştürülmüştür.

Türkiye’de mezarlıkların büyük bir bölümü terk edilmişliğin ve bakımsızlığın en ilkel çizgisindeyken, çok az bölümü de temiz, derli toplu, çiçekli ve süslü bir parkın özeni görünümündedir (Örnek, 1966).

Önümüzdeki kare hep bu kadar kötü değildir, bazı bölgelerde güzel olan, değer verilen mezarlıklar da yer almaktadır.

Ülkemizdeki mezarlıkların aksine Amerika, Avrupa ve Asya’daki mezarlıklar rekreasyonel amaçlı olarak da kullanılan mezarlıklar halini almıştır. Buralardaki mezarlıklarda çoğunlukla çevre duvarı olmayan, mezarlık alanının açık hava müzesi gibi kullanıldığı, insanların şehir gürültüsünden uzaklaşıp, rahatladıkları mekânlar olarak kullanılmaktadır.

Rusya’da bulunan Nazım Hikmet Ran ve eşinin de bulunduğu Novodevichye Mezarlığı rekreasyonel kullanım amacını daha da genişleterek turizme açılmış ve gelen yerli, yabancı sayısız turiste ücret karşılığı hizmet vermekte olup açık hava müzesine dönüşmüş bir mezarlık görünümündedir. (Şekil 3.7.)

Şekil 3.7. Novodevichye Mezarlığı (Anonim, 2019a)

Novodevichye Mezarlığı içerisinde Novodevichye Manastırı bulunması ziyaretçi sayısını artıran bir diğer faktördür. Novodevichye Mezarlığı, tasarım ilkeleri açısından incelendiğinde, mezarlığı çevreleyen duvar yüksekliğinin 3m ve üzeri olduğu tespit edilmiştir, tek tip ve konseptte uygun olan bu duvarlar dışardan mezarlık içini göstermemekte, adeta kale surları izlenimi vermektedir (Şekil 3.8).

Şekil 3.8. Novodevichye Mezarlığı çevre duvarı (Anonim, 2019b)

Novodevichye Mezarlığı girişi, Novodevichye Manastırı kısmından yapılmakta ve görkemli giriş kapısıyla dikkat çekmektedir (Şekil 3.9). Giriş kapısı önünde otoparkı bulunmaktadır (Şekil 3.10).

Şekil 3.9. Novodevichye Mezarlığı giriş kapısı (Anonim, 2019b)

Şekil 3.10. Novodevichye Mezarlığı otoparkı (Anonim, 2019b)

Açık hava müzesi olarak kullanılan Novodevichye Mezarlığı, sanat galerisi tarzında tasarlandığından Google Maps ve Google görsellerden yapılan araştırmalar neticesinde oturma birimlerine rastlanmamıştır. Aydınlatma ise manastır ve çevresinde bulunmakta, mezarlık içerisinde aydınlatma elemanlarına rastlanmamıştır.

Amerika'nın Pittsburgh kentinde bulunan Allegheny Mezarlığını ise insanlar, ziyaret ve gezi amaçlı kullanmaktadır. Burada oluşan habitat insanların ilgisini çekmekte ve insanlar buradaki kartallar, baykuşlar, geyikler gibi diğer hayvanları gözlemlemek için gelmekte (Şekil 3.11.), aynı zamanda içerisinde tarihi yapıları bulunan mezarlığı kent parkı olarak kullanmaktadırlar (Şekil 3.12.)

Şekil 3.11. Allegheny Mezarlığı (Anonim, 2019c)

Şekil 3.12. Allegheny Mezarlığı (Anonim, 2019c)

Yerli, yabancı turistlerinde uğrak yerlerinden olan Allegheny Mezarlığı, geç sonbahar ve erken ilkbaharda bitkilerin renklenmelerini gözlemlemek ve fotoğraf çekmek için de ziyaret edilmektedir.

Allegheny Mezarlığını tasarım ilkeleri açısından incelediğimizde, şeffaf görüntü sağlayan, çok yüksek olmayan demir parmaklıklar ile çevrelenmiş olduğu ve mezarlığın konutlara olan yakınlığı gözlenmiştir (Şekil 3.13.). Çok geniş alana sahip olan Allegheny Mezarlığının iç ulaşımı araç ile sağlanmaktadır, araç trafiğine uygun geniş asfalt yolları mevcuttur.

Şekil 3.13. Allegheny Mezarlığı dış duvarları ve çevresi (Anonim, 2019b)

Allegheny Mezarlığının kale girişini anımsatan giriş kapısı, oldukça heybetli ve özeldir (Şekil 3. 14.). Google Maps ve Google görsellerden yapılan araştırmalar neticesinde, mezarlık içerisinde ağaç altı oturma birimleri olduğu ancak aydınlatma olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 3.14. Allegheny Mezarlığı giriş kapısı (Anonim, 2019b)

4. MEZARLIKLARIN PLANLAMA ve TASARIM İLKELERİ

4.1. Mezarlıkların Planlama Kriterleri

Mezarlık planlaması; kentsel yerleşimde nüfus artış hızı ve ölüm oranına bağlı olarak, uygun büyüklük ve özelliklere sahip olan arazinin seçimi, seçilen arazide tasarım ve uygulama aşamalarını içermektedir. Ayrıca yapılacak planlar kentin karakteri, değişim süreci ve gereksinimleri doğrultusunda uyum gösterebilen esnek bir yaklaşımla gerçekleştirilmelidir (Aktan, 1999).

Mezarlık planlama; kentin peyzajına ve ekosistemine direkt katkıda bulunabileceği gibi, kültürel ve tarihi mirasına mal olmuş mezar ve mezarlıkların korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını da sağlayacaktır. Mezarlık planlaması iki aşamadan oluşur;

Fiziksel planlama ve idari planlama.

Fiziksel planlamada ilk adım; kentin demografik, sosyal, kültürel, dini yapısının değerlendirilmesi, fiziksel verilerin analizlerinin yapılması ve problemlerin tanımlanmasıdır.

İkinci adım; hedeflerin belirlenmesidir. Bu adım da, ilk aşamada elde edilen analizler sonucunda mezarlığın tipine (anıt mezar, şehitlik vb.) karar verilir.

Üçüncü adım; ileriye yönelik ölüm istatistiklerine göre projeksiyonların yapılması, buna bağlı olarak mezar alanının yerinin belirlenerek ihtiyaç programının çıkarılmasıdır.

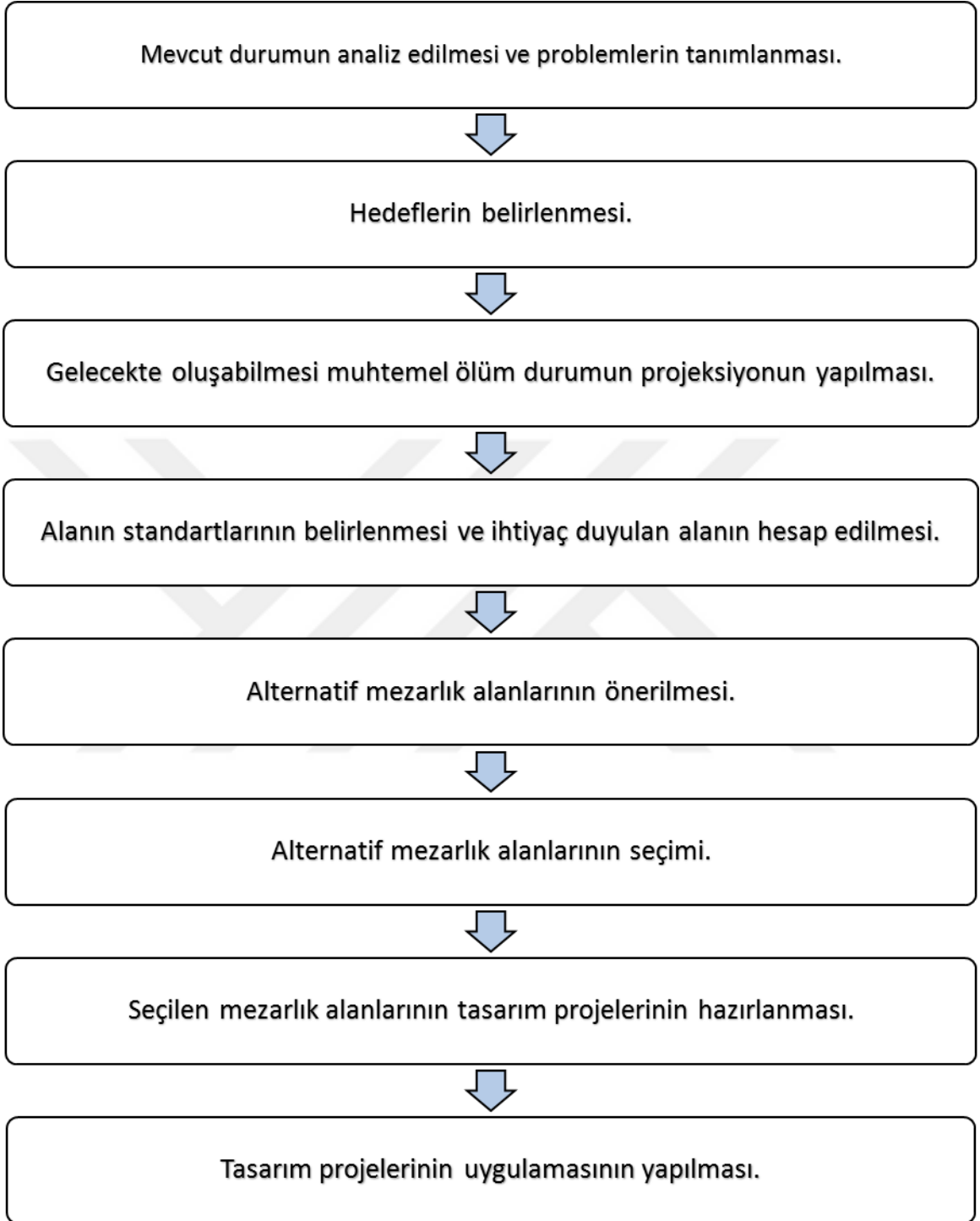
Dördüncü adım; ihtiyaçlar doğrultusunda alternatif mezarlık alanlarının önerilmesidir.

Beşinci adım ise; önerilen alternatif mezarlık alanlarının değerlendirilerek seçilmesidir.

Altıncı adım; karar verilen alan için öneri tasarım projelerinin geliştirilmesidir.

Yedinci adım; hazırlanan öneri tasarım projelerinin hangisinin uygulanacağına ve uygulamasının ne şekilde olacağına karar verilmesidir.

Sekizinci ve son adım ise; bu mezarlık tasarım projelerin uygulanması ve bakım onarım işleridir. Şekil 4.1'de Mezarlıkların planlama süreci verilmiştir (Özkardaş, 2010;Cömertler, 2001)

Şekil 4.1. Mezarlıkların planlama süreci (Cömertler, 2001)

4.1.1. Mezarlık büyüklüğünün belirlenmesi

Mezarlıkların planlanmasında mezarlığın büyüklüğünün hesaplanması hayati bir öneme sahiptir, düzgün planlanmayan ve titizlikle çalışılmayan bu aşama daha sonraları kentin gelişmesi ve nüfusun artmasıyla artacak olan ölüm sayısını karşılayamayıp kente cevap veremez hale geldiğinde çok geç kalınmış olacak ve yapılan yatırımı karşılayamamış olacaktır.

Mezarlık alan planlamasında, alanın büyüklüğü belirlenirken bazı kriterler göz önünde bulundurulmalıdır. Mezarlık planlaması yapılırken kentin verilerine iyi hâkim olmak ve matematiksel oranlarla, kentin ilerleyen yıllarda ne kadar göç olacağı, bu göçlerle ve doğumlarla ne kadar nüfus artışı olacağı ve kentin ilerleyen dönemlerdeki büyüme ve gelişme hızı gibi veriler doğru tahmin edilmelidir. Planlanan mezarlık projeleri, kentin anlık ihtiyacını değil geleceğe yönelik uzun soluklu projeler olarak hayata geçmelidir.

Alan büyüklüğü belirlenirken, çok net bir formül olmamakla birlikte T.C. Sağlık Bakanlığı'nın 2010 tarihli yönetmeliğine göre mezarlık olarak belirlenecek alanın asgari genişliği; 'Mezarlık alanı = (o beldenin senelik en az ölüm miktarı x toprağın cesetleri tam olarak ayrıştırma müddeti (yıl) x 3,50 m²) + yollar için ayrılan alan + aile mezarlıkları için ayrılan alan + mezarlık içerisine yapılacak tesisler için ayrılan alan'' hesaplamasıyla bulunur (Özhancı ve ark., 2017).

Kent için gerekli mezarlık alanının büyüklüğü;

- Kent nüfus artışı hızı ve ölüm oranı verileri,
- Birim mezar alanı genişliği
- Cesedin toprakta ayrışma süresi dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

Buna göre, kentin 20-25 yıl sonraki nüfus projeksiyonu ve olası ölüm sayısının ne olacağı hesap edilmelidir (Uslu, 1997).

Mezarlıkların taban kısmı beton ya da kaplama malzemesi ile kapatılmaz, ceset toprak ile temas halinde olmalıdır. Ceset normal şekilde defnedilirse, toprak yapısına bağlı olmak koşulu ile toprakla temasında ortalama çürüme süresi 5 senedir. İstisnai durumlar vardır, örneğin toprağın geçirgenliğinin iyi olmaması, toprak sıcaklığı, toprak ile temas etmemesi, ölen kişinin kilolu olması gibi durumlar istisnai durumlar olarak kabul edilir ve bu durumlarda cesedin mezar içerisindeki çürüme süresi uzayabilir.

Mezarda ölünün gömülü kalma süresine bağlı olarak gelecekteki mezar ihtiyaçları değişecektir. Ölünün mezarda gömülme süresinin kısıtlandığı

mezarlıklardaki mezar ihtiyacı; mezarlığın planlandığı süre için istatistiksel verilere dayanarak saptanan ölüm miktarı ile mezar parsel miktarına bağlı olarak saptanır. Bu mezarlıklar mutlaka dolacaktır. Mezara gömünün belirli bir süre ile kısıtlandığı mezarlıklarda ise gömü süresi dolduğunda aynı mezar başka bir ölünün gömüsü için kullanılmakta ve mezarlarda kuşak değişimi söz konusu olmaktadır. Bu mezarlıklarda mezarlık ihtiyacı hesaplanırken bu sürenin göz önünde tutulması gerekir (Aktan, 1999).

4.1.2. Mezarlık yeri seçimi

T.C. Sağlık Bakanlığı'nın, '*Mezarlık Yerlerinin İnşası İle Cenaze Nakil Ve Defin İşlemleri Hakkındaki Yönetmeliği*'ne göre; "Yeni kurulacak mezarlık alanlarının mezarlık olarak kullanımının uygun olup olmadığına, su kaynaklarına, yerleşim yerine ve insanların iskânına mahsus meskenlere mesafesine, hâkim rüzgârın yönü, bölgenin coğrafi, jeolojik, meteorolojik şartları, arazi ve ulaşım imkânları gibi şartlar da göz önüne alınarak mezarlık yeri seçimi komisyonunun hazırlayacağı rapora göre il veya ilçe umumi hıfzıssıhha kurullarınca karar verilir" (Resmi gazete 27467; 2010).

"Mezarlık olarak seçilecek alanın, hâkim rüzgârların ve akarsuların yerleşim yerinden gittiği yönde ve ulaşım yolları ile münasebeti kolay olan yerlerde olması zorunludur. Çukur veya bataklıklara ve su birikintilerinin olduğu yerlere mezarlık yapılmaz. Bu hususta hafif meyilli düzlükler tercih edilir. Toprağın jeolojik vasıfları, gömülecek cesetlerin ayrışmasına müsait, su ve havanın geçmesine izin verecek şekilde küçük taneli olmalıdır" (Resmi gazete 27467; 2010).

4.1.2.1. Mezarlık yeri seçiminde toprak yapısı

Yetişkin bir insan vücudunun %60'ı sudur. Ölen kişinin bedeni bakterilerce içten ve dıştan çürümeye başladığında dışarı su çıkmaktadır, çıkan bu su ve dokular toprak tarafından ne kadar hızlı emilirse, çürüme süresi o kadar erken olacaktır. Bu bağlamda mezarlık alanı olarak seçilecek bölgenin toprak türü su geçirgenliği olan topraklardan olmalıdır.

Mezarlık alanı toprağı su tutmamalı, geçirgen yapıda ve mikroorganizma faaliyetleri yeterli düzeyde olmalıdır. Çok gevşek zeminli araziler, kayalık ve çok sert zeminli araziler bu amaç için uygun değildir (Özkan ve diğ. 1996; Özkardaş, 2010).

Kumlu topraklar geçirgenliği yüksek topraklardır fakat içeriği mikroorganizma açısından fakir olduğu için çürümenin süresi uzar. Sadece kum olmayıp kumlu topraklar diye sınıflandırılan, kum yüzdesi orta seviyelerde olan topraklar mezarlıklar için uygun topraklardır.

Siltli topraklar, silt ve az miktarda kil ihtiva ederler ve geçirgenlikleri orta derecede olduğundan mezarlık açısından uygun topraklardır.

Killi topraklar, içerdiği yüksek oranda kil yüzdesi ile su tutma kapasitesi yüksek olan topraklardır ve bu çürüme için istenmeyen bir durumdur, mezarlıklar için seçilecek alanlarda kesinlikle alana hâkim olmaması istenilen toprak türüdür.

Tınlı topraklar ise silt, kil ve kumu eğit şekilde ihtiva eden mikroorganizma, su geçirgenliği ve işlenebilirliği ideal topraklar olduğu için mezarlık alanları için ideal olan toprak yapısıdır.

Kireçli ve gözeneksiz topraklarda mikrobiyotik aktiviteler engelleneceğinden bu tip topraklar da mezar yeri olarak uygun değildir (Uslu, 1997).

4.1.2.2. Mezarlık yeri seçiminde su kaynaklarına mesafesi

Mezarlıklar, insanların içme ve kullanma suyunun temini amacıyla yapılmığ kuyu, göl, gölet, baraj gibi su kaynaklarından arazinin meyil durumu, mezarlığın kapasitesi ve toprağın yapısına göre, killi topraklarda en az 150 metre, kumlu topraklarda ise en az 250 metre mesafede kurulabilir. İçme ve kullanma suyu temin edilen havzaların 31.12.2004 tarihli ve 25687 sayılı ‘‘Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği’’nin 17. ve 18. maddelerinde belirtilen mutlak ve kısa mesafeli koruma alanlarında mezarlık yapılamaz (Resmi gazete 27467; 2010).

Mezarlıklar içinde kullanılacak içme ve kullanma suları mezarlık sınırından en az 250 metre mesafeden borularla getirilir. Hidrojeolojik ve hidrolojik Őartların gerektirdiği hallerde il veya ile hıfzıssıhha kurulunun da uygun görüğu alınmak suretiyle bu mesafe 100 metreye kadar kısaltılabilir. Daha yakın mesafedeki sulardan içme ve kullanma suyu olarak faydalanılamaz. Mezarlıklar içinde içme-kullanma suyu temini amacıyla kuyu aılamaz (Resmi gazete 27467;2010). Nedeni ise; çürümenin başlamasıyla birlikte mezarlık alanının genelinde çürüyen cesetten toprağa geçen mikroorganizmalar ve bakteriler, toprak içerisinde yayılarak, mezarlık alanının altındaki yer altı su kaynaklarına nüfuz edecektir, o sebeptendir ki, mezarlık çevresinden 250m mesafe ile kuyu ve sondaj ile su çıkarılmamalıdır.

ABD’ de 200 yıllık bir mezarlıkta yapılan araştırmada, uzun zamandır mezarlığa gömü yapılmamasına rağmen yer altı su kaynaklarında kirlenme saptanmıştır (Aktan, 1999).

Mezarlık sahası; bataklık, su birikintileri ile yeraltı suyundan mümkün olduğu kadar uzak olmalıdır. Mezarlıkta yeraltı su seviyesinin kazısı yapılmış mezarın kazı zemininden itibaren asgari 1 – 1,5 m aşağıda olmalıdır. Aksi durumda özellikle kışın yağmurlu zamanlarda taban suyu hızla yükseleceğinden defin için açılmış mezarın tabanından su çıkacaktır. Cenazeler toprağa değil de suya defin edilmiş olacaktır. Bu ilk ve mükerrer definler için istenmeyen bir durumdur (Özkardaş, 2010).

4.1.2.3. Mezarlık yeri seçiminde alanın eğimi

Çukur veya bataklıklara ve su birikintilerinin olduğu yerlere mezarlık yapılmaz. Bu hususta hafif meyilli düzlükler tercih edilir (Resmi gazete 27467; 2010). Eğimin %20 ve üstü olduğu alanlar mezarlık tesisi için seçilmemelidir. Mezarlık yerinin % 0-10 eğime sahip olması idealdir. Eğim, yol vb. gibi amaçlar için kullanıldığında maksimum % 15’e kadar çıkabilir. Alanın daha fazla eğimli, gömü için uygun olmayan yerlerinde su yüzeylerine, oturma-dinlenme mekânlarına ya da yapısal elemanlara yer verilmelidir (Uslu,1997).

4.1.2.4. Mezarlık yeri seçiminde alanın konutlara uzaklığı

Mezarlıklar talimatnamesinin (Resmi gazete 5055; 12.03.1942) 1. maddesinde yukarıdaki hususa değinilerek ’Mezarlıklar Şehir ve kasabaların mesken veya diğer maksatlarla bina yapılan sahaların hududundan, mezarlık hududuna en aşağı 500 m mesafede tesis edilecektir. Sıhhi veya diğer sebeplerle görülecek lüzum üzerine ve mahalli Őartlara göre bu mesafe daha fazla uzatılabilir’ denilmektedir (Özkardaş, 2010).

İlk başta mezarlık alanı saptanırken bu duruma uyulur fakat alana mezarlık tesis edilmesinin ardından geçen yıllarla artan nüfus ve büyüyen Şehrin sınırları genişledikçe, tesis edilen mezarlık Şehrin içinde, konutlarla çok yakın konumda yer almaya başlar. Esasen mezarlık tesis edilirken bu yasaya uyulur, fakat konut yapılırken bu mesafe günümüzde aranmamaktadır.

4.2. Mezarlıkların Tasarım İlkeleri

Bu araştırmada mezarlıkların tasarım kriterleri yapısal ve bitkisel olmak üzere 2 başlıkta incelenmiştir.

4.2.1. Yapısal tasarım ilkeleri

4.2.1.1 Mezarlık ada ve parselleri

Mezarlık alanı belirlendikten sonra mezarlığın omurgasını oluşturacak olan mezarlık ada ve parsellerine sıra gelir. Mezarlıktaki düzeni, ana yolları, ara yolları, yaya ve araç yollarını, kısacası ana aksı oluşturacak olan tasarım aşamasıdır. Belirlenen alanı ada ve parsellere bölerek hem genel düzeni hem de kendi arasındaki düzen sağlanmış olur.

Mezarlıklar ana aks ve 2.derecedeki yollarla adalara ayrılır. Adalar kendi içerisinde parsellere, parseller de numaralarla mezar yerlerine ayrılır. Ada ve parsellerin büyüklüğü arazinin büyüklüğüne ve topografik yapısına göre çeşitlenebilir (Özkardaş, 2010).

Mezarlık ada ve parselleri, kayıtlara geçen mezarları ve mezardaki kişileri daha kolay bulmak için gerekli olan bir oluşumdur.

Mezarlık adalarında, mezar yerlerinin tekli olarak yapılması, etrafına yol vb. tesislerinde eklenmesiyle mezarlık birim alanını artırmakta ve defin için kullanılacak alanın artmasına neden olmaktadır. Toplu şekilde yapılan mezarlık adaları, mezar başına düşen metrekarede de hatırı sayılır bir tasarruf sağlamaktadır.

Mezarlık adaları yapılırken adet, ölçü, tarz gibi kısıtlayan bir ilke yoktur. Buradaki tarzdan kasıt; tesis edilen bazı mezarlıkların 4 tarafı beton perde ya da yığma taş duvar gibi farklı şekilde yapılıp bu mezarların kimisinin üstten açılır, kimisinin ayak kısmından sal taşı denilen taşlarla kapaklı şekilde yapılmasıdır.

Mezarlık adaları yapılırken, en küçük birimi olan mezarın yapımındaki tek ölçüt, mezarın yönüdür. İslam dinine göre Müslümanların naaşı mezara sağ kolunun üzerine ve bu pozisyonda iken yüzü de kibleye gelecek şekilde defnedilmektedir.

4.2.1.2. Mezarlık girişi

Mezarlık girişleri heybetli ve etkileyici olmalı, psikolojik olarak insanların kibir ve ego duygularını kırmalıdır.

Mezarlık girişleri, ülkemizde mezarlık ziyaretinin arttığı bayram, kandil gibi günlerdeki yoğunluğu göz önünde bulundurarak tasarlanmalıdır. Araç girişlerine ve yaya girişlerine ayrı ayrı cevap verebilmelidir. Mezarlığın yoğun günlerde araç trafiğine kapatılması gerekliliğini göz önünde bulundurarak sürgülü kapılar tesis edilmelidir. Giriş ve çıkış kısmı birbirinden ayrılmalıdır.

Mezarlığın büyüklüğüne bağlı olarak tali girişler verilmeli, bu tali girişler yalnız yaya girişi olmalıdır. Araç girişini ve çıkışını kontrol altına almak için, araçların ana giriş kapısı olarak nitelendirilen girişten giriş çıkışı sağlanmalıdır.

4.2.1.3. Mezarlık duvarları

Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun (1593 s.k) 212. maddesine göre; ‘‘mezarlıkların etrafı behemehal duvarlarla tahdit edilir’’ denilmektedir. Belediye Mezarlıklar Nizamnamesinin 9. maddesine göre de ‘‘Belediyeler ölü gömülmesine tahsis olunacak mezarlıkların Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun 212. maddesi mucibince hariçten insan ve hayvan girmesini men için etrafını en az iki metre yüksekliğinde mevkiin önemine ve Belediyenin kudreti maliyesine göre taştan, tuğladan veya kerpiçten bir duvar ile muntazam bir surette tamamen çevirecekler ve bu duvarı daima iyi halde muhafaza edeceklerdir.’’ şeklinde anlatılmaktadır (Özkardaş, 2010).

Mezarlık alanlarının etrafı, girişleri kontrol altına almak ve maalesef meydana gelen mezar hırsızlıklarını ve talanı önlemek maksadı ile duvarla çevrilmelidir. Mezarlıkların sakinliğinden ve tenhalığından yararlanmak maksadı taşıyan kötü niyetli kimseler ve madde bağımlılarından koruma maksadıyla nizamnamede geçen iki metre yüksekliğindeki duvarlar yerine daha şeffaf bir çevreleme uygulanmalıdır. Ortalama insan boyunun çok üstünde olan iki metre duvarlar, görüşü engelleyeceğinden güvenlik zafiyetini ortaya çıkarmaktadır.

Mezarlık alanını çevreleyen duvarlar daha kısa tutulmalı, yine insan ve hayvan girişini engellemek maksadıyla demir parmaklıklar duvarlardan daha yüksek ölçüde tesis edilmelidir. Mezarlık çevresini çevreleyen duvar ve parmaklıkların hiçbir zaman saydamlığını engelleyecek tasarımlar ve işlemler uygulanmamalıdır.

4.2.1.4. Mezarlık otoparkı

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının, Otopark Yönetmeliği 5. Maddesi uyarınca;

Umumi otoparklarda rampa eğimi % 15'ten fazla olamaz. Umumi otoparklarda yapılacak 90 derecelik dönüş verilen yollarda, küçük araçlar için gidiş ve dönüş yolu genişlikleri toplamı 6,50 metreden az olamaz. Umumi otoparklar haricinde bu ölçü 6,00 metreden az olamaz. Otoparkların tefrişinde manevra alanı hariç, binek otoları için en az 2,40x4,90 metre, kamyonet ve panelvan için 3,00x6,00 metre, kamyon ve otobüsler için en az 4,00x12,00 metre ölçüsü esas alınır. Birim otopark alanlarının uzun kenarı en az 4,90 metre, kısa kenarı ise engelliler için en az 3,50 metre diğerleri için en az 2,40 metre genişliğinde olmak zorundadır (Resmi gazete 30340, 2018).

Her 20 park yerinden birinin engelli işareti konularak engelliler için ayrılması zorunludur. Yol üstü araç park yeri için ayrılması gereken alanın ölçüleri en az 2,5x5,50 metredir. Engelli araçları için 1/30 oranında park yeri ayrılır (Resmi gazete 30340, 2018).

Bütün otopark türlerinde otopark alanının %1'inden az olmamak üzere ilave alan bisiklet ve motosiklet park yeri olarak ayrılır (Resmi gazete 30340, 2018).

Mezarlık için yapılacak otoparklar mezarlık giriş ve çıkışlarına yakın olmalıdır. Ana giriş haricindeki diğer girişlerin, genellikle araç girişine kapalı olduğu için bu tali girişlere ziyaretçi yoğunluğunu karşılayacak biçimde, ana yoldan ayırıp mezarlık içerisine doğru cepler açılarak otopark tesis edilmelidir.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Otopark Yönetmeliği kapsamında, Yerleşim Alanlarında Otopark Aranması Gereken Kullanım Çeşitleri ve Bunlara Ait En az Otopark Miktarları isimli ekinde mezarlık ibaresi yer almadığı için mezarlığa en yakın terim olan Açık tesisler başlığı altındaki Rekreasyon Alanı'nı baz alarak her 300 m² için 1 otopark yapımının uygun olduğu görülmektedir.

Uygulamada ise mezarlıklar gibi her zaman yoğun ziyaretçi akını ve sirkülasyonu olmayan bir alanın, en çok ziyaret edildiği dönemler kıstas alınarak otopark planlaması yapılmalıdır. Türkiye'de mezarlıkların maksimum ziyaretçi hareketliliğine uğradığı zamanlar ise dini bayramlar ve kandillerdir.

4.2.1.5. Mezarlık içi yollar

Mezarlık içi yol esasları, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın, "Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkındaki Yönetmeliği"nde Mezarlıkların İç Planı Konulu Madde 12'de şu şekilde tanımlanmıştır;

Mezarlıklar için yapılacak plan aşağıdaki hususları kapsar:

- a) Mezarlığın büyüklüğüne göre, kapıdan itibaren geniş bir yol bulunur.
- b) Kapıdan itibaren mezarlık duvarının iç tarafını dolaşacak bir yol bırakılır.
- c) Mezarlık, lüzumu kadar yol ve küçük yollarla muntazam adalara ayrılır.
- d) Uygun yerlerde, lüzumu kadar genişlikte, bir veya müteaddit meydanlar açılır.
- e) Mezarlıklarda kar ve yağmur sularının birikmesini engelleyecek su yolları yapılır. Bu sular varsa umumi kanallara, yoksa üstü kapalı derin bir çukura akıtılır.
- f) Mezarlık içerisinde açılacak en geniş yol cenaze araba ve kamyonlarının serbestçe girip manevra yapmasına müsait olacak genişlikte yapılır.
- g) Mezarlığı şehre bağlayan yol daima iyi bir halde muhafaza edilecektir.
- h) Mezarlık dâhilinde en geniş yolun ve ikinci derecede yolların iki tarafı ağaçlandırılır.

Mezarlığın en önemli ve herkes tarafından yoğun olarak kullanılacak ana aksı özellikle cenaze araçları ile cenazeye iştirak edecek araçların rahatlıkla kullanabileceği aynı zamanda mezarlığa malzeme getiren kamyon ya da kamyonetleri de düşünerek uygun genişlikte planlanmalıdır (Özkardaş, 2010).

Ana akslar, karşılaşan iki arabanın rahatlıkla geçmesine müsaade edecek şekilde planlanmalıdır. Otopark yönetmeliğinde de belirtildiği üzere bu mesafe "Küçük araçlar için gidiş ve dönüş yolu genişlikleri toplamı 6,50 metreden az olamaz" ibaresini temel alarak minimum yol genişliğini 6,50 m olarak uygulanmalıdır.

Mezarlık içerisine araç girişinin serbest olduğu zamanlarda çok sık olmamakla birlikte bazı mezar adalarının yanlarına araçları park etmek için küçük cepler açmak, yol üzerinde bakım için kullanılan büyük araçlarla karşılaşan küçük araçların da imdadına yetişmiş olacaktır.

Mezarlık içerisindeki yolların yaya kullanımını da göz ardı etmeden tesis edilecek yolların eğimine de özen göstermek gereklidir.

Yaya yolları ise yatay veya hafif eğimli yollarla dik rampa ya da merdiven kombinasyonlarını gerektirir. Sürekli dik çıkışlar yorgunluğa ve sinir bozukluğuna yol açabilir. Küçük binek araçlar için eğim oranı yüzde 15'i, düşük viteste yüzde 25'i geçmemelidir. Yayalar için ise uzun mesafede yüzde 5'i, kısa mesafelerde ise yüzde 30'u geçmemelidir. Kar ve buzlanma yapabilecek açık yerlerde yüzde 6'yı geçmemelidir (Seçkin, 1996).

4.2.1.6. Mezarlık hizmet binası

Tüm mezarlık alanlarında cenazelerin defin bilgileri ve mezar yeri inşaatlarının defter kayıtlarının tutulacağı, gelen ziyaretçilere bilgi ve yönlendirme ile yardımcı olunacağı, mezarlık alanının koruma ve güvenliğinin temin edileceği bir bina tesis edilmelidir (Özkardaş, 2010).

4.2.1.7 Dini tesis

Mezarlıklara gelen ziyaretçilerin her hangi bir vakitte ibadet yapabilmesi için küçük ölçekli mezarlık alanlarına mescit, büyük ölçekli mezarlık alanlarına ise cami yapılmalıdır.

Büyük ölçekli mezarlıklara yapılacak cami önlerine musalla taşları da tesis edilerek cenaze namazını burada ifa edip, biran evvel ölüyü defnetmek için, hem trafikten, hem zamandan, bilhassa da zahmetsiz bir şekilde yapılmasından dolayı daha iyi hizmet edilmiş olacaktır.

Tesis edilecek cami veya mescit içerisine ölen kişilerin geçmişlerine sure ve ayetlerin okunabileceği kitaplık planlanmalı, genel dini bilgileri bulabilecekleri mini kütüphane tesis edilmelidir.

Her vakitte aktif olması gereken bu ibadethaneler mezarlık ziyaretçileri dışında oraya ibadet etmek için gelen yakın mahalle sakinlerinin de ilgi odağı olmalıdır.

4.2.1.8. Tuvalet ve abdesthane

Ziyaretçi yoğunluğu ve mezarlık alanının büyüklüğüne göre tuvaletler tesis edilmelidir. Büyük ölçekli mezarlıklarda belli mesafelerde tuvaletler yapılmalı hijyeni konusunda özen gösterilmelidir. Hijyenine ve bakımına önem verilmeyen, mezarlık içerisinde kısıtlı sayıda personel bulundurulmuş mezarlıklarda, hizmet binalarına ya da mezarlık giriş kontrol noktalarına yakın yerlere inşa edilmelidir.

Tesis edilecek cami yakınına, cami yoğunluğu ve mezarlık ziyaretçi sayısı göz önünde bulundurularak abdesthane tesis edilmelidir. Bu abdesthaneler, mevsimsel şartlarda önemsiz olarak kapalı alanlar olarak inşa edilmelidir.

4.2.1.9. Morg

Morglar ölümlerin defnedilmeden önce çeşitli sebeplerden dolayı bir süre bozulmadan bekletildikleri soğuk odalardır.

Morglarda bir veya birden fazla ölü muhafaza edilebilmesi için çekmeceli soğuk hava odaları tesis edilmiştir, bu soğuk hava odaları 5 ile -5 C' derece arasında olmakta, genellikle genişliği 80cm, uzunluğu 280cm ve derinliği 60cm olan raylı, galvanizli sac kutulardan oluşmaktadır.

Büyük ölçekli mezarlıklara aşırıya kaçılmadan yapılması daha uygundur, çünkü hastanelerin birçoğunun kendine özgü morgu bulunmaktadır.

Tesis edilecek olan morgun kapasitesi, hastanede vefat edenler haricindeki ölüm oranı hesaplanarak planlanmalıdır.

4.2.1.10. Ölü yıkama alanı

Toplumda gasilhane olarak bilinen ölü yıkama alanları, içerisinde teneşir denilen önceleri tahta bir sedir iken, günümüzde mermer bir tezgâh olarak kullanılan alanlardır.

İslam dininde ölünün kabre konulmadan önce yıkanması farzdır. Yıkama işlemini erkek ölümlere erkekler, kadın ölümlere kadınlar yapar, bu nedenle tesis edilecek gasilhaneler erkek ve kadın olmak üzere ayrı ayrı tesis edilmelidir.

4.2.1.11. Taziye mekânı

Taziye, İslam dininde ilk üç gün içinde yapılması gereken güzel bir davranıştır. Sabır dilemek, rahatlatıcı sözler söyleyip, ölen yakınlarının üzüntüsünü paylaşmaktadır.

Mezar defninden sonra mezarlık başında ya da uygun görülen yerde, cenaze sahiplerine, cenaze defnine katılan kişilerce taziye verilir. Bu sebeple taziye mekânları belli aralıklarda, mümkünse mezarlık adalarının belli bölümüne tesis edilmeli, mevsime göre güneşten ve yağmurdan korunaklı olacak şekilde üstü kapalı yarı açık mekânlar olarak tesis edilmelidir.

4.2.1.12. Satış birimleri

Büyük ölçekli mezarlıklarda ya da şehir yerleşim yerinden uzakta tesis edilen mezarlıklarda küçük de olsa inşa edilmelidir.

Genelde cenaze sahipleri tarafından temin edilen kefen gibi telaşla unutulması mümkün olan malzemeler satılmalı, yiyecek ve içecek gibi temel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde tasarlanmalıdır.

Mezarlık ziyaretine gelenler tarafından kullanılmak istenen sulama bidonları ya da mezarlıkların bakımını yapmak isteyenler göz önünde bulundurularak alet ve ekipman satın alabileceği satış birimleri bulunmalıdır. Mezarlık için isim yazan mermerlerin imalatı ve temini, mezarlık çevresini ve üstünü bitkilendirmek isteyen ziyaretçilere de canlı bitkilerin temin ve tedarik edileceği satış birimleri tesis edilmelidir.

4.2.1.13. Donatı elemanları

İslamiyet öncesi eski Türk geleneklerinden olan, ölen kişinin başucuna ağaç dikilmesi, günümüzde bunu mevsimlik çiçek ve bitkilendirmeye bırakmıştır. Bu sebeptendir ki, mezarlık tesisinde planlanması gereken donatı elemanlarının başında çeşmeler gelir.

Çeşmeler mezarlıklar içerisinde, aydınlatma ve ses sistemi gibi alt yapısı olan donatı elemanlarındandır. Tesis edilen mezarlıklarda her adaya ait çeşme inşa edilmelidir, çünkü çeşmeler mezarlığı ziyarete gelen ziyaretçilerin en çok ve yoğun olarak kullandığı donatı elemanlarıdır.

Çeşmelerin alt yapısı özenle yapılmalı, suların etrafına taşmasını önleyici çeşme kenarlarında taşkın kanalları oluşturulmalıdır, taşan su etrafında birikmemeli, hızlıca tahliye olmalıdır. Çeşmelerin giderlerinin kanalizasyona bağlanması için alt yapısı yollar yapılmadan oluşturulmalı, mezarlık adalarının içinden geçmemelidir.

Çeşmenin bataryası çok aşağıda veya çok yukarıda olmamalı, 80-90cm aralığında tutulmalıdır. Çeşme bataryası ile lavabo arası insanların mezarlık sulamak için en çok kullandığı pet şişe ile su doldurabilmesine imkân sağlamalıdır.

Çeşme tasarımları tek tip olmalı, mezarlık teması ile uyumlu olmalı ve sırtmamalıdır. Bulunduğu bölgenin dinini ve kültürünü yansıtan mimari çizgilere sahip olmalıdır.

Diğer bir altyapı tesisi isteyen donatıda aydınlatmadır. Tesis edilecek olan mezarlıklarda, yürüyüş yolları ve bitkisel aydınlatmalar için öncesinde altyapı çalışması yapılmalı, aydınlatma için gerekli olan kablo ve diğer teçhizatlar toprak altından götürülmelidir.

Mezarlıkların aydınlatılması unutulmaması gereken bir konudur. Mezarlıkların, parklar gibi aydınlatılmaları sayesinde mezarlıkların geceleri insanlar üzerinde uyandıracak ürküntü hissi önlenecektir (Aktaş, 2009).

Mezarlıklarda aydınlatma; farklı aralık, yükseklik ve yoğunluklarla sağlanan hiyerarşik bir düzen içinde olmalıdır. Bu amaçla ana aks ve girişlerde 6-15 m yüksekliğinde yoğun ve yüksek aydınlatma, ikinci derece yollarda 3-5 m yüksekliğinde orta derecede aydınlatma yapılmalıdır. Ayrıca mezarlık çevresinde, ibrelili ve geniş yapraklı bitkiler üzerinde aşağıdan ve yukarıdan verilen ışık kaynağıyla spot aydınlatma yapılabilir. Mezar taşları ve mezarların algılanamayacağı; ancak bitkisel elemanların vurgulanacağı aydınlatma dikkate alınmalıdır (Uslu, 1997).

Bir diğer alt yapı gerekliliği olan donatı elmanı ise ses sistemleridir. Mezarlık içerisine uygulanacak olan ses sistemleri herhangi bir anonsu duyurabilmek maksatlı yapılmalıdır. Mezarlıkta, huzur veren dini ezgilerin ya da müziklerin uygunluğu hala tartışma konusu olurken, dinimizde şüpheye yer bırakacak uygulamalardan sakınmak gerekliliği ile mezarlıkta kullanılacak ses sistemlerinin anons vb. amaçlarla kullanılması amaçlanmalıdır.

Çöp sepetleri ve çöp konteynerleri mezarlık temizliği açısından azami öneme sahiptir. Mezarlığa gelen ziyaretçilerin ardında çöp bırakmamaları için kısa mesafelerde çöp kutuları, daha seyrek şekilde her mezarlık adasına ait olacak şekilde çöp konteyneri tahsis edilmelidir.

Çöp kutuları su şişeleri, sigara paketleri vb. ziyaretçi atıklarını, çöp konteynerleri ise mezarlık bakımı yapan ziyaretçilerin mezar üstünde ve çevresinde yetişen yabancı otları, mezar ve çevresinde bulunan bitkilerin budanmasından çıkan bitki atıklarını atmaları amaçlı tesis edilmelidir.

Çöp kutuları ve konteynerleri oldukları yerlere sabitlenmeli, rüzgâr ve çarpma gibi durumlarda devrilip, saçılmamalıdır.

Mezarlık içerisine yerleştirilecek çöp kutusu ve konteynerleri tek tip ve mezarlık teması ile uyumlu olacak şekilde tasarlanmalıdır.

Oturma birimleri, mezarlıklar içinde, ülkemizde mezarlıkların rekreasyon alanları olarak kullanılmadığından ya da mezarlığa gelen ziyaretçilerin çok vakit geçirmedikleri kanısıyla, eksikliği ile en çok karşılaşılan donatı elemanıdır.

Ana yol üzerlerine daha seyrek, ara yol üzerlerine ise ana yoldan daha sık şekilde oturma birimleri yerleştirilmelidir. Oturma birimleri yol üzerlerine değil, yollar üzerinde cepler oluşturularak buralara konuşlandırılmalıdır.

Kullanılacak olan oturma birimleri, dinlenmeye ve vakit geçirmeye uygun, insanların sırtlarını yaslayıp rahatlayabileceği şekilde tasarlanmalıdır. Gürültüden ve stresten uzaklaşmak için mezarlık gibi sakin ve sessiz ortamlarda bulunmak isteyen insanlara konfor sağlayabilmelidir.

Mezarlarını ziyarete gelenler mezar çevresine yapılan duvarlar üstüne oturmaktan rahatsız oldukları için mezarlar arasındaki yollara da oturma birimleri yerleştirilmeli, ziyaretçilerin mezarları başında geçirdikleri süre boyunca konfor sağlanmalıdır.

Mezarlıkta ziyaretçilerin ada ve parsellerle tesis ve çıkışlara kolay ulaşımının temini adına yön tabelaları tasarlanmalıdır. Tabelalar, özellikle araçla hareket halinde iken diğer unsurlardan kolayca ayırt edilebilir ve yol ayrımlarından uygun uzaklıktaki yerlerde bulunmalıdır. Plansız gelişen mezarlıklarda çıkmaz yollara girilmez tabelası, tek yön, park yapılamayacak alanlar vb. ikaz eden tabelalar konmalıdır (Özkardaş, 2010).

İnsanların sabit bakışta görüş açısı düşey yönde yaklaşık olarak 30 derece, yatay yönde ise 60 derecedir. Bu husus özellikle yaya işaretlerinin ve tabelaların yerleştirilmesi ile oryantasyonun da önemlidir (Seçkin, 1996; Özkardaş, 2010).

Her mezarlık girişinde mutlaka o mezarlığın yollarını, adalarını, mezarlık içindeki tesislerin ve yapıların yerlerini gösterir bir harita panosu, mezarlık adasının başına ada ismi ve numarasını ve gerektiğinde planını gösterir pano, mezarlığın

tarihçesi ve içinde barındırdığı kıymet ve unsurları anlatır bilgi panosu ile mezarlık dâhilinde uyulması gereken hususları, açılış kapanış saatlerini belirten uyarı panoları bulunmalıdır (Özkardaş, 2010).

Mezarlıkların ekolojik işlevlerini desteklemek, kuşlar, böcekler, kelebekler ve balıklar için yaşam ortamı sağlamak için mezarlıklarda kuş evleri ve su yüzeylerine de yer verilmelidir. Mezarlıklardaki durgun su yüzeyleri ziyaretçiler üzerindeki dinlendirici etkileri yanında yağmur suyunun biriktirilmesi işlevini de gerçekleştirecektir (Badeja, 1998; Aktaş, 2009).

Ayrıca su yüzeyleri, mekânı genişletici etki yaratacağından, mezarlıklarda kasvet ve sıkıntı yerine rahatlamayı sağlayacak ve çevredeki ağaçların yansımaları sayesinde, mezarlık alanının zengin bir görünüm kazanmasına yardımcı olacaklardır (Aktaş, 2009).

4.2.2. Bitkisel tasarım ilkeleri

4.2.2.1. Mezarlıklarda kullanılacak bitki türlerinin seçimi

Mezarlıkların birinci kullanım amacı, ölü gömme alanları olmasıdır. Buna bağlı olarak tercih edilecek bitki türleri seçilirken, diğer kentsel açık-yeşil alanlarda tercih edilen bitki türlerinden farklı bir yöntem izlenmelidir.

Mezarlıklarda gömü işleminden sonra, cesetteki bakteriler proteolitik enzimler salgılar, diğer enzimlerin de etkisiyle dokular gazlar, likitler ve tuzlara dönüşmeye başlar. Toprakta bulunan çürükçül bakteriler, biyolojik ayrıştırıcılar ve sistem düzenleyiciler yardımıyla da çözünme ve ayrışma hızlanır.

Vücut ana yapı taşlarından olan protein, aminoasitlere ve ardından amonyağa kadar parçalanır. Toprak içerisinde çözülmüş olan amonyak gazı, toprak gözeneklerine dolarak, toprağın çeşitli hareketleri ile toprak yüzeyine çıkar ve havaya karışır.

Topraktan buharlaşan amonyak solunan havada belli bir konsantrasyona ulaştığı zaman solunum yolu ile insan vücuduna girip dokularda ATP (adenozin trifosfat) sentezini azaltarak enerji seviyesinin düşmesine sebep olabilir. Beyin ATP azalmasına karşı çok hassas olduğundan merkezi sinir sistemi bundan olumsuz yönde etkilenir. Böylelikle halsizlik, bulanık görme, unutkanlık gibi belirtiler ortaya çıkabilir. (Karaoğlu, 2007). Amonyakın buharlaşması sonucu solunuma etki etmesiyle Akciğer kanseri başta olmak üzere diğer solunum yolları ve akciğer rahatsızlıklarına neden

olabileceği belirtilmektedir. Toprak altındaki ayrışmadan sonra, amonyağın havaya karışmasını minimuma indirmek bitki kökleri ile mümkündür.

Bu bağlamda, Karaoğlu (2007)'na göre; bitkiler havadaki azot gazından (N₂) direkt olarak istifade edemezler. Ancak toprakta indirgenmiş olarak bulunan azotlu maddeleri kullanırlar. Bunların başında ise amonyum (NH₄⁺) ve nitrat (NO₃⁻) iyonları gelir. Amonyum, amonyağın bir kademe daha indirgenmiş halidir ve toprakta amonyak ile değişebilen bir denge içerisinde. Cesetlerin ayrışmasından ortaya çıkan amonyak, topraktaki nitrifikasyon bakterilerince nitrate çevrilir. Ancak toprak özelliklerinin buna uygun olması gerekir (toprak gevşek yapılı olmalı, iyi havalanmış olmalı, aşırı killi olmamalı, PH nötr civarında olmalı, yeterli sayıda nitrifikasyon bakterisi bulunmalı v.s.) Bu ise her zaman mümkün olmaz ve nitrate çevrilmeyen amonyak böylece havaya geçer.

Yapılan araştırmalara göre bitkilerin topraktan nitrat veya amonyum alma bakımından farklılık gösterdikleri anlaşılmıştır. Bazı bitkiler amonyum alma, bazıları da nitrat alma temayülündedirler. Bu sebeple “amonyum seven” ve “nitrat seven” bitkiler olarak ayrılmışlardır. Çok kesin bir sınır olmamakla beraber genellikle tahıl bitkileri, meyve ağaçları ve meşe, gürgen, çınar gibi geniş yapraklı ağaçlar nitrat sevenler grubundadırlar. Buna mukabil çayır otları ile çam, ardıç, göknar, sedir ve servi gibi iğne yapraklı ağaçlar amonyum seven bitkiler grubundan olup topraktaki amonyağı temizleyerek kendi yapılarına alırlar ve amino asit, protein gibi azotlu organik maddelerin sentezinde kullanırlar (Karaoğlu, 2007).

Bu durumda mezarlıklara yer örtücü bitkilerin ve doğal floranın geliştirilmesinin, ayrıca geniş yapraklı ağaçlar yerine iğne yapraklı ağaçlarının dikilmesinin önemli olduğu görülmektedir.

İğne yapraklı bitkilerin mezarlıklarda kullanımlarını maddeler halinde ifade edilecek olursa;

- Amonyak çıkısını önleyerek çevre sağlığına katkıda bulunurlar,
 - İhtiva ettikleri reçine maddeleri sayesinde çevreye güzel kokular yayarlar,
 - Herdem yeşildirler,
 - Yapraklı bitkilere göre daha uzun ömürlüdürler,
 - Form olarak estetik değere sahiptirler
- (Kocaçalıskan,1998; Karaoğlu,2007).

4.2.2.2. Mezarlıklarda kullanılacak başlıca bitki türleri

Mezarlık planlaması, yapısal planlama yanında uygun bitkisel düzenleme çalışmaları ile bütünleşir. Mezarlık genelinde bitkisel dokunun dominant durumda olması sağlanmalıdır (Uslu, 1997).

Mezarlıkları kentsel yeşil alanlar içerisinde aktif hale getirebilmek adına, yeşil alan tesis ederken kullanılabilir ve görsel cazibesini yüksek tutacak, insanları etkileyen, mezarlıkları ürpertici etkisinden çıkarıp, koku ve renk harmonisi ile ziyaretçilerin beğenisini kazacak planlamalar uygulanmalı, bitkisel planlama ve tasarımlar, sert zeminden ve yapısal tasarımdan daha ön planda tutulmalıdır.

Mezarlık genelinde; yol ağaçlandırması, mezarlık alanının çevrelemesi, istenmeyen görüntü ya da gürültünün perdelenmesi, oturma ve dinlenme köşelerinde gölge olanağı sağlanması, giriş alanının vurgulanması ve otopark bitkilendirilmesine yönelik tür seçimi yapılmalıdır (Aktan 1999; Özkardaş 2010).

Mezarlık tasarımında bitkilerin rolü oldukça önemlidir, örneğin; İbrelili ve geniş yapraklı ağaçların birlikte kullanılması, dekoratif özellikleri ile (yaprak, çiçek, meyve, gövde, sonbahar renklenmesi vb.) görünümü zenginleştirir. Geniş yapraklı ağaçlar, park hissi uyandırarak, huzurlu bir atmosfer oluştururlar. Geniş yapraklılar ile koyu renkli koniferlerin birlikte sağladıkları kontrast etki ile, dikkati mezarlardan çok bitkiler üzerinde yoğunlaştırırlar. Çim alanlar ise açık bir peyzaj oluşturarak, mekânı genişletici etki yaparlar (Uslu, 1997).

Uslu (1997)' ye göre; Mezarlıklarda kullanılacak bitkilerin aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekir:

- Nem isteği az,
- Yavaş gelişim gösteren,
- Yayvan ve saçak köklü olmama,
- Kazık ya da yürek köklü olma,
- Mezarları kapatabileceğinden, yerden itibaren dallanma göstermeyen,
- Kompakt gövdeli olmama,
- Dağınık büyüme şekline sahip,
- Budama ve şekil verilmeye elverişli,
- Birbirine yakın mezarları kapatabileceğinden, fazla yayılcı olmayan.

Cooper (2012)'a göre Bitki tasarımda dikkat edilmesi gereken hususlar ise;

- ❖ Mezarlık alanlarında doğal vejetasyon gözetilmeli, ağaç ve çalılar alanın bu özelliğine göre konumlandırılmalıdır.
- ❖ Renk ve doku konusunda alana katkı sağlayacak bitkiler tercih edilmelidir.
- ❖ Geniş taç yapan ağaçlar mekânda kasvet oluşturabilmektedir. Işık ve gölge kontrastı için parlak ve neşeli ağaçlar kullanılabilir.
- ❖ Çok yıllık, sarmaşık ve yer örtücü bitkilerle kombinasyonlar yapılarak alanın daha hareketli görünmesi sağlanabilmektedir.
- ❖ Yoğun ağaç kullanımı tasarımı güçlendirmektedir.
- ❖ Egzotik formlu ve çok renkli bitkiler kullanılarak alanın çekiciliği artırılabilir.
- ❖ Yaprak döken ve herdem yeşil ağaç ve çalılar doğal karakterlerine, biçim, renk ve dokusuna göre tercih sebebi olmaktadır.
- ❖ Simgesel formlu ağaçlar tek başına ya da 3-4 ağaçtan fazla olmamak şartı ile grup olarak kullanılabilirler.
- ❖ Piramit forma sahip ağaçlar gayri resmi bir düzen içerisinde konumlandırılabilirler. Yürüyüş yollarında karşılıklı kullanılarak alle perspektifi oluşturabilirler.
- ❖ Geniş bir panorama oluşturmak için geniş taç yapan ağaçlar ve çalılar kullanılabilir.
- ❖ Anıt ve türbelerde çalılık ve herdem yeşil ağaçlarla beraber alana arka fon oluşturularak farklılık oluşturulabilir.
- ❖ Bitki seçimlerinde hâkim rüzgâr yönü ve güneş ışığına göre bitkiler konumlandırılmaktadır (Cooper, 2012; Özkartal, 2016).

Uslu (1997)'ye göre, kullanım yerlerine göre mezarlık için uygun bitkiler Çizelge 4.1. – 4.2. – 4.3. – 4.4. – 4.5. – 4.6. – 4.7 – 4.8. – 4.9. 'da listelenmiştir.

Çizelge 4.1. Çit bitkisi olarak kullanılabilir türler

ÇİT BİTKİSİ OLARAK KULLANILABİLECEK TÜRLER	
<i>Berberis buxifolia "Nana"</i>	<i>Prunus laurocerasus</i>
<i>Cornus mas</i>	<i>Ribes aureum</i>
<i>Eleagnus angustifolia</i>	<i>Rosa canina</i>
<i>Ilex aquifolium</i>	<i>Rosa rugosa</i>
<i>Lonicera tatarica</i>	<i>Spiraea bullata</i>
<i>Lonicera pileata</i>	<i>Thuja occidentalis</i>
<i>Ligustrum vulgare</i>	<i>Ulmus campestris</i>
<i>Pyracantha coccinea</i>	<i>Viburnum opulus</i>

Çizelge 4.2. Yol ağaçlandırılmasında kullanılabilir türler

YOL AĞAÇLANDIRILMASINDA KULLANILABİLECEK TÜRLER	
<i>Acer campestre</i>	<i>Aesculus hippocastanum variegata</i>
<i>Acer rubrum</i>	<i>Catalpa bignonioides</i>
<i>Acer saccharinum</i>	<i>Fagus orientalis</i>
<i>Acer pseudoplatanus</i>	<i>Fraxinus excelsior</i>
<i>Acer palmatum</i>	<i>Fraxinus ornus</i>
<i>Aesculus carnea</i>	<i>Populus alba</i>
<i>Aesculus lutea</i>	<i>Prunus mahaleb</i>

Çizelge 4.3. Mezarlıkta kullanılabilecek geniş yapraklı türler

MEZARLIKLARDA KULLANILABİLECEK GENİŞ YAPRAKLI TÜRLER		
BİTKİ ADI	FAMİLYA	BOY (cm)
<i>Acer palmatum</i> "Dissectum Garnet"	<i>Aceraceae</i>	200
<i>Acer japonicum</i> "Aconitifolium"	<i>Aceraceae</i>	200
<i>Acer palmatum</i> "Atropurpureum"	<i>Aceraceae</i>	200
<i>Berberis buxifolia</i> "Nana"	<i>Berberidaceae</i>	25–30
<i>Berberis candidula</i>	<i>Berberidaceae</i>	60
<i>Berberis hookeri</i>	<i>Berberidaceae</i>	70
<i>Berberis thunbergii</i>	<i>Berberidaceae</i>	100
<i>Berberis thunbergii</i> "Atropurpurea"	<i>Berberidaceae</i>	150
<i>Berberis thunbergii</i> "Atropurpurea Nana"	<i>Berberidaceae</i>	30
<i>Buxus sempervirens</i> var. <i>arborescens</i>	<i>Buxaceae</i>	300
<i>Buxus sempervirens</i> "Suffruticosa"	<i>Buxaceae</i>	100
<i>Chaenomeles japonica</i> (syn. <i>cydona</i>)	<i>Rosaceae</i>	100
<i>Chaenomeles speciosa</i>	<i>Rosaceae</i>	200
<i>Corylopsis spicata</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	200
<i>Corylopsis willmottiae</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	400
<i>Cotoneaster</i> sp.	<i>Rosaceae</i>	150–200
<i>Foohergilla majtr</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	200
<i>Genista Lydia</i>	<i>Leguminosae</i>	50
<i>Hamamelis mollis</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	200
<i>Hibiscus syriacus</i>	<i>Malvaceae</i>	250–300
<i>Hydrangea arborescens</i> "Grandiflora"	<i>Saxifragaceae</i>	100–300
<i>Hydrangea paniculata</i> "Grandiflora"	<i>Saxifragaceae</i>	100–300
<i>Ilex crenata</i>	<i>Aquifoliaceae</i>	200–250
<i>Kerria japonica</i>	<i>Rosaceae</i>	200–250
<i>Mahonia aquifolium</i>	<i>Berberidaceae</i>	150–200
<i>Malus floribunda</i>	<i>Rosaceae</i>	200
<i>Potentilla fruticosa</i> var. <i>tarreri</i>	<i>Rosaceae</i>	70–100
<i>Potentilla fruticosa</i> "Gold Finger"	<i>Rosaceae</i>	90–100
<i>Prunus laurocerasus</i>	<i>Rosaceae</i>	150–200
<i>Pyracantha coccinea</i>	<i>Rosaceae</i>	200–300

MEZARLIKLARDA KULLANILABİLECEK GENİŞ YAPRAKLI TÜRLER		
BİTKİ ADI	FAMİLYA	BOY (cm)
<i>Salix caprea</i> "Pendula"	<i>Salicaceae</i>	300
<i>Skimmia japonica</i>	<i>Rutaceae</i>	70
<i>Sorbus koehneana</i>	<i>Rosaceae</i>	300-500
<i>Syringa julianae</i>	<i>Oleaceae</i>	200
<i>Syringa tgerstedtii</i>	<i>Oleaceae</i>	200
<i>Viburnum fragrans</i> (syn. <i>V. farreri</i>)	<i>Caprifollaceae</i>	350
<i>Viburnum davidii</i>	<i>Caprifollaceae</i>	50
<i>Viburnum plicatum</i>	<i>Caprifollaceae</i>	50

Çizelge 4.4. Mezarlıkta kullanılabilir yer örtücü çalılar

MEZARLIKTA KULLANILABİLECEK YER ÖRTÜCÜ ÇALILAR			
BİTKİ ADI	FAMİLYA	BOY (cm)	ADET / m ²
<i>Calluna vulgaris</i>	<i>Ericaceae</i>	20-60	16-25
<i>Cornus canadensis</i>	<i>Cornaceae</i>	16-20	16-20
<i>Cotoneaster adpressus</i>	<i>Rosaceae</i>	25	9-16
<i>Cotoneaster congestus</i>	<i>Rosaceae</i>	50	16-20
<i>Cotoneaster dammeri</i> var. <i>radicans</i>	<i>Rosaceae</i>	10	16-20
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	<i>Rosaceae</i>	50-75	4
<i>Erica gracilis</i>	<i>Ericaceae</i>	20	25-30
<i>Euonymus fortunei</i> "Minimus"	<i>Celastraceae</i>	10-15	25-30
<i>Vinca minor</i>	<i>Apocynaceae</i>	10-15	25-30
<i>Hedera helix</i>	<i>Araliauae</i>	30	12-15
<i>Potentilla früticosa</i>	<i>Rosaceae</i>	50	12-15
<i>Hypericum calycinum</i>	<i>Guttiferae</i>	20	20-25
<i>Juniperus communis</i> "Rependa"	<i>Cupressaceae</i>	20-30	12-15
<i>Juniperus horizontalis</i> "Glaucua"	<i>Cupressaceae</i>	10-15	10-15
<i>Juniperus sabina</i> "Tamaricifollia"	<i>Cupressaceae</i>	30-40	5
<i>Juniperus squamata</i> "Blue Carpet"	<i>Cupressaceae</i>	30	5-12
<i>Juniperus squamata</i> "Blue Star"	<i>Cupressaceae</i>	30-40	9-12
<i>Pachysandra terminalis</i>	<i>Buxaceae</i>	30	25-30

Çizelge 4.5. Mezarlık üstü için uygun geniş yapraklı çalılar
MEZAR ÜSTÜ İÇİN UYGUN GENİŞ YAPRAKLI ÇALILAR

BİTKİ ADI	FAMİLYA	BOY (cm) VE ÖZELLİK
<i>Berberis buxifolia</i> "Pygmea"	<i>Berberidaceae</i>	Çok kısa boylu, sürekli yeşil
<i>Berberis x stenophylla</i> "Gracilis Nana"	<i>Berberidaceae</i>	Çok kısa boylu
<i>Berberis mpetrifolia</i> "Coralina Compacta"	<i>Berberidaceae</i>	15 cm
<i>Berberis thunbergii</i> "Atropurpurea Nana"	<i>Berberidaceae</i>	40-50 cm kırmızı yapraklı
<i>Cotoneaster adpressus</i>	<i>Rosacea</i>	25 cm
<i>Cotoneaster dammeri</i>	<i>Rosacea</i>	30 cm meyve ve kırmızı
<i>Cotoneaster dammeri</i> "Streibs Findling"	<i>Rosacea</i>	15 cm
<i>Cotoneaster dammeri</i> "Sürth"	<i>Rosacea</i>	30-40 cm sık yapılıdır
<i>Cotoneaster dammeri</i> "Jürgl"	<i>Rosacea</i>	40 cm meyveleri açık pembe
<i>Cotoneaster salicifolius</i> "HerbstFeuer"	<i>Rosacea</i>	20-30 cm kırmızı meyvelidir
<i>Cotoneaster salicifolius</i> "Parkteppich"	<i>Rosacea</i>	20-30 cm yoğun meyveli
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	<i>Rosacea</i>	30-40 cm kırmızı meyveli
<i>Euonymus fortunei</i> "Emerald Gaiety"	<i>Celastraceae</i>	30 cm yaprakları sarı
<i>Euonymus fortunei</i> "Minimus"	<i>Celastraceae</i>	Kısa boylu, küçük yapraklı
<i>Euonymus fortunei</i> var. <i>radicans</i>	<i>Celastraceae</i>	(yerde) yayılıcı
<i>Hedera helix</i> "Conglomerata"	<i>Araliaceae</i>	30-40 cm ya da yayılıcı
<i>Hedera helix</i> "Goldheart"	<i>Araliaceae</i>	20-30cm sarımsıyeşil yaprak
<i>Hedera helix</i> "Minima"	<i>Araliaceae</i>	20-30 cm ya da yayılıcı
<i>Spiraea japonica</i> var. <i>alpina</i>	<i>Rosacea</i>	20-30 cm pembe çiçekli
<i>Spiraea decumbens</i>	<i>Rosacea</i>	20 cm beyaz çiçekli
<i>Viburnum opulus</i> "Nanum"	<i>Caprifoliaceae</i>	30 cm beyaz çiçekli

Çizelge 4.6. Mezarlık üstü için uygun ibreliler
MEZAR ÜSTÜ İÇİN UYGUN İBRELİLER

BİTKİ ADI	FAMİLYA	BOY (cm)
<i>Abies balsamea</i> "Nana"	<i>Pinaceae</i>	70-100
<i>Abies koreana</i>	<i>Pinaceae</i>	100
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> "Minima Glauca"	<i>Cupressaceae</i>	100-160
<i>Chamaecyparis obtusa</i> "Nana Gracilis"	<i>Cupressaceae</i>	150
<i>Chamaecyparis pisifera</i>	<i>Cupressaceae</i>	150-200
<i>Cryptomerla japonica</i> "Cristata"	<i>Taxodiaceae</i>	200
<i>Juniperus communis</i> "Hibernica"	<i>Cupressaceae</i>	200-300
<i>Juniperus communis</i> "Hornibrookii"	<i>Cupressaceae</i>	40-50
<i>Juniperus communis</i> "Rependa"	<i>Cupressaceae</i>	30
<i>Juniperus horizontalis</i> "Glauca"	<i>Cupressaceae</i>	30
<i>Juniperus sabina</i> "Tamariscifolia"	<i>Cupressaceae</i>	50
<i>Juniperus squamata</i> "Blue Carpet"	<i>Cupressaceae</i>	40-50
<i>Juniperus squamata</i> "Meyeri"	<i>Cupressaceae</i>	200-300
<i>Picea abies</i> "Echiniformis"	<i>Pinaceae</i>	60-80
<i>Picea abies</i> "Inversa"	<i>Pinaceae</i>	200
<i>Picea glauca</i> "Echiniformis"	<i>Pinaceae</i>	60
<i>Picea fungus</i> "Glauca Globosa"	<i>Pinaceae</i>	200
<i>Picea mariana</i> "Nana"	<i>Pinaceae</i>	50-60
<i>Picea densiflora</i> "Pumila"	<i>Pinaceae</i>	200-300
<i>Pinus mugo</i>	<i>Pinaceae</i>	120
<i>Pinus mugo</i> var. <i>pumilio</i>	<i>Pinaceae</i>	80
<i>Pinus parviflora</i> "Glauca"	<i>Pinaceae</i>	100
<i>Pinus pumila</i> "Glauca"	<i>Pinaceae</i>	150-200
<i>Pinus sylvestris</i> "Nana"	<i>Pinaceae</i>	120-150
<i>Taxus baccata</i> "Fastigiata"	<i>Taxaceae</i>	200-300
<i>Thuja occidentalis</i> "Recurva Nana"	<i>Cupressaceae</i>	70-80
<i>Tsuga canadensis</i> "Pendula"	<i>Pinaceae</i>	150-200

Çizelge 4.7. Mezarlık üstü için uygun çiçekler

MEZARLIK ÜSTÜ İÇİN UYGUN ÇİÇEKLER		
BİTKİ ADI	FAMİLYA	BOY (cm) / ÖZELLİK
<i>Alyssum saxatile</i> "Compactum"	Cruciferae	15-20/ sarı çiçekli
<i>Alyssum saxatile</i> "Citrinum"	Cruciferae	15-20/ açık limon sarı çiçekli
<i>Alyssum saxatile</i> "Plenum"	Cruciferae	15-20/ altuni ve katmerli çiçekli
<i>Androsace primuloides</i>	Cruciferae	12-15/ kırmızı çiçekli
<i>Arabis albida</i>	Cruciferae	12-15/ beyaz çiçekli
<i>Arabis albida Plena</i>	Cruciferae	12-15/ beyaz çiçekli
<i>Arabis albida Variegata</i>	Cruciferae	12-15/ alaca yapraklı
<i>Arabis albida</i> "Rosea"	Cruciferae	12-15/ pembe çiçekli
<i>Arabis albida</i> "Robabella"	Cruciferae	12-15/ pembe çiçekli
<i>Arabis albida</i> "Monte Rosa"	Cruciferae	12-15/ karmenimsi pembe çiçekli
<i>Arabis albida</i> "Schneehaube"	Cruciferae	12-15/ beyaz çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Schloss Eckberg"	Cruciferae	12-15/ mavimsi menekşe çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Neuling"	Cruciferae	12-15/ mavi çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Blue Emperor"	Cruciferae	12-15/ mavi çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> Dr. Mules	Cruciferae	12-15/ mavi çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Tauricola"	Cruciferae	12-15/ kırmızı çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Bressingham Pink"	Cruciferae	12-15/ pembe çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Rosen teppich"	Cruciferae	12-15/ pembe çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Rosen garteni"	Cruciferae	12-15/ pembe çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Feuervogel"	Cruciferae	12-15/ kırmızı çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Vesuv"	Cruciferae	12-15/ kırmızı ve katmerli çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> "Parkers Double"	Cruciferae	12-15/ kırmızı ve katmerli çiçekli
<i>Bellis perennis</i> "China Pink"	Compositae	12-20/ kırmızı çiçekli
<i>Bellis perennis</i> "Brillant"	Compositae	25-20/ parlak kırmızı
<i>Campanula carpatica</i> "Blaue Clips"	Campanulaceae	12-15/ mavi çiçekli
<i>Campanula carpatica</i> "Karpatenkrokone"	Campanulaceae	12-15/ gümüşümsü mavi çiçek
<i>Campanula carpatica</i> "Weisse Clips"	Campanulaceae	12-15/ beyaz çiçekli
<i>Cerastium tomentosum</i>	Caryophyllaceae	12-15/ beyaz çiçekli
<i>Dianthus deltoides</i> "Brillant"	Caryophyllaceae	15-20/ kırmızı çiçekli
<i>Dianthus deltoides</i> "Leucht Funk"	Caryophyllaceae	15-20/ parlak kırmızı çiçekli

Çizelge 4.7.(Devamı) Mezarlık üstü için uygun çiçekler

MEZARLIK ÜSTÜ İÇİN UYGUN ÇİÇEKLER		
BİTKİ ADI	FAMİLYA	BOY (cm) / ÖZELLİK
<i>Dianthus plumarius</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	15-20/ kırmızı çiçekli
<i>Dianthus arenarius</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	15-20/ kırmızı çiçekli
<i>Iberis sempervirens</i> "Schneeflocke"	<i>Cruciferae</i>	20-25/ beyaz çiçekli
<i>Iberis sempervirens</i> "Findel"	<i>Cruciferae</i>	20-25/ beyaz çiçekli
<i>Iberis sempervirens</i> "Zwergschneeflocke"	<i>Cruciferae</i>	20-25/ beyaz çiçekli
<i>Iris danfordiae</i>	<i>Iridaceae</i>	10/ erken, sarıçiçek açar
<i>Iris winogradowi</i>	<i>Iridaceae</i>	10/ sarıçiçekli
<i>Iris lacustris</i>	<i>Iridaceae</i>	5-8/ mavi çiçekli
<i>Linum flavum</i> "Compactum"	<i>Linaceae</i>	10/ sarı çiçekli
<i>Linum flavum</i> "Goldzwerg"	<i>Linaceae</i>	10/ sarı çiçekli
<i>Minuartia laricifolia</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	10/ beyaz çiçekli
<i>Minuartia verna</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	10/ beyaz çiçekli
<i>Phlox subulata</i> "Atropurpurea"	<i>Palemoniaceae</i>	20/ erguvan rengi çiçekli
<i>Phlox subulata</i> "Betty"	<i>Palemoniaceae</i>	20/ açık pembe çiçekli
<i>Phlox subulata</i> "Daisy Hill"	<i>Palemoniaceae</i>	20/ pembemsi kırmızı çiçekli
<i>Phlox subulata</i> "Lindental"	<i>Palemoniaceae</i>	20/ karmen kırmızı çiçekli
<i>Phlox subulata</i> "Temiscaming"	<i>Palemoniaceae</i>	20/ parlak kırmızı çiçekli
<i>Phlox subulata</i> "Maischnee"	<i>Palemoniaceae</i>	20/ beyaz çiçekli
<i>Phlox subulata</i> "White Delight"	<i>Palemoniaceae</i>	20/ beyaz çiçekli
<i>Sedum acre</i>	<i>Crassulaceae</i>	8-10/ sarı çiçekli
<i>Sedum album</i>	<i>Crassulaceae</i>	8-10/ beyaz çiçekli
<i>Sedum spurium</i> "Roseum"	<i>Crassulaceae</i>	10-12/ pembe çiçekli

Çizelge 4.8. Mezarlık için uygun perenial bitki türleri

MEZAR İÇİN UYGUN PERENIAL BİTKİ TÜRLERİ	
<i>Acaena microphylla</i>	<i>Iris sp.</i>
<i>Acaena buchananii</i>	<i>Lavandula angustifolia</i>
<i>Ajuga reptans</i>	<i>Nepeta faassenii</i>
<i>Epimedium grandiflorum</i>	<i>Pachysandra terminalis</i>
<i>Epimedium X versicolor ‘Sülphüream’’</i>	<i>Saxifraga umbrosa</i>
<i>Festuca amethystina</i>	<i>Sedum spurium</i>
<i>Festuca cinerea</i>	<i>Sedum album ‘Murale’’</i>
<i>Festuca ovina</i>	<i>Sedum spathulifolium</i>
<i>Festuca scoparia</i>	<i>Sedum floriferum</i>
<i>Geranium macroorhizum</i>	<i>Sedum spurium ‘Album Suberbum’’</i>
<i>Helianthemum lunulatum</i>	<i>Teucrium chamaedrys</i>
<i>Iberis sempervirens</i>	<i>Thymus serpyllum</i>

Çizelge 4.9. Mezarlık için uygun mevsimlik çiçek türleri

MEZARLIKLAR İÇİN UYGUN MEVSİMLİK ÇİÇEK TÜRLERİ			
İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR	KIŞ
<i>Narcissus</i>	<i>Begonia</i>	<i>Aster</i>	<i>Erica</i>
<i>Tulipa</i>	<i>Fuchfa</i>	<i>Chrysanthemum</i>	<i>Gracilis</i>
<i>Muscari</i>	<i>Tagetes</i>	<i>Impatient</i>	
	<i>Salvia</i>		
	<i>Ageratum</i>		

5. MATERYAL VE YÖNTEM

5.1. Materyal

Bu araştırma, mezarlıkların kentsel yeşil alanlar içerisindeki önemini belirtmek ve Kayseri Asri Mezarlığı'nın kullanıcı profilini inceleyip memnuniyet derecesini ölçmek amacıyla yapılan bu çalışmada, materyal olarak Kayseri Asri Mezarlığı ve kullanıcı memnuniyet derecesini belirleyen anketler kullanılmıştır.

Araştırma materyali olarak seçilen Kayseri Asri Mezarlığı (Şehir Mezarlığı) Kayseri merkezde bulunan 6 mezarlıktan en büyüğü ve en merkezi olanı olduğu için araştırmaya konu olarak seçilmiştir.

Kayseri Asri Mezarlığı, 853.000m²'dir ve içerisinde yaklaşık 85.000 adet mezar bulundurmaktadır. Kayseri merkezde bulunan diğer mezarlıklar büyüklük sırasına göre; Gesi-İldem Mezarlığı (85.600m²), Bülbülpınarı Mezarlığı (66.000m²), Argıncık Mezarlığı (50.000m²), Ambar Mezarlığı (20.577m²), Gayri Müslim Mezarlığı (7.300m²).'dir.

Araştırma konusunu oluşturan Kayseri Asri Mezarlığı (Şehir Mezarlığı), konum itibari ile Melikgazi ilçesi, Şehit Nazım Miralay Bulvarı ve Hacılar İlçesinin yolu üzerinde yer almaktadır. Mezarlık, Eski Mezarlık ve Taşlıburun mevki olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Mezarlığın 7 giriş kapısı vardır, bunlar 1 ana giriş ve 6 küçük giriş kapısı şeklindedir. Ana giriş kapısında 80 araçlık, 4. Giriş kapısında ise 20 araçlık otopark bulunmaktadır. Mezarlık içerisinde yeni tesis edilmiş 1 cami, 1 taziye evi, 1 abdesthane, 1 mezarlık hizmet binası bulunmaktadır. Mezarlık hizmet binasının içerisinde morg ve gasil hane yer almaktadır.

Mezarlık içerisinde yapımına devam edilen yaya yürüyüş yolları ve bitkisel uygulamalar, mezarlığı peyzaj mimarisi bakımından öne çıkarmakta ve ölü gömme işlevinin yanı sıra mezarlığa zaman geçirilebilecek, zaman geçirirken huzur verebilecek mekân haline dönüştürmektedir.

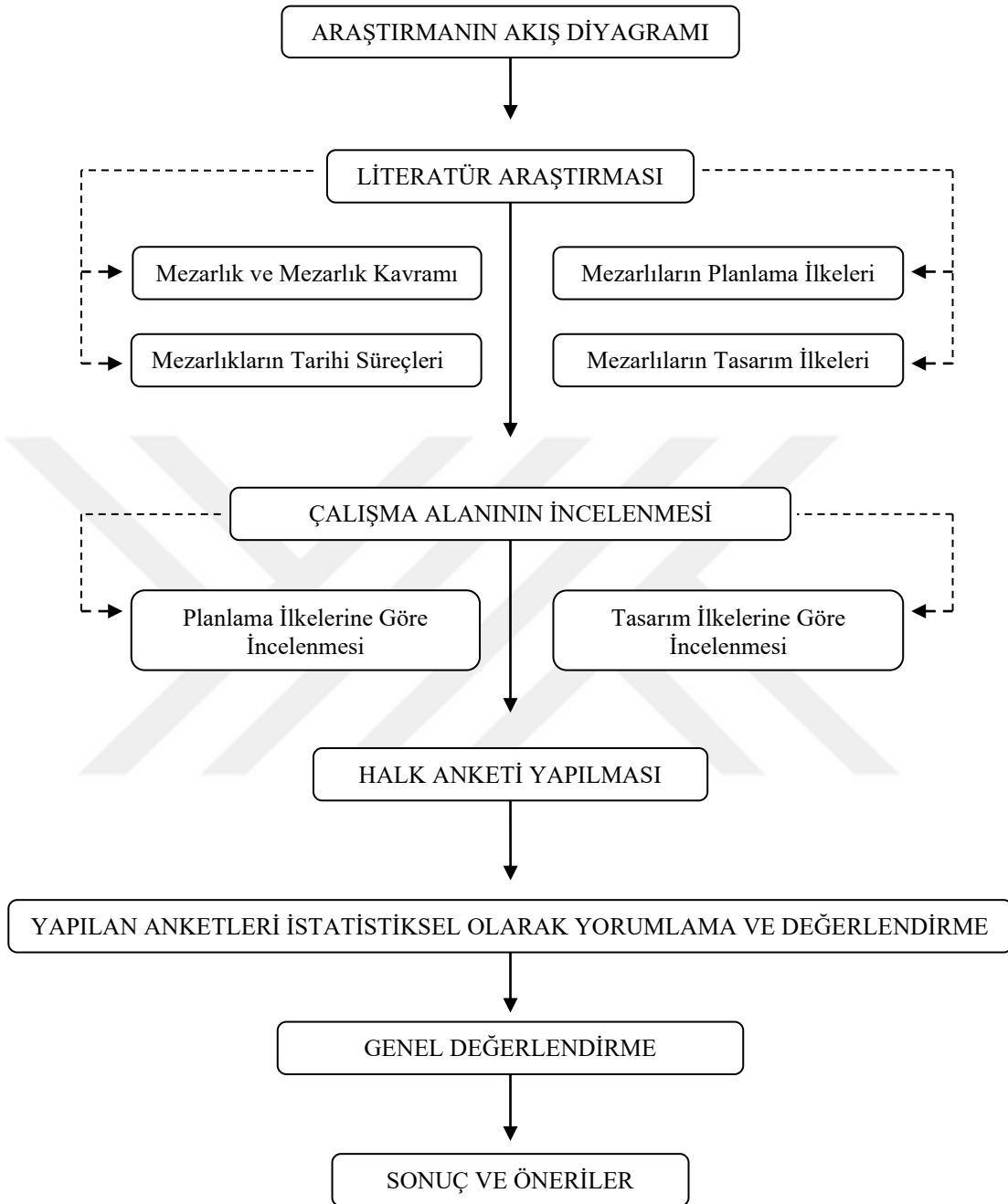
Kayseri Asri Mezarlığının kullanıcı memnuniyet derecesini belirlemek amaçlı yapılan anket çalışmasında 104'ü kadın, 280'i erkek olmak üzere toplam 384 kişinin görüşü alınarak memnuniyet oranı hesaplanmaya çalışılmıştır.

5.2. Yöntem

Mezarlıkların, kentsel yeşil alanlar içerisindeki önemini saptanması doğrultusunda; öncelikle literatür araştırması kapsamında yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları, daha önce yapılan yakın konulu tez örnekleri, konuya yakın makaleler, internet kaynakları araştırılıp, görüşmeler yapılmış, mezarlıkların peyzaj planlama ilkeleri, tasarım ilkeleri ve mezarlıklar hakkında genel bilgiler toplanarak derlenmiştir. Alan ile ilgili bilgilere Kayseri Büyükşehir Belediyesi ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarından elde edilen bilgiler ve dokümanlar elde edilerek ulaşılmış ve ziyaretçi memnuniyetini belirlemek amacıyla yüz yüze anket uygulaması yapılarak, son olarak elde edilen bütün veriler değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.

YÖNTEM AKIŞ ŞEMASI

Şekil 5.1.Yöntem akış şeması

6. ÇALIŞMA ALANI OLARAK ELE ALINAN KAYSERİ ASRİ MEZARLIĞININ İNCELENMESİ VE YAPILAN ZİYARETÇİ MEMNUNİYET ANKETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1. Kayseri Asri Mezarlığının Planlama ve Tasarım Yönünden İncelenmesi

6.1.1. Kayseri asri mezarlığı hakkında genel bilgiler

1952 yılında tesis edilmiş, Kayseri ilinin 853.000m² alanı ile en büyük mezarlığı olan Asri Mezarlığı, Eski Mezarlık ve Taşlıburun Mezarlığı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Eski mezarlık olarak adlandırılan kısmın zaman içerisinde kent nüfusunun artmasından dolayı yetmemesi sonucu, Taşlıburun mevkii tesis edilmiş ve halen de Kayseri ilinin Hacılar ilçesi yolu istikametinde genişlemeye devam etmektedir.

Kayseri Asri Mezarlığı (Şehir Mezarlığı), konum itibari ile Melikgazi ilçesi, Şehit Nazım Miralay Bulvarı ve Hacılar İlçesi yolu üzerinde yer almaktadır (Şekil 6.1.).

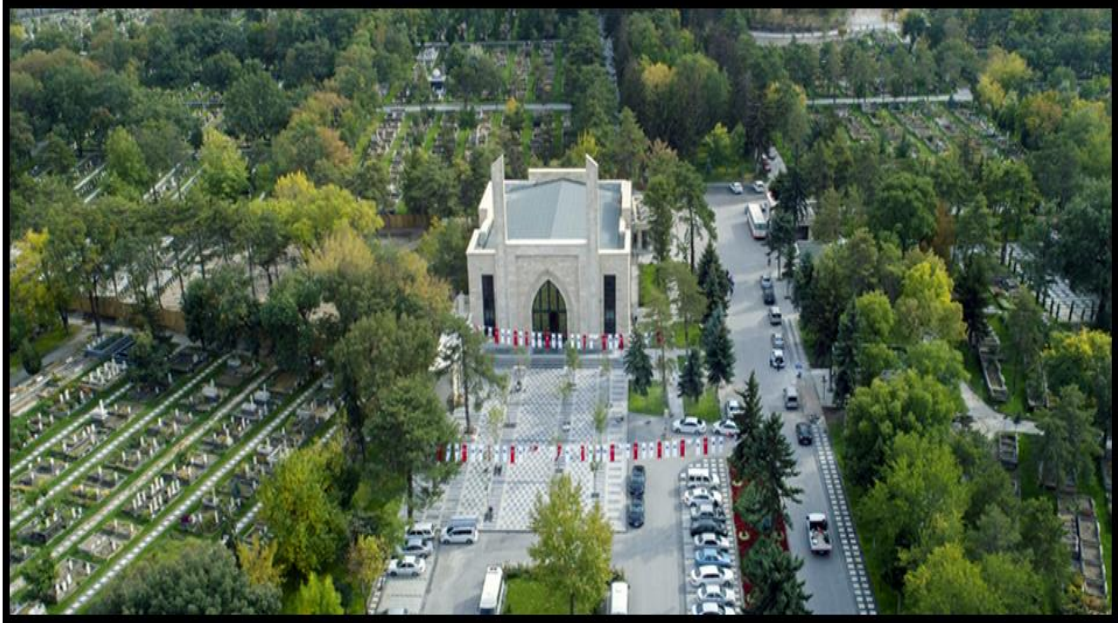
Şekil 6.1. Kayseri Asri Mezarlığı Konumu (Orijinal,2019)

Mezarlığın 9 giriş kapısı vardır, bunlar 1 ana giriş ve 8 küçük giriş kapısı şeklindedir (Şekil 6.2.). Ana giriş kapısında 80 araçlık, 4. Giriş kapısında ise 20 araçlık otopark bulunmaktadır. 2019 yılı içerisinde Eski Mezarlık girişi, Şehit Nazım Miralay caddesi üzerine cep açılarak 1km uzunluğunda alan trafikten soyutlanıp otopark haline getirilmiş ve yol üzerinde yaklaşık 800 araçlık otopark tesis edilmiştir.

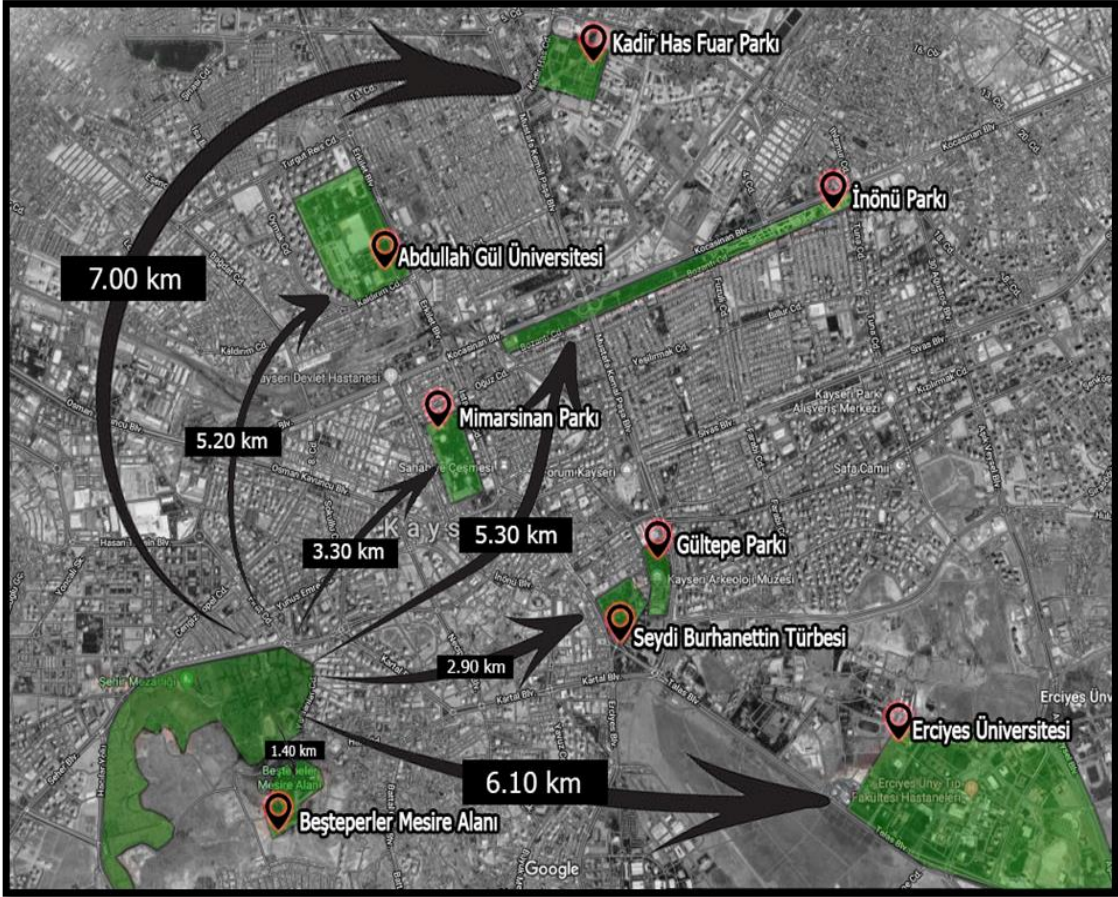
Şekil 6.2. Kayseri Asri Mezarlığın Giriş Kapıları (Orijinal, 2019)

Mezarlık içerisinde yeni tesis edilmiş 1 cami (Şekil 6.3.), 1 adet mescit, 2 taziye alanı, 2 abdesthane, 1 mezarlık hizmet binası 1 satış birimi bulunmaktadır. Mezarlık hizmet binasının içerisinde morg ve gasil hane yer almaktadır.

Şekil 6.3. Orgeneral Hulusi Akar Camii ve çevresi (Anonim, 2018a)

Kayseri Merkezde Asri mezarlık çevresinde az sayıda ve mezarlık alanına oranla daha küçük açık yeşil alanlar bulunmaktadır. Bunlardan ikisi üniversite kampüsü, biri mesire alanı ve beşi de park alanlarıdır (Şekil 6.4.).

Şekil 6.4. Asri Mezarlığın çevresindeki açık yeşil alanlarla ilişkisi (Orijinal, 2019)

Mahalle aralarında yer yer küçük alanlar olsa da bunlar kamu ihtiyacına cevap veremeyen çocuk oyun alanları olarak kısıtlanmış yerlerdir.

Alan etrafında bulunan açık yeşil alanlar yakınlık sırasına göre:

- Beşteperler Mesire Alanı
- Seydi Burhanettin Türbesi Parkı
- Gültepe Parkı
- Mimarsinan Parkı
- Abdullah Gül Üniversitesi Kampüsü
- İnönü Parkı
- Erciyes Üniversitesi Kampüsü
- Kadir Has Fuar Parkı 'dır.

6.1.2. Kayseri asri mezarlığının planlama ilkeleri açısından incelenmesi

6.2.2.1. Mezarlığın büyüklüğünün incelenmesi

Uslu (1997) 'ya göre; Kent için gerekli mezarlık alanının büyüklüğü;

- Kent nüfus artışı hızı ve ölüm oranı verileri,
- Birim mezar alanı genişliği
- Cesedin toprakta ayrışma süresi dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

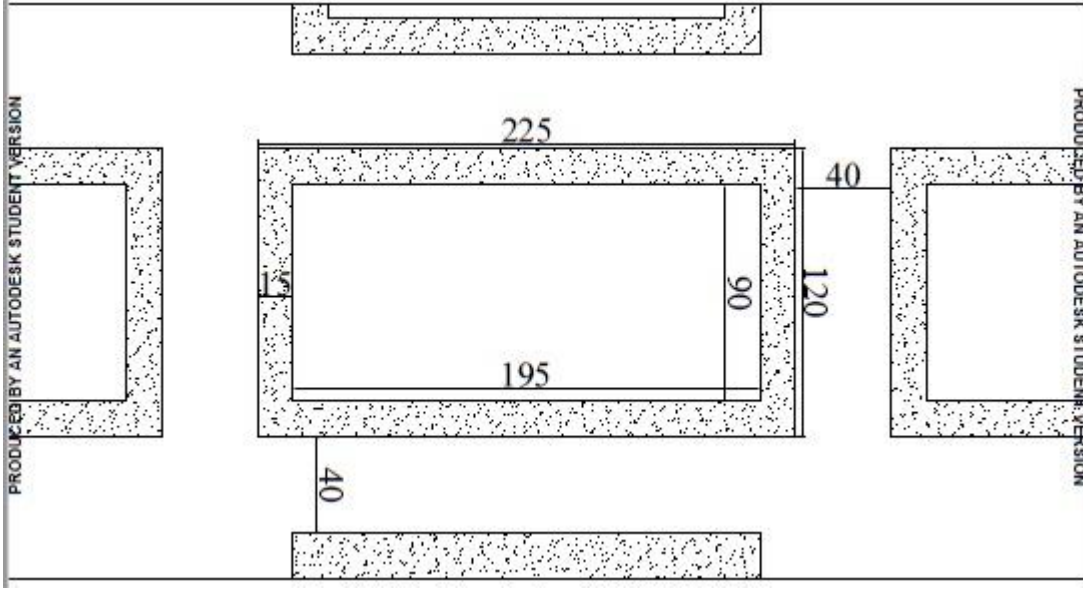
Buna göre, kentin 20-25 yıl sonraki nüfus projeksiyonu ve olası ölüm sayısının ne olacağı hesap edilmelidir.

Bu bağlamda incelenecek olursa, Kayseri nüfusu TÜİK verilerine göre 2008 yılında 1.184.386 kişidir. Bu sayı 2018 yılında ise 1.389.680 kişiye ulaşmıştır. 10 yıllık nüfus artışı kişi bazında 205.294 kişi artmıştır. 2008'den 2018'e nüfus artış hızı %17.3'tür.

Kayseri ilinin ortalama her 10 yıllık nüfus artış hızını %17.3 olarak ele alındığında 2028 yılında Kayseri nüfusu 1.630.094 kişiye, 2038 yılında ise Kayseri nüfusu 1.912.100 kişiye ulaşması muhtemeldir.

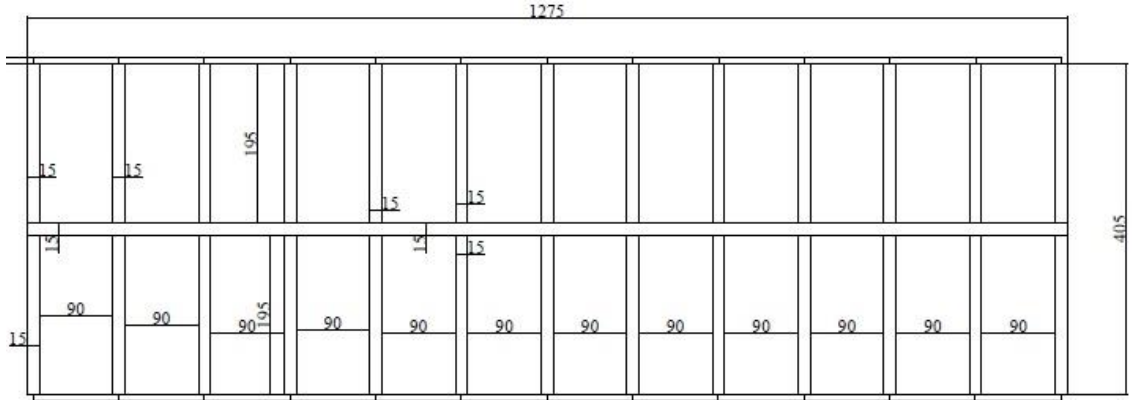
Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından halka hizmete sunulan online vefat edenler listesindeki vefat haberlerinden yola çıkarak Kayseri Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Şube Müdürlüğüne bağlı mezarlıklarda günde toplam ortalama 10 adet defin işlemi yapılmaktadır, bunlardan ortalama 5'i Kayseri Asri Mezarlığında yapılmaktadır.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı denetiminde Asri Mezarlığa eklenen son mezarlıklardan yola çıkarak, bir yetişkin mezar ölçüleri; İç net ölçüleri 195x90 cm ölçülerinde dört tarafında 15cm kalınlığında beton perde ile dıştan dışa ölçüleri 225x120 cm ölçülerinde yer kaplamaktadır. Bu ölçülere ziyaretçiler için gerekli olan 40cm yol eklendiğinde 305x200 cm ölçülerine erişmekte ve 6,10 m² alana denk gelmektedir (Şekil 6.5).

Şekil 6.5. Tek mezar sistemi (Orijinal, 2019)

Tek tek mezar yapıldığında 6,10 m² alan kaplayan bir mezarı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi 24 adet mezar ada blokları şeklinde imal ederek birim alanı 4,2 m²'ye düşürerek mezarlık için planlanan alandan tasarruf sağlamaktadır (Şekil 6.6).

Şekil 6.6. Toplu (24'lü) mezar sistemi (Orijinal, 2019)

T.C. Sağlık Bakanlığı'nın 2010 tarihli yönetmeliğine göre mezarlık olarak belirlenecek alanın asgari genişliği; "Mezarlık alanı = (o beldenin senelik en az ölüm miktarı x toprağın cesetleri tam olarak ayrıştırma müddeti (yıl) x 3,50 m²) + yollar için ayrılan alan + aile mezarlıkları için ayrılan alan + mezarlık içerisine yapılacak tesisler için ayrılan alan (Özhancı ve ark., 2017).

Buradan yola çıkarak hesaplandığında;

- Kayseri ili senelik ölüm oranı ortalama 3.600 kişi
- Cesedin toprakta ayrışma süresi ortalama 5 yıl

- Mezarlık birim alanı 4,20 m²
- Mezarlık içerisine yapılacak tesisler (Otopark, dini tesis, şadırvan, taziye evi, satış birimleri, tuvalet ve abdesthaneler, hizmet binaları vb.) ortalama 50.000 m²

Bu veriler ışığında;

$$\begin{aligned} \text{Mezarlık alanı} &= (3600 \times 5 \times 4,2) + 50.000 \\ &= 75.600 + 50.000 \\ &= 125.600 \text{ m}^2 \text{ dir.} \end{aligned}$$

Kayseri Asri Mezarlığı 2019 yılı verilerine göre toplam büyüklüğü 853.000 m² olarak kayıtlara geçmiştir. Mezarlık ihtiyaca binaen hala büyütülebilecek alana sahip ve genişlemeye elverişlidir.

6.2.2.2. Mezarlığının toprak yapısı yönünden incelenmesi

2010 tarihli, 27467 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, Sağlık Bakanlığının Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelikte belirtildiği üzere; Toprağın jeolojik vasıfları, gömülecek cesetlerin ayrışmasına müsait, su ve havanın geçmesine izin verecek şekilde küçük taneli olmalıdır.

Bu bağlamda Kayseri Asri Mezarlığından alınan numunenin, laboratuvar ortamında yapılan toprak analizi neticesinde toprak cinsinin tınlı olduğu, PH seviyesinin nötr (7.44) olduğu, organik madde miktarınca orta seviyede olduğu bulguları elde edilmiştir (Çizelge 6.1).

Çizelge 6.1. Asri Mezarlık Toprak Analizi

TOPRAK ANALİZ SONUCU				
ANALİZ ADI	BİRİMİ	YÖNTEM	SONUÇ	AÇIKLAMA
Bünye (Saturasyon)	(%)	Su ile doygunluk	33,88	TINLI
Toprak Reaksiyonu (pH)	-	(Saturasyon çamurunda) Potansiyometrik	7,44	NÖTR
Toplam Tuz	(%)	(Saturasyon çamurunda) Potansiyometrik	0,01	TUZSUZ
Organik Madde	(%)	Walkley-Black	2,39	ORTA
Fosfor (P2O5)	(kg/da)	Olsen - Spektrofotometre	110,32	ÇOK FAZLA
Potasyum (K2O)	(kg/da)	Amonyum Asetat - AAS	105,45	YETERLİ

6.2.2.3. Mezarlığının su kaynaklarına uzaklığı yönünden incelenmesi

2010 tarihli, 27467 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın "Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik"te; Göl, gölet, baraj gibi su kaynaklarına 150-200 metre mesafeli, içme suyu alt yapısının ise 250 m uzaklıktaki sulardan getirilmesi gerektiği, mezarlık içerisine kuyu açılmaması gerekliliği ile belirtilmiştir.

Kayseri Asri Mezarlığı çevresinde 6.200m mesafeli Şeker Gölü ve 25.500m mesafeli Yemliha barajı bulunmaktadır. Yakın çevresinde herhangi bir su kaynağı bulunmamaktadır.

Mezarlık içerisinde kuyu bulunmamakta, mezarlık içerisindeki çeşmelere ise sular, borularla mezarlık dışındaki içme suyu alt yapısından getirilmektedir.

Özkardaş (2010)'a göre: Mezarlıkta yeraltı su seviyesinin, kazısı yapılmış mezarın kazı zemininden itibaren asgari 1 – 1,5 m aşağısında olmalıdır. Aksi durumda özellikle kışın yağmurlu zamanlarda taban suyu hızla yükseleceğinden defin için açılmış mezarın tabanından su çıkacaktır.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü ile yapılan görüşmede mezarlık derinliğinin 130 cm olduğu, kış mevsimi de dâhil, bu zamana kadar taban suyuna rastlanmadığının bilgisi edinilmiştir.

6.2.2.4. Mezarlığın alan eğimi yönünden incelenmesi

Kayseri Asri Mezarlığı 1951 yılında tesis edilirken, Hacılar ilçesi yolu üzerinde düz bir alana, şimdiki Eski mezarlık girişinin ilk kısmı olarak tesis edilmiştir.

1951'de nüfusu 65.488 olan Kayseri Kent nüfusunun günümüzde 1.389.680'lere ulaşması daha çok mezar alanı ihtiyacını doğurmuştur. 1951 yılında tesis edilen mevcut mezarlık, kuzey kısmının yol olması sebebi ile güneye doğru genişlemiş, güneyinde tepe olmasından dolayı Beştepe eteklerine doğru konumlanarak, Hacılar ilçesine doğru genişlemiştir.

Mezarlık planlaması yapılırken Uslu'ya (1997) göre eğimin %20 ve üstü olan alanlar seçilmemeli, eğim standardı %10 ve altı olmalıdır. Sağlık Bakanlığının mezarlıklarla ilgili yönetmeliğinde ise, bataklık ve çukurlara mezarlık yapılmamalı, hafif meyilli düzlükler seçilmelidir. Bu bağlamda Kayseri Asri Mezarlığı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığınca, eğimin fazla olduğu alanlarda

teraslama çalışması yaparak mezarlığı tesis etmeden önce alanı düzlemiş ve mezarlık tesisine uygun hale getirerek, tesis planlamasını yapmıştır. Eğimin fazla olduğu alanlarda ise istinat duvarları ile (Şekil 6.7.) farklı kotlarda mezarlık tesisi kurulmuştur.

Şekil 6.7. Mezarlık istinat duvarları (Orijinal, 2019)

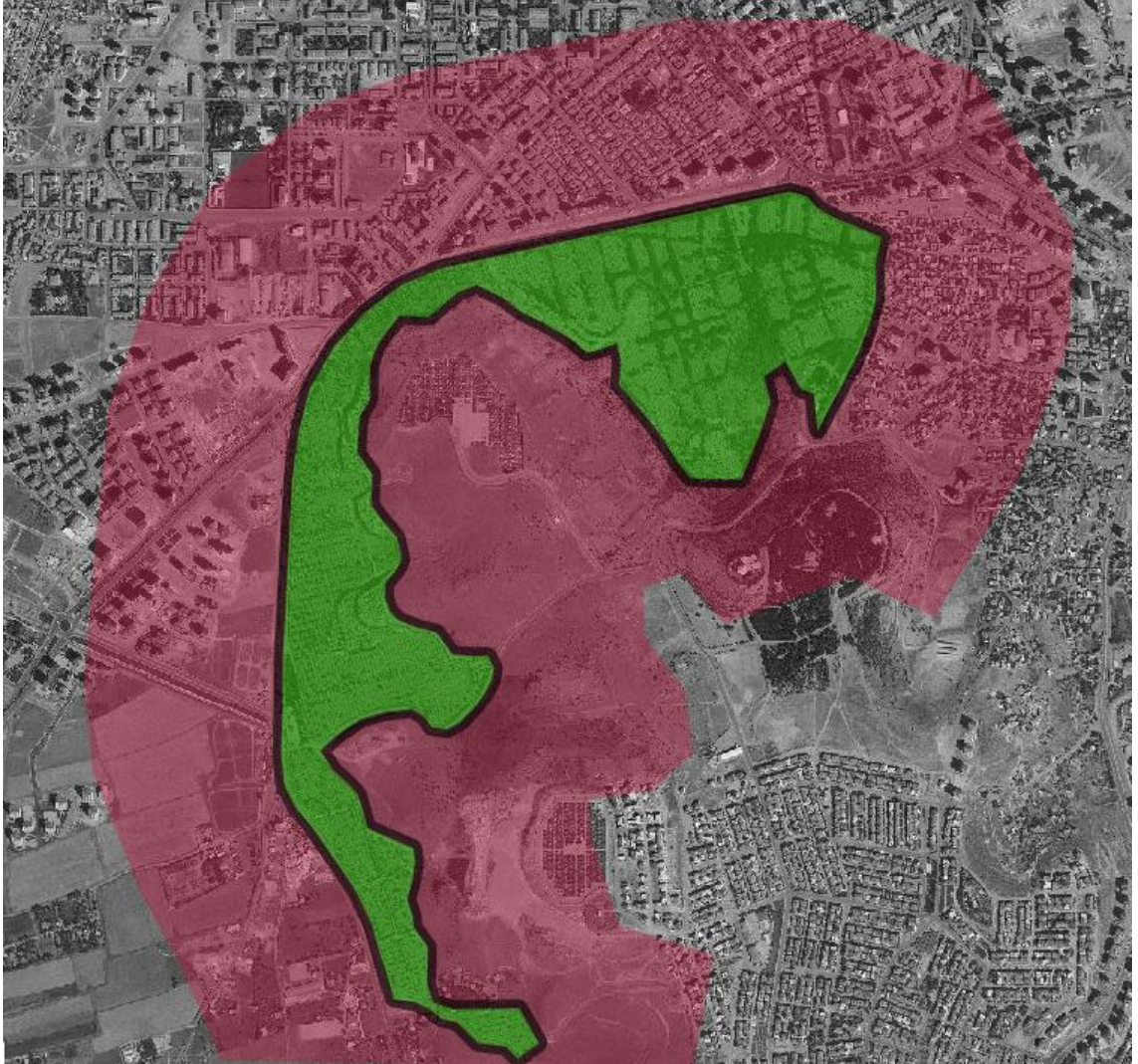
Günümüzde genişlemeye devam eden Kayseri Asri Mezarlığında arazinin eğimli olduğu bölümlerde Şekil 6.8. de görüldüğü gibi teraslama yapılarak alanı kullanıma elverişli hale çevrilmeye devam etmektedir.

Şekil 6.8. Yeni mezarlar için hazırlanan eğimli alan (Orijinal,2019)

6.2.2.4. Mezarlık yeri seçiminde alanın konutlara uzaklığı

Mezarlıklar talimatnamesine göre yerleşim alanlarının mezarlık hududuna mesafesi en az 500 m olarak belirlenmiştir, ancak tesis edilen mezarlıkların pek azı bu maddeye uygun kalmıştır. Kentleşme neticesinde hızlı büyümekte olan kentler mezarlıklar ile aralarındaki mesafeyi gün geçtikçe azaltmaktadır. Kayseri Asri Mezarlığı 1951 yılında bu maddeye her ne kadar uygun olarak tesis edilse de günümüzde mahalleler arasında kalmıştır. Kayseri Asri Mezarlığı mevcut alanının çevresinde oluşturulan 500m'lik tampon zon Şekil 6.9. da gösterilmiş ve birçok mahalle ve meskenin bu alan içerisindeki durumu belirtilmiştir.

Şekil 6.9. Mezarlık sınırının 500m genişletilmiş durumu (Orijinal, 2019)

Özellikle Eski Mezarlık bölümünün etrafında meydana gelen yerleşim, alanın kuzeyinde ve doğusunda bulunmaktadır. Mezarlığın kuzey bölümünde meydana gelen yerleşim alanı Şehit Nazım Miralay Bulvarı ile mezarlıktan ayrılmakta, doğusunda meydana gelen yerleşim yeri ise Yamanlar Caddesi ile mezarlıktan ayrılmaktadır. Kuzeyinde oluşan yerleşim yerleri ile mezarlık arasındaki mesafe 50 m'ye kadar düşmüş (Şekil 6.10.), doğusunda oluşan yerleşim yeri ile de 15 m'ye kadar düşmüştür (Şekil 6.11.). Alanın batısındaki yerleşim alanı ile mezarlık arasındaki mesafe her ne kadar günümüzde 150 m'nin üzerinde olsa da, bu alanlarda da konutlaşma hızlı bir şekilde devam etmektedir.

Şekil 6.10. Mezarlığın kuzeyindeki konutlarla mesafesi (Orijinal, 2019)

Şekil 6.11. Mezarlığın doğusundaki konutlarla mesafesi (Orijinal,2019)

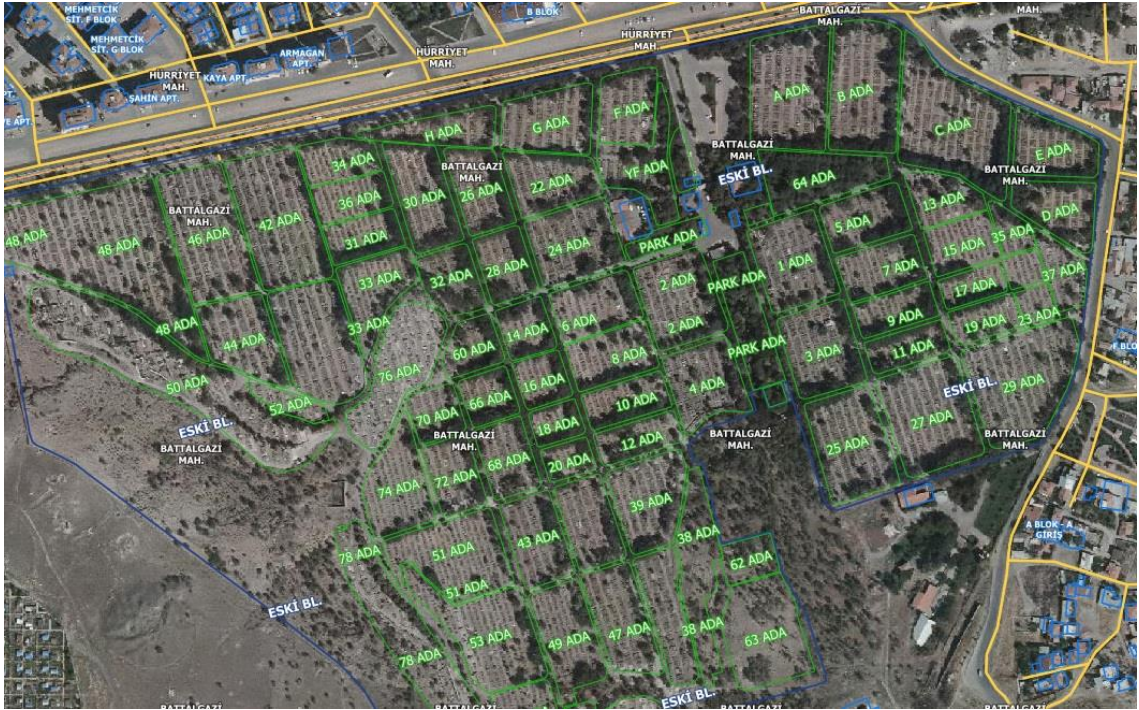
6.1.3. Kayseri asri mezarlığının tasarım ilkeleri açısından incelenmesi

6.1.3.1. Mezarlığın ada ve parsel durumu

Kayseri Asri Mezarlığı 1951 yılında 4 ada, her bir ada da 7 parsel ve her parselde ortalama 72 mezar olacak şekilde, mezarlık girişiyle beraber ortada yeşil alan, sol tarafta 1 ve 3 no'lu adalar, sağ tarafta 2 ve 4 no'lu adalar şeklinde tesis edilmiştir. Mezar sayısı yetmemeye başladığında sol tarafa 5,7,9,11,13,15,17,19 no'lu tek sayılı adalar, sağ tarafa ise 6,8,10,12,14,16,18,20 nolu çift sayılı adalar tesis edilmiş, son düzen bu şekilde kendini muhafaza etmiştir. Mezarlık yetmemeye başladıkça yeni adalar eklenmiştir, ancak sol tarafta tek sayılı adalar, sağ tarafta çift sayılı adalar düzeni bozularak Şekil 6.12.' de görüldüğü üzere gün geçtikçe karışık hal almıştır. Uygun olan herhangi bir bölge en son ada sayısından sonra devam etmeye başlamış, harfler ve sayılarla Asri Mezarlık ada ve parsel durumu karmaşık ve düzensiz bir hal almıştır.

Kayseri Asri Mezarlığının Taşlıburun kısmında ise ilk tesis aşamasında Ada numaralandırmada harf sistemi kullanılmış (A,B,C, vb.), yetmeyince çift harf (AB, AE, TA vb.) sistemi kullanılmıştır.

Asri Mezarlığın Eski Mezarlık mevkiinde 78 adet ada, Taşlıburun mevkiinde ise 50 adet ada bulunmaktadır.

Şekil 6.12. Eski Mezarlık mevki mezarlık adaları (Anonim, 2019d)

Adaların büyüklüklerine göre parseller değişmektedir, parsellerin herhangi yerleştirme esası yoktur. Parseller tek mezarların yan yana gelmesi ya da birinin baş kısmına diğ erinin ayak kısmı gelecek şekilde çiftli yerleştirilerek oluşturulmuştur (Şekil 6.13).

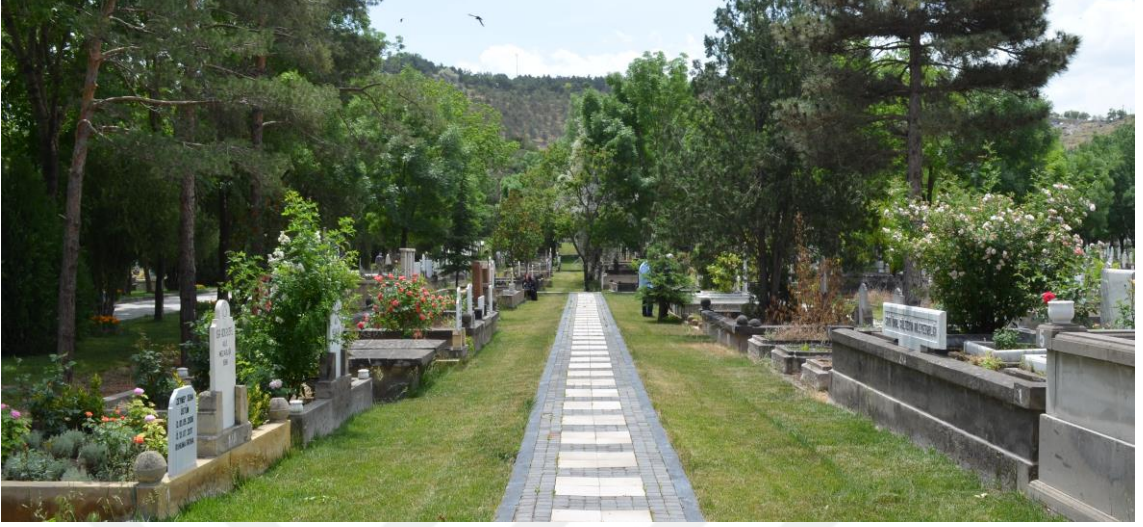
Şekil 6.13. Detaylı ada örneği (Parsel, mezar ve yollar) (Anonim, 2019d)

Parseller tüm mezarlık genelinde tek tek gezilmiş ve herhangi bir düzensizliğe rastlanmamıştır, Şekil 6.14.'de de görüleceği üzere parseller ada içerisine son derece muntazam bir şekilde yerleştirilmiş ve parseller arasında uygun ve denk mesafeler konulmuştur.

Şekil 6.14. Asri Mezarlık parsel düzeni (Orijinal, 2019)

Ada içerisindeki parseller arasında çim alanlar oluşturulup, bu çim alanlar üzerine insanların rahatlıkla yürüyebileceği yürüyüş yolları tesis edilmiştir (Şekil 6.15.).

Şekil 6.15. Asri Mezarlık parseller arası yürüyüş yolları (Orijinal, 2019)

Mezarlıklarda mezarlık yerleşimi konusunda yapılan araştırmada ise bütün mezarların yönünün İslam dinine uygunluğu gözlenmiştir. Kayseri Asri Mezarlığında gayrimüslim mezarlığı bulunmamaktadır.

6.1.3.2. Mezarlık girişleri

Kayseri Asri Mezarlığında, ana giriş kapısı dâhil Şekil 6.16.'te gösterilen konumlarda 9 araç giriş kapısı ve 7 yaya giriş kapısı bulunmaktadır. Bunların 2 araç, 3 yaya girişi Eski Mezarlık mevkiinde, 7 araç ve 4 yaya girişi ise Taşlıburun mevkiindedir.

Şekil 6.16. Asri mezarlık araç girişleri (Orijinal, 2019)

Mezarlık ana giriş kapısı 2019 yılında yenilenmiştir. Eski giriş kapısında tek büyük bir giriş ile giren-çıkan araçlar ve yayalar beraber, aynı yerden giriş çıkış yapma iken yeni düzenleme ile giren araç, çıkan araç ve yaya çıkışları birbirinden ayrılmıştır. Yeni yapılan kapı ile yalnız giriş çıkışlar ayrılmamış, mezarlık giriş kapısı daha heybetli ve etkileyici bir hale gelmiştir (Şekil 6.17.).

Şekil 6.17. Kayseri Asri Mezarlığı ana giriş kapısı (Anonim, 2019e)

Mezarlık ana giriş kapısı, 34,40 m uzunluğunda ve 9,60 m yüksekliğinde, içerisinde 1 adet güvenlik odası barındırmaktadır. 2 adet 5,20 m eninde, 5,95 m yüksekliğinde araç giriş-çıkışı ve 2 adet 2,00 m eninde, 3,40 m yüksekliğinde yaya girişi-çıkışı olan, betonarme yapı üzerine mekanik sistem ile traverten kaplanan heybetli bir yapıdır.

Taşlıburun 1. kapı, 2. kapı, 3. kapı, 4. kapı ve 7. kapı Şekil 6.17'de gösterildiği gibi 6,00m eninde, 5,80m yüksekliğinde, profil demir üstüne sac levha ile imal edilmiş, tek araçlık giriş-çıkışlardır. Eski Mezarlık 1. Kapı, Taşlıburun 5.kapı ve 6. kapı Şekil 6.18.'de gösterildiği gibi sıradan garaj kapısını andıran, demir profillerle yapılmış sadece çift açılımlı bahçe kapılarıdır. Kapılardan 4. Kapı dışındaki diğer girişler araç girişlerine kapatılmış ve kilitlidir. Araçların ana giriş kapısı ve 4. Kapıdan girdikleri gözlenmiştir.

Şekil 6.18. Taşlıburun mevkii 4. kapı girişi (Orijinal, 2019)

Şekil 6.19. Taşlıburun mevkii 6. Kapı (Orijinal, 2019)

Yaya girişleri profilden yapılan kapılar şeklindedir (Şekil 6.20). Sırasıyla A – B – C – D – E – F - G olarak adlandırılmıştır.

Şekil 6.20. Yaya giriş kapısı (Orijinal, 2019)

Şekil 6.21.'de gösterildiği gibi D – E – F girişleri mezarlık yanından geçen kanal üzerinden köprü yardımıyla gerçekleştirilmektedir.

Şekil 6.21. Taşlıburun F yaya girişi (Orijinal, 2019)

6.1.3.3. Mezarlık duvarları

Belediye Mezarlıklar Nizamnamesi'nin 9. Maddesi'nde mezarlık duvarlarının en az 2m olması uygun görülmüş, fakat güvenlik ve açıklık ilkesi gereğince tasarım ilkelerinde daha şeffaf duvarların tercih edilmesi istenmiştir. Bu bağlamda Kayseri Asri Mezarlığını duvarlarını incelediğinde 3 çeşit duvar görülmektedir. Biçim olarak aynı olan duvarlar, şekil, malzeme ve estetik açıdan farklılık göstermektedir.

Mezarlık ana giriş kapısından, Taşlıburun 3. Kapıya kadar olan duvarlar 2018 yılında yenilenmiştir. Eski duvarın üzerine sıva ve boya uygulaması yapılmış, üzerindeki boru profillerden oluşan 120cm yüksekliğindeki demir parmaklıklar sökülmüş, yerine 90cm yüksekliğinde alüminyum döküm parmaklık görünümlü sert plastikten parmaklıklar monte edilmiştir. Duvar yüksekliği bazı yerlerde 75cm, bazı yerlerde 130cm'dir. Şekil 6.22.' de görüldüğü üzere mezarlık içerisi kaldırımında yürüyen ve araç kullanan insanlar tarafından rahatça görülebilecek şeffaftır.

Şekil 6.22. Ana giriş kapısı - Taşlıburun 3. kapı arası duvar tipi (Orijinal, 2019)

Taşlıburun 3. Kapıdan sonraki kısımda yer alan duvar ise bir önceki duvarın önceki halidir, 75 cm ve 150 cm arasında yüksekliğe sahip yığma taş duvarlar ve üzerine boru profillerden oluşan demir parmaklık yapılmıştır (Şekil 6.23.).

Şekil 6.23. Taşlıburun 3. kapıdan - 7. kapıya kadar olan duvar tipi (Orijinal, 2019)

Eski Mezarlık mevkii, Yamanlar Caddesi üzerindeki duvarlar Şekil 6.24' deki gibi 75 cm yüksekliğinde yığma taş duvar ve üzerinde 100 cm yüksekliğinde L profil demirler arasında tel örgü çekilmiş şekilde inşa edilmiştir.

Şekil 6.24. Yamanlar caddesi boyunca duvar tipi (Orijinal, 2019)

6.1.3.4. Mezarlık otoparkı

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Otopark Yönetmeliği'nce binek araç otopark ölçüleri 2,40 m x 4,90 m ölçülerinde olmalı, engelli otoparkları için ise toplam otopark hacminin 1/30 oranında yer ayrılmalıdır. Otopark alanının en az %1'i bisiklet ve motosikletlere ayrılmalıdır hükmü yer almaktadır. Bu bağlamda Kayseri Asri Mezarlığı otoparkları incelendiğinde 2,50 m x 5,00 m ölçüleriyle gayet uygun otopark tesis

edildiği görülmektedir. Alan araştırmasında mezarlık otoparklarında bisiklet ve motosiklet otoparkına rastlanmamıştır.

Şehit Miralay Nazım Bey Bulvarı üzerine yol ile mezarlık arasına 2019 yılında Şekil 6.25’de gösterilen 470 araçlık otopark yapılmış ve mezarlık ziyaretlerinin en yoğun olduğu Arefe ve Bayram günlerinde, önceki yıllarda Kayseri Asri Mezarlığı’nın en büyük sorunu olan otopark sorunu 2019 Ramazan Bayramında gözlenmemiştir.

Şekil 6.25. 470 araçlık otopark (Orijinal, 2019)

Mezarlık ana giriş kısmında, mezarlık içerisinde bulunan Orgeneral Hulusi Akar camii’nden kaldırılacak olan cenazeler için, cenaze yakınları için düşünülmüş 96 araçlık iç kısımda otopark tesis edilmiştir.

Taşlıburun 4. Kapıda 60 araçlık otopark mevcuttur. Şekil 6.26’ te görüldüğü gibi Taşlıburun mevki 1. Kapı’dan 4.kapıya kadar yol boyunca, kaldırım ile yol arasında yükseltilmiş zemin olarak otopark tesis edilmiş ve yaya girişleri önünde herhangi bir otopark sıkıntısı gözlenmemiştir.

Şekil 6.26. Yol kenarı otopark (Orijinal, 2019)

Taşlıburun 5.6. ve 7. kapılarda ise, otopark sorunu gözlenmiştir. Buralarda mezarı olan vatandaşlar müsait buldukları tarla kenarlarına, yol kenarlarına ve özel mülklere araçlarını bırakarak trafiği olumsuz etkilemektedirler.

6.1.3.5. Mezarlık içi yollar

Mezarlık içi yol esasları, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın, "Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkındaki Yönetmeliği"nde Mezarlıkların İç Planı Konulu Madde 12 bağlamında, kapıdan itibaren geniş bir yolla mezarlık meydanına kadar ziyaretçileri getiren ve daha sonrasında sağa ve sola yönlendiren ana bir yol mevcuttur.

Kapıdan itibaren tüm mezarlık duvarı boyunca iç tarafı dolaşacak 4,70 m genişliğinde yol mevcuttur.

Adalar arasında 4,70 m genişliğinde ana ve 3,40 m genişliğinde ara yollar bulunmaktadır. Ana yollarda iki araç karşılaştığında yan yana geçebilmekteyken (Şekil 6.27.) ara yollarda maalesef bu gerçekleştirilmemektedir.

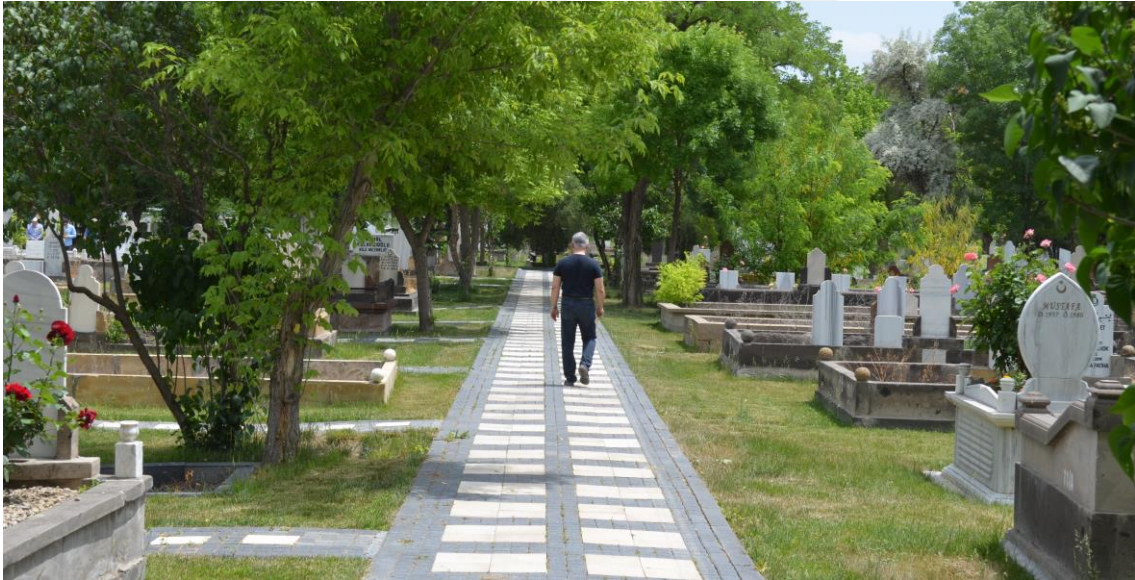
Şekil 6.27. Kayseri Asri Mezarlığı mezarlık içi ana yollar (Orijinal, 2019)

Ara yollardaki mezarlık sahipleri araçlarını ana yollara koyarak, ara yollardaki mezarlıklarına gidebilmektedirler, ara yollara konulan araçlar, bir başka aracın geçişini engellediğinden araç akışını durdurmaktadır.

Mezarlık adaları arasında asfalt araç yolları, mezarlık ada içlerinde ise parsel aralarında bazalt yaya yolları mevcuttur (Şekil 6.28. ve Şekil 6.29.).

Şekil 6.28. Asri Mezarlık parseller arasındaki dar yaya yolları (Orijinal, 2019)

Şekil 6.29. Asri Mezarlık parseller arasındaki geniş yaya yolları (Orijinal, 2019)

6.1.3.6. Mezarlık hizmet binası

Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından Mezarlıklar Müdürlüğüne tahsis edilmiş olan hizmet binası (Şekil 6.30.), mezarlık kayıt, cenaze ve defin işlemleri gibi hizmetleri sağlayan birimdir. 1 müdür, 4 cenaze kayıt personeli, 10 gassal, 20 şoför, 5 şef, 40 adet de kazı, bakım, onarım işçisi olmak üzere, bünyesinde toplam 80 personel bulundurmaktadır.

Mezarlık hizmet binası içinde teknik ve idari birimler dışında 2 adet morg, 2 adet gasil hane ve garaj bulunmaktadır.

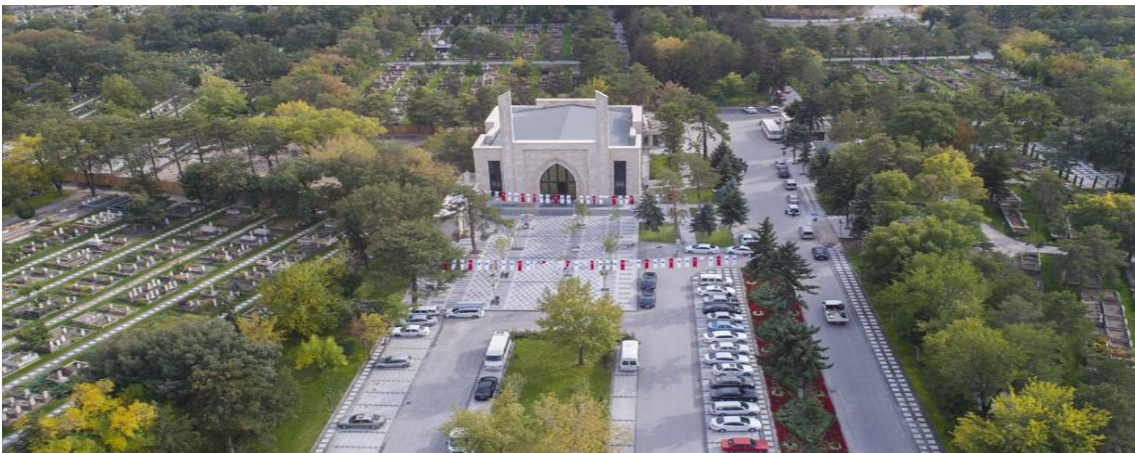
Şekil 6.30. Mezarlık hizmet binası (Anonim, 2019e)

6.1.3.7 Dini tesis

Yapımı 2019 yılında tamamlanan ve Orgeneral Hulusi Akar tarafından yapımına destek sağlanan cami, 850 m² oturum alanına sahiptir. İçerisinde 650 m² cemaat alanı ve 150 m² son cemaat alanı bulunan camide, kadınlar için yapılan 300m² asma kat mevcuttur.

Mezarlık kuzey kısmında 4 adet musalla taşı ve cenaze namazı kılınması için 645 m² açık cemaat alanı bulunmaktadır (Şekil 6.31). Mezarlık kuzey kısmında cenazeye katılan ziyaretçiler için planlanan 96 araçlık otopark mevcuttur.

Standart görünümünün dışında, modern çizgilerle tasarlanmış 2 adet 29m yüksekliğinde minaresi bulunmaktadır. Cami dış cephesi cnc kesim oyma traverten taşlarla mekanik kaplama yapılmıştır.

Şekil 6.31. Orgeneral Hulusi Akar Camii ve çevresi (Anonim, 2018a)

Asri Mezarlık Taşlıburun mevki 4. Kapıda diğer dini tesis bulunmaktadır, burada bulunan tesis mescit şeklindedir. Erkek ve kadın mescidi şeklinde tasarlanmıştır (Şekil 6.32.).

Şekil 6.32. Asri Mezarlık Taşlıburun mevki bay&bayan mescit (Orijinal, 2019)

6.1.3.8. Tuvalet ve abdesthaneler

Kayseri Asri Mezarlığında, ana giriş ve Taşlıburun 4.kapıda olmak üzere 2 adet tuvalet bulunmaktadır. Taşlıburun 4. kapıda mescidin altında bay ve bayan olmak üzere 2 adet tuvalet mevcuttur. Eski Mezarlık Mevkiinde ise yeni yapılmış bay ve bayan olmak üzere 2 adet tuvalet mevcut olup (Şekil 6.33.). İki tuvalet arası yaklaşık 2500m'dir.

Şekil 6.33. Asri Mezarlık ana giriş tuvaletleri (Orijinal, 2019)

6.1.3.9. Morg

Mezarlık hizmet binasının bodrum katında, erkek ve kadın olmak üzere 2 morg odası bulunmaktadır. 4'lü çekmeceli, 2 sandıktan meydana gelen morgda, toplam 8 erkek cenazesi ve 8 kadın cenazesi olmak üzere toplam kapasitesi 16 cenazelikdir. Kayseri Büyükşehir Belediyesi bu hizmeti vatandaşlarına ücretsiz sağlamaktadır.

6.1.3.10. Ölü yıkama alanı (Gasilhane)

Mezarlık hizmet binası bodrum katında, morgun içerisinde yer almaktadır. Erkek ve kadın olmak üzere 2 adet mevcuttur. Hijyenik ve yeni tesis edilmiş olarak Kayseri Büyükşehir Belediyesi çalışanı olarak toplam 10 gassal ücretsiz hizmet vermektedir.

6.1.3.11. Taziye mekânları

Şekil 6.34. Kayseri Asri Mezarlığı taziye mekânları (Orişinal, 2019)

Mezarlıktaki cenaze sonrası, cenaze yakınlarına taziye verilmesi amaçlı inşa edilen 2 adet taziye mekânının (Şekil 6.34.) her biri, 66 m² alana sahip, 3.65 m yüksekliğinde, mekanik traverten taş kaplama ile kaplanmış, üstü kapalı, yarı açık yapılardır.

Taziye mekânı olarak yapılan bu yapılar, genel gözlem sonucu yapılaşma amacına uygun kullanılmadığı gözlenmiştir. Taziyeden çok dinlenme mekânı olarak kullanılmaktadır. Cenaze sahipleri, taziyeleri defin sonrasında mezar yakınında müsait

bir yere geçip, cenazeye iştirak eden cemaatin baş sağlığı dileklerini kabul ederek bu işlemi gerçekleştirmektedirler.

6.1.3.12. Satış birimleri

Kayseri Asri mezarlığında 1 adet satış birimi bulunmaktadır (Şekil 6.35.). Millet kıraathanesi olarak geçen bu mekân, hem mini kütüphane hem de çay ocağı gibi hizmet vermektedir. Kapasitesi 5 masa ile sınırlı olan bu mekân yoğun ilgi görmektedir.

Şekil 6.35. Kayseri Asri Mezarlık satış birimi (Orijinal, 2019)

6.1.3.13. Donatı elemanları

Mezarlık içinde bulunan çeşmelerin hepsi hayırsever vatandaşlar tarafından, maddi imkânları ve kendi zevkleri doğrultusunda, mezarlık müdürlüğü tarafından gösterilen yerlere inşaa edilmiştir. Bağışlanan bu çeşmelerin herhangi bir konsepti olmayıp Şekil 6.36. te görüldüğü gibi farklı malzeme ve işçilikte, farklı ebatlarda ve tarzlarda karşımıza çıkmaktadır.

Çeşmelerin pis su giderleri bulunmamaktadır, fazla su, ada içerisine akıtılmakta, sebebi ise mezarlık alanı altında herhangi bir kanalizasyon vb. alt yapı bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

Çeşmeler arasındaki mesafe kimi yerlerde çok uzak, kimi yerlerde çok yakın olmakla birlikte genel olarak her ada da en az 1 çeşme bulunmaktadır. Büyük adalarda su sorunu gözlenirken, küçük adalarda mezarı bulunanlar bu konuda daha şanslıdır.

Şekil 6.36. Hayırseverler tarafından yaptırılan çeşmeler (Orijinal, 2019)

Asri Mezarlık Hulusi Akar Camii ve Mezarlık hizmet binası çevresi, Taşlıburun 4. Kapı çevresi haricinde mezarlık yollarında, adalarda ve ara yollarda herhangi bir aydınlatma elemanına rastlanmamıştır. Mezarlık müdürlüğü yetkilileriyle yapılan görüşme neticesinde aydınlatmanın bilinçli bir şekilde yapılmadığı, insanların akşamları da mezarlığa gelip çok geniş alana sahip olan Asri Mezarlık içerisinde güvenlik zafiyeti doğuracağından dolayı sahanın aydınlatılmadığı bilgisi elde edilmiştir.

Mezarlık temizliği açısından hayati öneme sahip çöp kutuları, Asri Mezarlığın başlıca sorunları arasında yer almaktadır. Arazi çalışması boyunca çöp kutusu eksikliği hissedilmiş, insanların çöpleri ellerinde gezdirdiği, pet şişelerini mezarlıkların duvar aralarına attıkları gözlenmiştir. Mezarlık bakımını yapan ziyaretçiler, mezarlar üzerindeki temizledikleri yabancı otları ve budadıkları bitkisel materyalleri atacak konteyner bulamadığından mezarlık personeli tarafından alınması için, mezarlık ada köşelerine, çeşme yanlarına bırakılmaktadır.

Asri Mezarlık Taziye mekânları yanında, Mezarlık Ana girişinde ve Taşlıburun 4.kapı çevresinde çöp konteynerleri bulunmakta olup, mezarlık ada ve parsel aralarında bulunan ana yol ve ara yollarda herhangi bir çöp kutusuna rastlanmamıştır. Mezarlık

temizliği bakımından personel ilgisi ile temiz olan alanda çöp kutusu ihtiyacı gözlenmiştir.

Oturma birimleri ise Asri mezarlıkta bulunmayan donatı elemanlarıdır. Alan alışması sırasında herhangi bir oturma birimine rastlanmamıştır. İnsanlar kaldırım kenarlarına, mezar duvarlarına, kısacası oturmaya müsait buldukları herhangi bir yere dinlenmek maksadıyla oturmaktadır

Özellikle sıcak yaz günlerinde mezarlık ziyaretine gelen kişiler ya da cenaze defnine gelenler oturacak gölge yerlere ihtiyaç duymaktadır.

Mezarlıkta bulunan tabela ve levhalar eski ve kullanışsızıdır. Ada köşelerinde ada numaralarını belirten levhalar ve bu levhaların yanında cadde numarasını belirten diğer levhalar mevcuttur (Şekil 6.37.).

Şekil 6.37. Ada ve caddeyi gösteren levhalar (Orijinal, 2019)

Ada köşelerinde ada numarasını belirten levhalar olmasına karşın, mezarlık girişinde hangi adanın nerede olduğunu gösterir herhangi bir yönlendirme levhası vs. bulunmamaktadır.

Mezarlık ana ve ara yolları üzerinde hadis ve ayetlerin yazıldığı levhalar gözlenmiştir. Belli bir konsepti olan bu levhalarda genellikle aynı hadis ve ayetler tekrar edilmektedir.

6.1.4. Kayseri asri mezarlığının bitkisel tasarım açısından incelenmesi

Mezarlığın, Eski Mezarlık Mevkiinde bitki örtüsü daha sık ve daha yaşlıdır. İlk tesis edilen alan olma özelliği ile burada 65 yaşını geçkin ağaçlar yer almaktadır. Mezarlıklarda ibreliler ve geniş yapraklılar en baştan beri beraber tasarlanmış ve kaynaşarak orman görünümünü sağlayarak görüntüyü zenginleştirmiştir (Şekil 6.38.).

Şekil 6.38. Kayseri Asri Mezarlığı genel görünüşü (Orijinal, 2019)

Mezarlıkların bitkisel tasarımlarında ibrelilerin, amonyak gazı çıkışını önlemesinden dolayı önemli bir yeri vardır. Eski Mezarlık mevki ve Taşlıburun mevkiinde sıklıkla ibrelilere yer verilmiştir (Şekil 6.39).

Şekil 6.39. Mezarlık içerisindeki ibrelili ağaçlar (Orijinal, 2019)

Mezarlık içerisinde bulunduğu gözlenen başlıca türler ise; *Pinus nigra* (Kara çam), *Picea pungens* (Mavi ladin), *Picea abies* (Avrupa ladini), *Cedrus libani* (Lübnan sediri), *Cedrus atlantica* (Atlas sediri), *Cupressus sempervirens* (Akdeniz servisi), *Cupressocyparis leylandii* (Melez servi), *Juniperus horizontalis* (Yayılcı ardıç), *Thuja occidentalis* (Batı mazısı), *Thuja orientalis* (Doğu mazısı) 'tir.

Yol ağaçlandırmalarında geniş yapraklı türlerle alle ağaçlandırması yapılmış, yol boyunca gölge alanlar oluşturulmuştur (Şekil 6.40.).

Şekil 6.40. Mezarlık içerisinde alle ağaçlandırması (Orijinal, 2019)

Mezarlık içerisinde bulunduğu gözlenen başlıca geniş yapraklı ağaç türleri; *Acacia dealbata* (Gümüşi akasya), *Acer negundo* (Dişbudak yapraklı akçaağaç), *Acer platanoides* (Çınar yapraklı akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Beyaz Çiçekli At Kestanesi), *Ailanthus altissima* (Kokar ağaç), *Betula pendula* (Adi huş), *Catalpa bignonioides* (Katalpa), *Elaeagnus angustifolia* (Kuş iğdesi), *Fraxinus excelsior* (Adi dişbudak), *Morus alba* (Beyaz dut), *Morus nigra* (Kara Dut), *Platanus occidentalis* (Batı çınarı), *Populus alba* (Ak kavak), *Prunus ceracifera* (Kiraz eriği), *Robinia pseudoacacia* (Beyaz çiçekli yalancı akasya), *Quercus robur* (Saplı Meşe), *Tilia tomentosa* (Ihlamur) 'dır.

Mezarlık içinde yapılan gözlem neticesinde ibreli ağaçlardan *Pinus nigra* (Kara Çam), geniş yapraklı ağaçlardan ise *Fraxinus excelsior* (Adi dişbudak) mezarlık alanına hâkim iki ağaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yol ağaçlandırmasında büyük çoğunlukla *Fraxinus excelsior* (Adi dişbudak) kullanılmıştır.

Mezarlık içerisinde, özellikle mezarlıklar arasında çalılar kullanılmıştır. Mezarlıkta görülen başlıca çalı türleri; *Berberis thunbergii* (Kadın tuzluğu), *Cotoneaster dammeri* (Yayılcı dağ muşmulası), *Cotoneaster franchetti* (Herdem Yeşil Dağ Muşmulası), *Cornus alba* (Kızılcık) , *Euonymus japonica* (Altuni taflan), *Ligustrum japonica* (Japon Kurtbağrı), *Pyracantha coccinea* (Kızıl Ateş Dikeni), *Syringa vulgaris* (Leylak) ' tir.

İdare tarafından mezarlık adalarının ana yol taraflarına mevsimlik çiçekler dikilmekte, ancak bu uygulama mezarlığın yalnız Eski Mezarlık mevki 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.11. 12. 13. 14.15. 16. 17. 18. 19. ve 20. Adaların mezarlık içi anayol cephelerinde görülmektedir (Şekil 6.41.).

Şekil 6.41. Mezarlık içi yol kenarları mevsimlik çiçek uygulaması (Orijinal, 2019)

Bu uygulama ilkbahar mevsiminde *Tulipa spp.* ve *Hyacinthus spp.*, yaz mevsiminde ise *Begonia spp.*, *Tagetes spp.*, *Viola spp.*, *Salvia spp.* ile yapılmaktadır.

6.2. Kayseri Asri Mezarlığında Ziyaretçi Memnuniyetinin Belirlenmesine Yönelik Yapılan Anket Çalışması ve Verilerin Analizi

Çalışma alanı olarak ele alınan Kayseri Asri Mezarlığının, Kayseri'deki kentleşme ile hızla azalan kentsel açık-yeşil alan sistemleri içerisindeki önemini, kent içerisindeki rekreasyonel potansiyelini ve Kayseri halkının, Asri Mezarlıktan memnuniyetini belirlemeye dönük olarak anket çalışması yapılmıştır. Anketler hafta içi,

hafta sonu ve mezarlıkların en yoğun bir şekilde ziyaretçi akınına uğradığı Arefe ve Ramazan Bayramı günlerinde, yüz yüze olmak üzere Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında yapılmıştır.

Kayseri Asri Mezarlığını kullananlar ve ziyarete gelenler anket çalışmasında hedef kitle olarak belirlenmiştir. Asri Mezarlığı yoğun olarak Kayseri merkez ilçelerde, yani Melikgazi, Kocasinan ve Talas ilçelerinde ikamet eden kişiler tarafından kullanılmaktadır. Anket sayısını belirlemek maksadıyla örnek büyüklüğü, bu üç ilçenin toplam nüfusu olan 1.105.027 sayısı kabul edilerek, yapılacak anketlerin sayısı Kalıpsız (1981)'in formülünden; 384 olarak elde edilmiştir.

$$n = Z^2NPQ / ND^2 + Z^2PQ$$

n = Yapılacak olan anket sayısı

N= Örnek büyüklüğü (1.105.027)

Z= Güven katsayısı (1,96)

P= Özelliğin kütlede bulunması olasılığı (0,5)

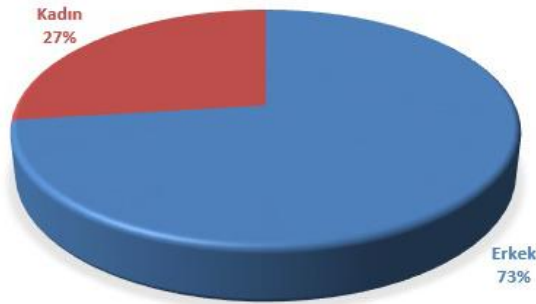
Q= 1- P (0,5)

D= Kabul edilebilecek hata (0,05)

$$\begin{aligned} n &= (1,96)^2 \times 1.105.027 \times 0,5 \times 0,5 / 1.105.027 \times (0,05)^2 + (1,96)^2 \times 0,5 \times 0,5 \\ &= 1.060.825,92 / 2.762,56 + 0,9604 \\ &= 1.060.825,92 / 2.763,52 \\ &= \underline{\underline{384}} \end{aligned}$$

6.2.1. Ankete katılan ziyaretçilerin sosyo-demografik yapısı

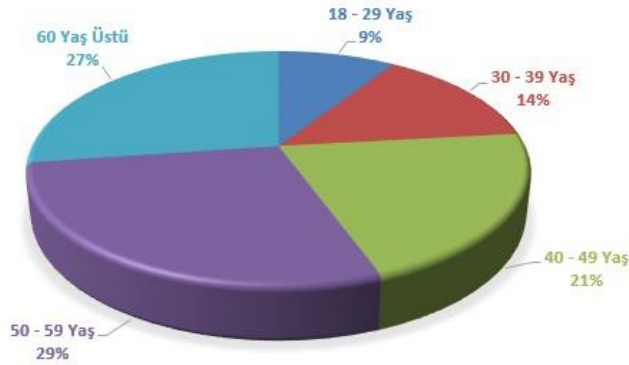
ZİYARETÇİLERİN CİNSİYET DURUMU

Şekil 6.42. Ziyaretçilerin cinsiyet durumu grafiği

Asri mezarlığa gelen ziyaretçiler arasında ankete katılanlardan %27' si kadın, %73' ü ise erkeklerden oluşmaktadır (Şekil 6.42.). Farklı zamanlarda yapılan anketlerde toplu ziyaretlerin olmadığı zamanlarda münferit olarak ziyarete gelen kadın ziyaretçiye rastlanmamıştır, arife ve bayram günleri dışında ziyarete gelenlerin erkek ziyaretçi olduğu gözlemlenmiştir.

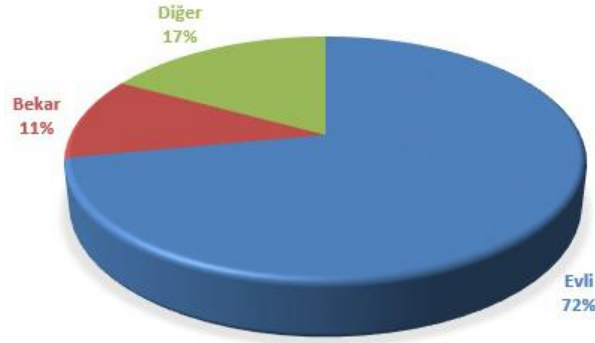
ZİYARETÇİLERİN YAŞ ARALIĞI

Şekil 6.43. Ziyaretçilerin yaş aralığı grafiği

Mezarlığa gelen ziyaretçilerin, %9' u 18-29 yaş aralığında, %14' ü 30-39 yaş aralığında, %21' i 40-49 yaş aralığında, %28'i 50-59 yaş aralığında ve %27' si ise 60 yaş ve üstü yaş aralığındadır (Şekil 6.43.). 40 – 49 yaş aralığı orta yaş olarak baz alındığında, orta yaş altı ziyaretçilere arife ve bayram günleri dışında rastlamanın nadiren mümkün olduğu, genel olarak orta yaş ve üzeri yaş grubunun mezarlık ziyaretine özel günlere bağlı kalmaksızın daha çok katıldıkları gözlenmiştir. Orta yaş üstü ziyaretçilerin hafta içinde de gelerek mezarlık bakımı yaptığı, ziyarete geldiği mezar çevresinde daha çok zaman geçirdiği gözlenmiştir.

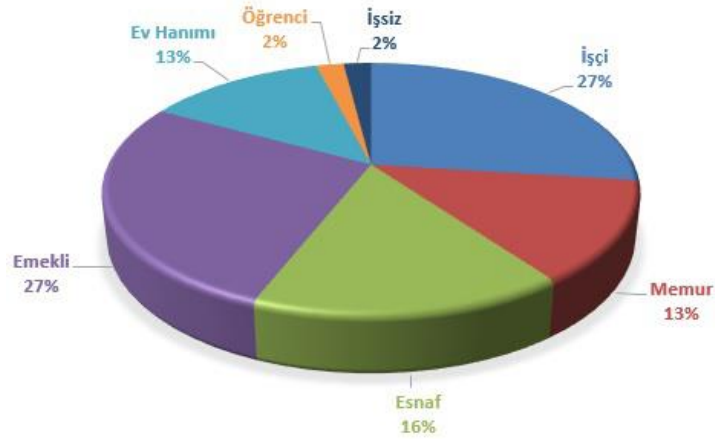
ZİYARETÇİLERİN MEDENİ DURUMU

Şekil 6.44. Ziyaretçilerin medeni durum grafiği

Ankete katılan ziyaretçilerin %11' i bekâr, %72'si evli, %17' sini ise diğer, yani dul, boşanmış, ayrı yaşayan vb. oluşturmaktadır (Şekil 6.44.). Genel olarak özel ziyaret günlerinde aile ile birlikte mezar ziyaretleri gerçekleştirildiğinden, medeni durumu evli olan ziyaretçiler ankette daha fazla yer almıştır. Kentimizde mezarlık ziyaretine gelen ziyaretçilerin %77'si orta yaş ve üzeri kitle olduğu için evli oranının yüksek olduğu gözlenmektedir. İnsanlar aile kurduklarında kaybettiği büyüklerini ve sevdiklerini daha sık anma durumu içerisinde olup, daha sık mezarlık ziyaretlerine gelmektedirler.

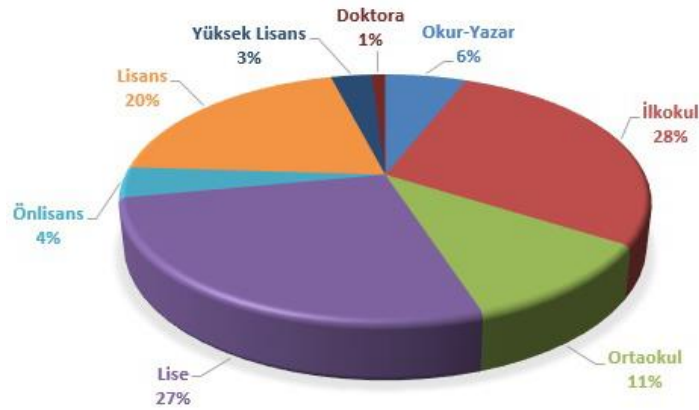
ZİYARETÇİLERİN MESLEKİ DURUMU

Şekil 6.45 Ziyaretçilerin mesleki durum grafiği

Ankete katılan ziyaretçilerin %27' si işçi, %13'ü memur, %16' sı esnaf, %27'si emekli, %13'ü ev hanımı, %2'si öğrenci, %2'si işsizdir (Şekil 6.45.).

ZİYARETÇİLERİN EĞİTİM DURUMU

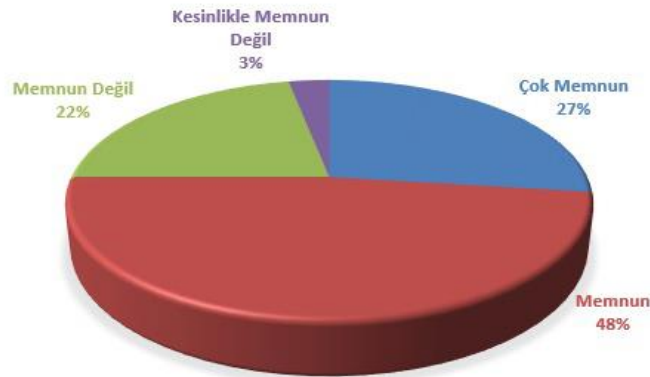

Şekil 6.46. Ziyaretçilerin eğitim durumu grafiği

Asri mezarlığa gelen ziyaretçilerin, ankete katılanlar arasında %6'sı okur-yazar, %28'i ilkokul, %11'i ortaokul, %27'si lise, %4'ü ön lisans, %20'si lisans, %3'ü yüksek lisans, %1'i doktora eğitimi almıştır (Şekil 6.46.).

6.2.2. Ankete katılan ziyaretçilerin memnuniyet analiz grafikleri

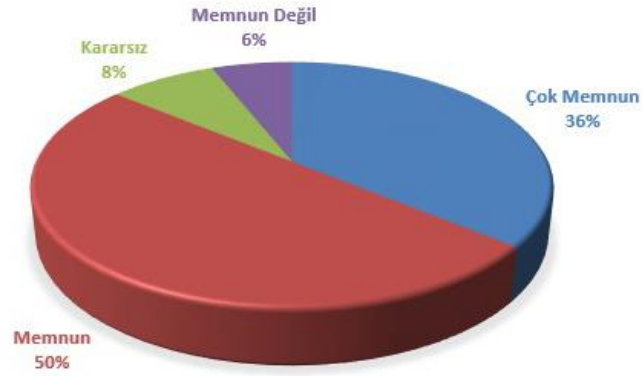
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIĞIN ULAŞILABİLİRLİĞİ AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.47 Mezarlığa ulaşım memnuniyeti grafiği

Ankete katılan ziyaretçilerin Asri mezarlığın ulaşılabilirliğinden, %27'si çok memnun, %48'i memnun, %22'si memnun değil, %3'ü kesinlikle memnun değildir, bir başka deyişle %75'i memnunken, %25'i memnun değildir (Şekil 6.47.). Kayseri Cumhuriyet Meydanı'na 3,5 km uzaklıkta olması sebebi ile merkezi bir konuma sahiptir.

ZİYARETÇİLERİN MEZARLIK OTOPARKI AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.48. Mezarlığın otoparkı memnuniyet grafiği

Ziyaretçilerin %86 'sı otopark sıkıntısı yaşamadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 6.48.)

ZİYARETÇİLERİN MEZARLIK ÇEVRE DUVARI VE DEMİR PARMAKLIKLAR AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.49. Mezarlık çevre duvarı memnuniyet grafiği

Ankete katılan ziyaretçilerin %8' i çok memnun, %48'i ise mezarlığı çevreleyen duvar ve demir parmaklıklardan memnunken, %26'sı dikkat etmedikleri gerekçesiyle kararsız, %15'i memnun değil, %3' ü ise kesinlikle memnun olmadığını belirtmiştir. Genel olarak %56' sını memnunken, %18' i memnun değildir (Şekil 6.49.)

ZİYARETÇİLERİN MEZARLIK İÇİ ULAŞIM AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.50. Mezarlık içi ulaşım memnuniyeti grafiği

Ankete katılan ziyaretçilerin mezarlık içi ulaşımdan, %9' u çok memnun, %69'u memnun, %2 kararsız, %17' si memnun değil, %3'ü ise kesinlikle memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 6.50.). Sonuç olarak mezarlık içi ulaşımdan, ziyaretçilerin %78' i memnunken, %20'si mezarlık içi ulaşımı beğenmemektedir.

ZİYARETÇİLERİN YÖNLENDİRME LEVHALARI AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.51. Mezarlıktaki yönlendirme levhaları memnuniyet grafiği

Ankete katılan ziyaretçilerin mezarlık içerisinde bulunan yönlendirme levhalarından %10' u çok memnun, %53' ü memnunken, %12'si ihtiyaç duymadıkları gerekçesiyle dikkat etmediklerinden kararsız, %24'ü memnun değil, %1' i ise yönlendirme levhalarından kesinlikle memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 6.51.) Asri mezarlığa gelen ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu aynı kentte ikamet ettiklerinden ve hep aynı mezarlıkları ziyaret ettiklerinden arefe ve bayram günleri dışında gelen ziyaretçilerin levha ve tabelalara dikkat etmedikleri gözlenmiştir.

**ZİYARETÇİLERİN SİSTEM VE PERSONEL YETERLİLİĞİ
AÇISINDAN MEMNUNİYETİ**

Şekil 6.52. Mezarlıkta bulunan sistem ve personel yeterliliği memnuniyet grafiği

Ankete katılan ziyaretçiler aradıkları mezarlıkları bulmak adına kullanılan sistem ve istihdam edilen personeli yeterli bulmak adına, %44' ü kesinlikle memnun, %38'i memnun, %10'u ihtiyaç duymadıkları gerekçesiyle kararsız, %8'i ise yeterli olmadığını belirtmişlerdir (Şekil 6.52.). Bu konuda %82 gibi yüksek memnuniyet oranı elde edilmiştir.

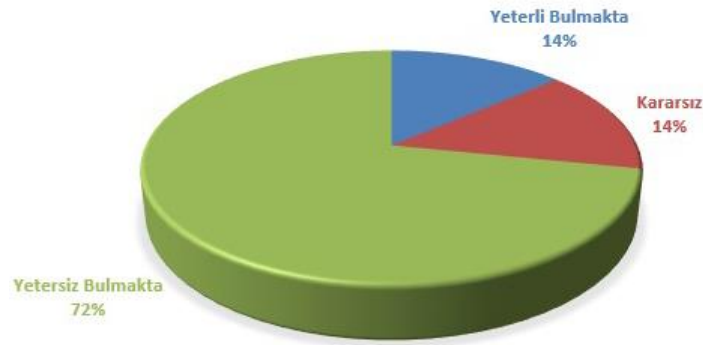
**ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKTAKİ ÇEŞMELERİN
YETERLİLİĞİ AÇISINDAN MEMNUNİYETİ**

Şekil 6.53. Ziyaretçilerin çeşmelerin yeterliliğinden memnuniyeti grafiği

Ankete katılan ziyaretçilere donatı elemanlarının yeterliliği hakkında yöneltilen sorularda ise; mezarlık içerisindeki çeşmelerin %6'sı yeterliliği hakkında görüş bildirmezken, %48' i yeterli bulmakta, %46'sı ise yeterli bulmamaktadır (Şekil 6.53.).

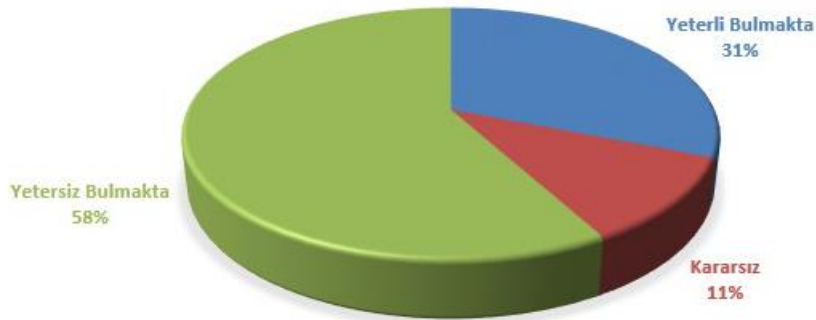
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKTAKİ OTURMA BİRİMLERİNİN YETERLİLİĞİ AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.54 Ziyaretçilerin oturma birimlerinin yeterliliği açısından memnuniyet grafiği

Mezarlık içerisindeki oturma birimlerinin yeterliliği konusunda ise, kısa ziyaretler yaptıkları ve ihtiyaç duymadıkları gerekçesiyle ankete katılan ziyaretçilerden %16'sı fikir beyan etmemiş, %15'i yeterli görürken, %79'u oturma birimlerinin yeterli olmadığını görüşündedir (Şekil 6.54.)

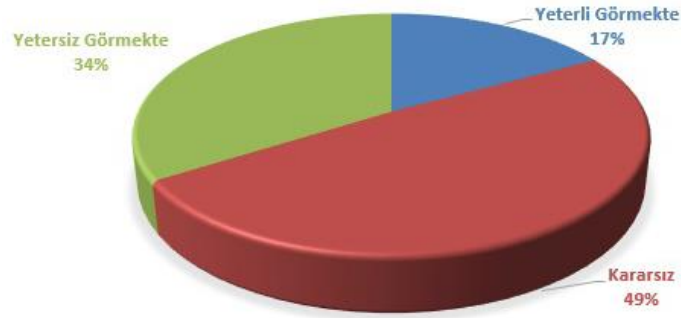
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKTAKİ ÇÖP KUTULARININ YETERLİLİĞİ AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.55. Ziyaretçilerin çöp kutularının yeterliliğinden memnuniyeti grafiği

Mezarlık içerisindeki çöp kutularının yeterliliği hakkında, %11'i görüş belirtmezken, %31 yeterli, %58'i ise yetersiz görmektedir (Şekil 6.55.)

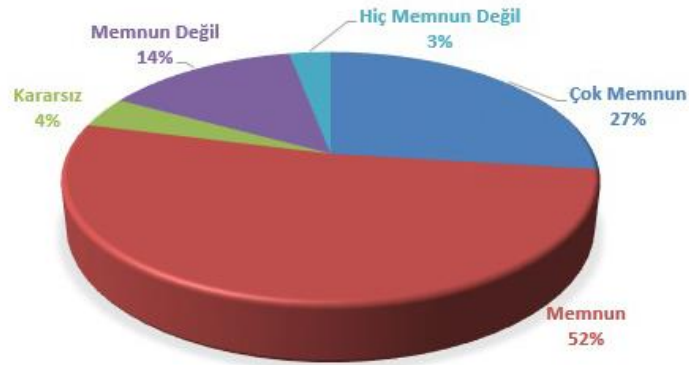
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKTAKİ AYDINLATMANIN YETERLİLİĞİ AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.56. Ziyaretçilerin mezarlık aydınlatması yeterliliği memnuniyet grafiği

Mezarlık içerisindeki aydınlatma sisteminin ise %17'si yeterli, %34' ü yetersiz, %49' u ise dikkat etmedikleri ve akşam vakitlerinde mezarlık ziyaretine gelmedikleri ya da mezarlık çevresinden geçmedikleri gerekçesiyle kararsız olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 6.56.).

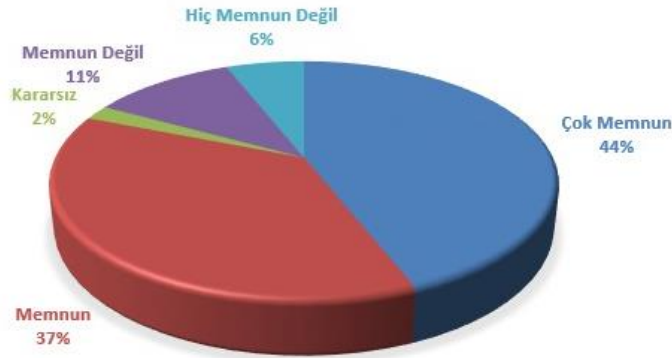
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIK ADA VE PARSEL YERLEŞİMİNİN DÜZENİ AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.57. Ziyaretçilerin ada-parsel düzeninden memnuniyeti grafiği

Ankete katılan ziyaretçilere mezarlık ada ve parsel yerleşiminin düzeni hakkında yöneltilen soruda; %27' si çok düzenli, %52'si ise düzenli bulmaktadır. %14' ü düzenli bulmazken, %3' ü çok düzensiz bulmakta, %4' ü ise herhangi bir fikir beyan etmemiştir (Şekil 6.57.)

**ZİYARETÇİLERİN MEZARLIĞIN BİTKİSEL TASARIMI
AÇISINDAN MEMNUNİYETİ**

Şekil 6.58. Ziyaretçilerin mezarlıktaki bitkisel tasarımdan memnuniyeti grafiği

Mezarlığın bitkisel tasarımı sorulduğunda, %44'ü çok beğenirken, %38'i beğenmekte, %12'si beğenmezken, %6'sı hiç beğenmemektedir, %2'si ise dikkat etmedikleri gerekçesiyle kararsız kalmıştır. Sonuç itibariyle %82 oranında mezarlığın bitkisel tasarımı beğenilmektedir (Şekil 6.58.).

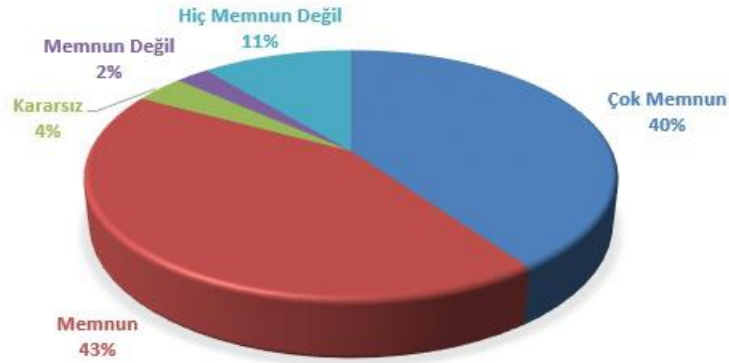
**ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKTAKİ AĞAÇLARIN GÖLGE
SAĞLAMASI AÇISINDAN MEMNUNİYETİ**

Şekil 6.59. Ziyaretçilerin mezarlıktaki ağaçlar hakkındaki memnuniyet grafiği

Ankete katılan ziyaretçilere mezarlık içerisindeki ağaçların yeteri kadar gölge sağlayıp sağlamadığı sorulduğunda, %16'sı fazlasıyla gölge sağladığını, %29'u yeteri kadar gölge sağladığını, %38'i yeteri kadar gölge sağlamadığını, %14'ü kesinlikle gölge sağlamadığını beyan etmiş, %3' ü ise kararsız kalmıştır (Şekil 6.59.)

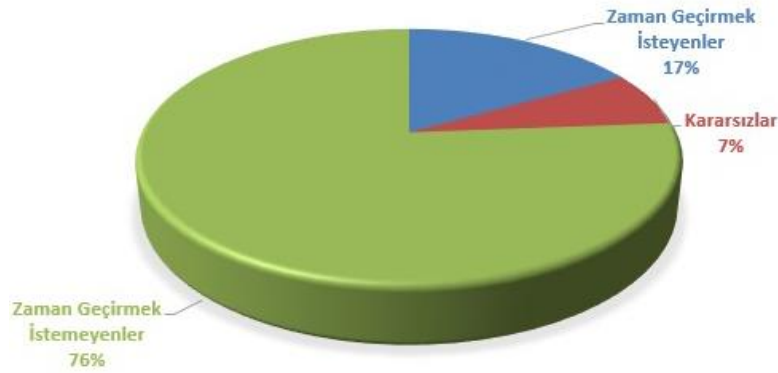
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIK MEZARLIK HİZMET BİNALARININ YETERLİLİĞİ AÇISINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.60. Ziyaretçilerin mezarlıktaki hizmet binalarından memnuniyeti grafiği

Ankete katılan ziyaretçiler mezarlık içerisindeki hizmet binalarının %33'ü fazlasıyla yeterli, %35'ini yeterli, %3'ü kararsız, %2'li yetersiz, %9'u ise kesinlikle yetersiz olduğu görüşündedir (Şekil 6.60.). %83 gibi yüksek oranda memnuniyet gözlenmiştir. Ziyaretçiler en çok cami ve millet kuraathanesini kullanmaktadır.

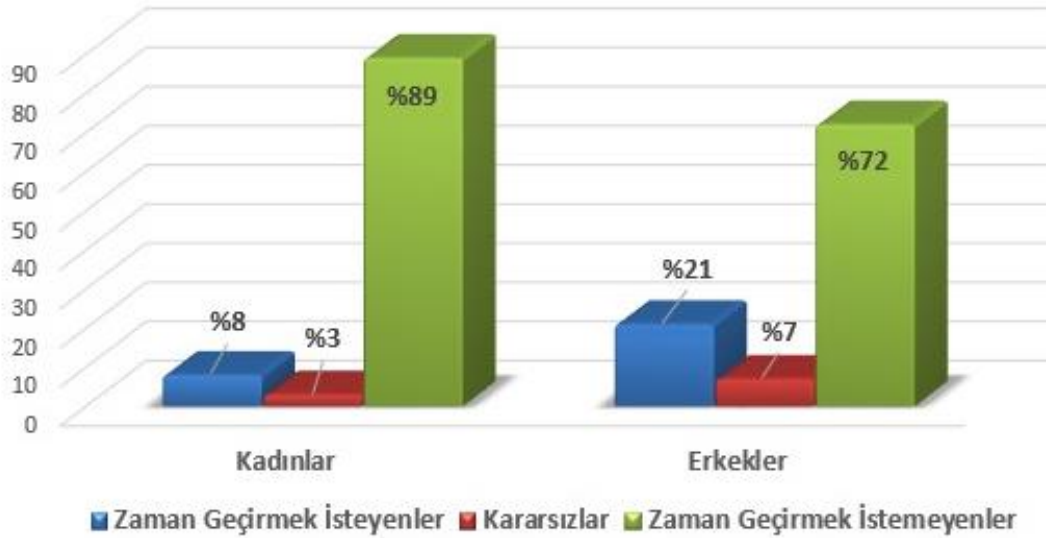
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKLARDA ZİYARET HARİCİNDE ZAMAN GEÇİRME EĞİLİMİ

Şekil 6.61. Ziyaretçilerin mezarlıkları ziyaret dışı kullanım eğilimi grafiği

Ankete katılan ziyaretçilerin %17' si mezarlıkta ziyaret dışında da zaman geçirmek isterken, %77'si sadece ziyaret etmek istemekte haricen zaman geçirmek istememektedir. %7' si ise bu konuda kararsızdır (Şekil 6.61.)

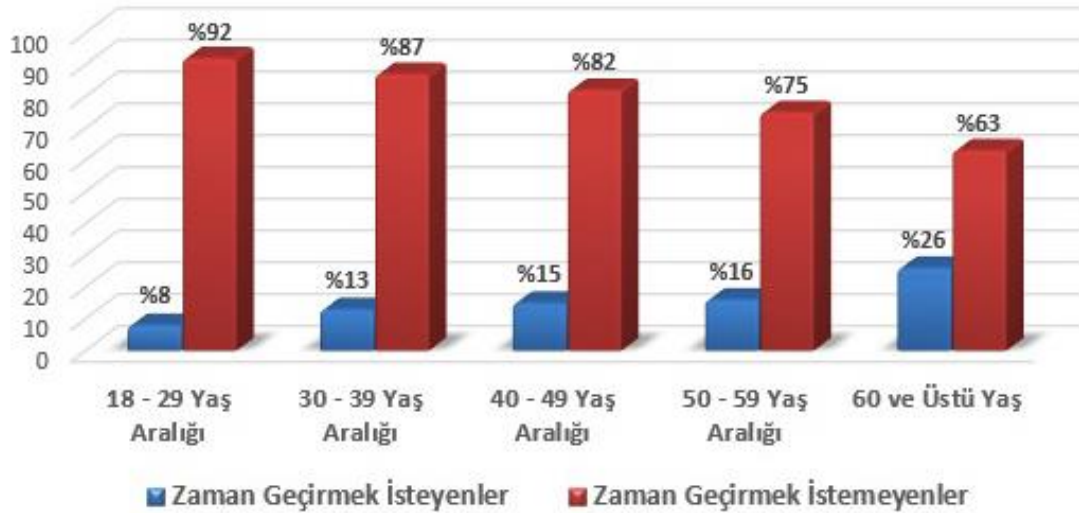
ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKLARDA CİNSİYETE GÖRE ZİYARET HARİCİNDE ZAMAN GEÇİRME İSTEKLERİ

Şekil 6.62. Cinsiyete göre mezarlıkları ziyaret dışı kullanım eğilimi grafiği

Yapılan anket detayında, ankete katılan 104 kadın ziyaretçinin %89'u mezarlıkta ziyaret haricinde zaman geçirmek istememekte, %8'i zaman geçirmek istemekte, %3'ü ise kararsız kalmaktadır. Ankete katılan 280 erkek ziyaretçinin ise %72'si mezarlıkta ziyaret haricinde zaman geçirmek istememekte, %21'i zaman geçirmek istemekte, %7'si ise kararsız kalmaktadır (Şekil 6.62.). Kadın ziyaretçilerin özel günler dışında da mezarlık ziyaret alışkanlıklarının erkeklere oranla çok daha az olduğu, ziyaretçilerin cinsiyet dağılımında da gözlenmiştir. Kadınların mezarlıklarda ziyaret dışında zaman geçirmek istememesinin ana nedeni günümüzde maalesef huzuru tehdit eden psikolojik bozukluklar ve mezarlık ortamının yeterince güvenli olmayışıdır. Bu gibi sorunlar insanların kendilerini تنها ve sakin yerlerde güvende hissetmemesine neden olmaktadır. Mezarlıklar diğer açık-yeşil alanlar arasında ormanlardan sonra en sakin ve tenhayerlerdir.

ZİYARETÇİLERİN MEZARLIKLARDA YAŞLARA GÖRE ZİYARET HARİCİNDE ZAMAN GEÇİRME İSTEKLERİ

Şekil 6.63. Yaşlara göre mezarlıkları ziyaret dışı kullanım eğilimi grafiği

Anketimize katılan 18 – 29 Yaş Aralığındaki 35 ziyaretçiden, %92’si mezarlıkta ziyaret haricinde zaman geçirmek istememekte, %8’i ise zaman geçirmek istemektedir. 30 – 39 Yaş Aralığındaki 53 ziyaretçiden, %87’si zaman geçirmek istememekte, %13’ü ise zaman geçirmek istemektedir. 40 – 49 Yaş Aralığındaki 82 ziyaretçiden, %82’si zaman geçirmek istememekte, %15’i zaman geçirmek istemektedir, %3’ü ise kararsız kalmaktadır. 50 – 59 Yaş Aralığındaki 110 ziyaretçiden, %75’i zaman geçirmek istememekte, %16’sı zaman geçirmek istemekte, %9’u ise kararsız kalmaktadır. 60 ve Üstü Yaş Aralığındaki 104 ziyaretçiden, %63’ü zaman geçirmek istememekte, %26’sı zaman geçirmek istemekte, %11’i ise kararsız kalmaktadır (Şekil 6.63.).

ZİYARETÇİLERİN MEZARLIĞIN GENEL TEMİZLİĞİNDEN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.64. Mezarlığın genel temizliği memnuniyet grafiği

Gelen ziyaretçilere mezarlığın genel temizliği sorulduğunda, %15'i fazlasıyla temiz olduğu, %62'si temiz olduğu, %14'ü temiz bulmadığı, %3'ü mezarlığı hiç temiz bulmadığını beyan etmiş, %6'sı ise dikkat etmedikleri için kararsız kaldıklarını beyan etmişlerdir (Şekil 6.64.).

ZİYARETÇİLERİN MEZARLIĞIN BİTKİSEL BAKIMINDAN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.65. Mezarlığın bitkisel bakımı memnuniyet grafiği

Mezarlığın genel bitkisel bakımı sorulduğunda ise %8'i bakımına çok özen gösterildiği, %40'ı bakımlı bulduğu, %36'sı bakımına özen gösterilmediği, %8'i kesinlikle bakımsız olduğunu bildirmiş, %9'u ise kararsız kalmıştır (Şekil 6.65.).

**ZİYARETÇİLERİN MEZARLIĞIN GENEL DÜZENİNDEN
MEMNUNİYETİ**

Şekil 6.66. Ziyaretçilerin mezarlığın genel düzeninden memnuniyeti grafiği

Mezarlığın genel düzeninden ise ankete katılan ziyaretçilerin %15'i çok memnun, %50'si memnun, %17'si memnun değil ve %5'i hiç memnun olmadığını bildirmiştir. %13'ü ise kararsız kalmıştır. Genel olarak %65'i mezarlık genel düzeninden memnunken, %22'si memnun olmadığını belirtmiştir (Şekil 6.66.). Mezarlık genel düzeninin %22'lik memnun olmayan kesimi ele alındığında, önceki verilere dayanarak mezarlık genelinde bulunan çeşmelerdeki memnuniyetsizlik %46, oturma birimlerindeki memnuniyetsizlik %72, çöp kutularındaki memnuniyetsizlik ise %58'dir. Genel olarak donatı elemanlarındaki memnuniyetsizlik, genel düzen memnuniyetsizliğinin temelini oluşturmaktadır.

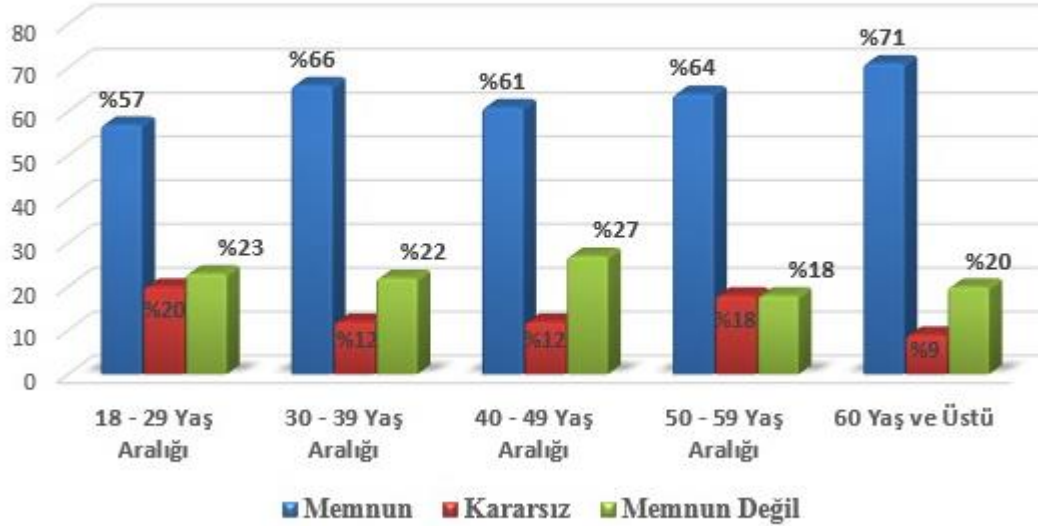
ZİYARETÇİLERİN CİNSİYETE GÖRE MEZARLIĞIN GENEL DÜZENİNDEN MEMNUNİYETİ

Şekil 6.67. Cinsiyete göre mezarlığın genel düzeninden memnuniyeti grafiği

Yapılan ankette, ankete katılan 104 kadın ziyaretçinin %60'ı mezarlığın genel düzeninden memnun, %27'si memnun değil, %13'ü ise kararsız kalmaktadır. Ankete katılan 280 erkek ziyaretçinin ise %67'si mezarlık genel düzeninden memnun, %19'u memnun değil, %14'ü ise kararsız kalmaktadır (Şekil 6.67.).

ZİYARETÇİLERİN YAŞLARINA GÖRE MEZARLIĞIN GENEL DÜZENİNDE MEMNUNİYETİ

Şekil 6.68. Yaşa göre mezarlığın genel düzeninden memnuniyeti grafiği

18 - 29 Yaş Aralığındaki 35 ziyaretçiden, %57'si mezarlığın genel düzeninden memnun, %23'ü memnun değil, %20 kararsız kalmaktadır. 30 - 39 Yaş Aralığındaki 53 ziyaretçiden, %66'sı mezarlığın genel düzeninden memnun, %22'si memnun değil, %12'si kararsız kalmaktadır. 40 - 49 Yaş Aralığındaki 82 ziyaretçiden, %61'i mezarlığın genel düzeninden memnun, %27'si memnun değil, %12'si kararsız kalmaktadır. 50 - 59 Yaş Aralığındaki 110 ziyaretçiden, %64'ü mezarlığın genel düzeninden memnun, %18'i memnun değil, %18'i kararsız kalmaktadır. 60 Yaş ve Üstü 104 ziyaretçiden, %71'i mezarlığın genel düzeninden memnun, %20'si memnun değil, %9'u ise kararsız kalmaktadır (Şekil 6.68.).

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Türkler, İslamiyet öncesinden beri mezarlıklarında yeşili seven bir toplum olmuş ve bu özelliklerini günümüze kadar kaybetmeden getirmişlerdir. Bu özelliğin günümüze kadar gelmesinin sebebi ise bu davranış biçiminin İslam dini ile de örtüşmesidir. İslam dininde, mezarların üzerindeki canlı bitkileri koparmak ve sökmek mekruh kılınmıştır. İslam dinine göre her canlı Allah'ı zikreder, buna bitkiler de dâhildir. Mezar üzerindeki bitkiler Allah'ı zikrettikçe, mezarda yatan iman sahiplerine Allah Teâlâ'nın rahmet etmesi umulur, bu sebeple mezarlıklar kentlerde önemli yeşil alanlar olarak değerlerini artırarak, varlıklarını devam ettirmektedirler.

Karaoğlu (2007)' nin belirttiği üzere mezarlıklar, Osmanlı kentlerinde, yerleşim alanları içinde adeta kent parkı niteliğinde alanlar olmuşlardır. Öncelikle mezarlıklar daima manzaranın en güzel olduğu yerlere kurulmuşlardır. Bu nedenle hem ziyaret, hem dinlenme ve meditasyon, hem de adeta birer mesire yeri olarak kent halkına hizmet sunmuşlardır. Aynı zamanda yerleşimle iç içe kuruldukları için, çocukların oyun oynadığı, mahallenin çamaşırlarının kurutulduğu, yazın sıcak öğleden sonraları ulu servi ağaçlarının altında piknik yapıldığı, kısacası günlük hayatın hemen hemen tüm faaliyetlerinin içinde geçtiği, yasayan yeşil dokular olarak kentin yapısında önemli rol oynamışlardır.

Osmanlı sonrasında ise 1930 Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve 1942 Mezarlıklar Talimatnamesi gibi kanun ve yönetmelikle mezarlıklar yerleşim yerlerinden uzaklara konumlandırılmış ve etrafları yüksek duvarlarla çevrelenerek günlük hayattan koparılmışlardır. Günümüzde mezarlıklar genellikle özel günler ve bayramlarda ziyaret edilen, sessiz, çokça vakit geçirmekten memnun olunmayan yerler haline almıştır, ancak günümüzde kentleşmenin çok hızlı bir şekilde devam etmesi, kentleşme sonucu kaybedilen yeşil alanlar, insanları kaybettikleri değerlerin önemini gün geçtikçe daha iyi anlamaları sağlanmıştır.

Mezarlıklar, kentleşme sonucu kaybedilen yeşil alanların yerine geçmeye aday en önemli yeşil alanlardır, ancak mezarlıklar açık-yeşil alanlar olarak değerlendirilirken dini inanç faktörleri unutulmamalıdır.

Bu çalışmada mezarlıkların kent içerisindeki yeşil alan olarak rolünün varlığı vurgulanmak istenmiş, kentsel yeşil alan içerisindeki önemi ve mezarlıkların

rekreasyonel işlevleri anlatılmıştır. Bunun yanı sıra mezarlığa gelen ziyaretçilere memnuniyet anketi yapılmış ve ziyaretçilerin Kayseri Asri Mezarlığının mevcut durumundan memnuniyeti belirlenmek istenmiş, Kayseri halkının mezarlıkların kentsel yeşil alan olarak kullanımına hangi mesafede oldukları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anketler neticesinde Kayseri halkının mezarlıkların kentsel açık yeşil alan olarak kullanımını konusunda istekli olmadıkları, büyük çoğunluğunun mezarlıkta zaman geçirmek istemediği, ziyaret ve cenaze töreni dışında kullanmak istemedikleri tespit edilmiştir. Mezarlıkta ziyaret haricinde zaman geçirmek istemeyen kullanıcıları cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde, kadınların büyük bölümünün mezarlıkta ziyaret dışında zaman geçirmek istemedikleri gözlenmiştir. Erkeklerde ise kadınlara göre mezarlıkta zaman geçirmeye daha istekli oldukları, istekli olan bu kesimin 50 yaş üstü emeklilerin olduğu tespit edilmiştir.

İnsanların mezarlıkları sadece ziyaret etmek için kullanılan alanlar olarak görmesinin temelinde kültürel ve tasarım sorunları yatmaktadır.

Kayserililerin mezarlığa ulaşımında herhangi bir zorluk çekmedikleri, mezarlığın merkezi konumda olduğundan dolayı gerek vasıtalarla, gerek yaya olarak mezarlığa kolayca ulaşım sağlayabildikleri tespit edilmiştir. Hususi araçları ile gelen ziyaretçiler otopark sorunu yaşamadıklarını belirtmiştir. Özel günler dışında mezarlık içerisine araç ile girişin serbest olması otopark ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Özel günlerde mezarlık içerisine araç girişinin olmaması otopark ihtiyacını gündeme getirmekte, içeriye ve dışarıya tesis edilen otoparklarla bu ihtiyaç fazlasıyla karşılanmaktadır.

Ziyaretçiler, mezarlığın her adasına araçlarla gidebilmekte, parseller arasındaki yaya yolları ile mezarlarına kolayca ulaşabilmektedir. Özel günlerde verilen araç hizmeti ile çok az bir zaman bekleyerek, belediyece tahsis edilen özel şoförlü araçlarla ziyaretçiler gitmek istedikleri adaya götürülmektedir. Mezarlık ana yolları yeteri kadar genişken, ara yollarda karşılaşılan araçların yan yana geçebilmesi mümkün olmamaktadır.

Asri mezarlığın ada içerisindeki parsel düzeni muntazamdır. Ziyaretçilerin de memnuniyet düzeyinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir, ancak mezarlık adalarının hiçbir düzene uymayan sıralanışı karışıklığa, aranan mezarın bulunamamasına sebep olmaktadır. İlk defa gelen birisi mezar, ada ve parselini bilse dahi, mezarlık planının olduğu levha bulunmadığından ya da yönlendirici levhalar olmadığından dolayı ilk 20 ada haricindeki adaların bulunabilmesi pek mümkün değildir.

Mezarlık içerisinde ziyaretçileri en çok rahatsız eden konu, donatı elemanlarının eksikliği konusudur. Gelen ziyaretçiler çeşmeleri, çöpleri ve oturma birimlerini yetersiz bulmaktadırlar. Çeşmeler arasında herhangi belirli bir mesafe ve planlama olmayıp rastgele konumlandırılmıştır, bu da kimi mezarlıkların etrafında çeşme olmazken, kimisinin yakınında birden çok çeşme olması anlamına gelmektedir. Mezarlığın içerisinde, yol kenarlarında ya da mezarlık adalarında çöp kutusuna rastlanmamış, yalnız girişte cami etrafında çöp kutuna rastlanmıştır. Çöp kutusuna rastlanmadığı gibi giriş haricinde konteynerlere rastlanmamıştır. Mezarlık genelinde çöp kutusu bulunmazken, mezarlığın temizliği ise gözlerden kaçmamaktadır, gelen ziyaretçilerin çok memnun olduğu konuların başında mezarlık genelinin temiz olması bulunmaktadır. Bir diğer konu ise, mezarlık genelinde hiç bulunmayan donatı elemanı olan oturma birimleri, taziye mekânları haricinde hiç bir yerde gözlenmemiştir. Asri mezarlığın büyük bir alana sahip olmasından dolayı özellikle sıcak yaz aylarında oturma birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Mezarlık içinde bulunan cami ve millet kıraathanesi, mezarlığa ziyaret dışında halkı çeken önemli tesislerdir. Mezarlık civarındaki yerleşim yerlerinden vakit namazları için gelen kişiler, burada zaman geçirmektedir. Camide gün içerisinde ya da cuma vakitlerinde ibadetini tamamlayan ve müsait olan kişilerin bir kısmı diğer vakte kadar millet kıraathanesinde kitap okuyup çay içerek, bir kısmı da cami etrafında çevresindeki kişilerle sohbet ederek zaman geçirmektedir. Bu tesisler, mezarlıkların açık yeşil alanlar olarak hizmete açılabilmesine zemin hazırlayan, insanları ziyaret haricinde mezarlığa çekerek, halkın mezarlık hakkındaki önyargılarını yenmelerine vesile olacaktır, ancak hali hazırda bu potansiyele sahip olan mezarlığın donatı elemanları yetersizliği halkın mezarlığa ziyaret dışında gelip zaman geçirmek istememesinde aktif rol oynamaktadır. Örneğin; mezarlığa gelip, mezarlığın sessizliğinde stres atmak isteyen birisi belirli bir süre sonra oturma ihtiyacı duyacak ancak oturma birimleri olmadığından, yorgunluğunu mezar duvarlarına oturarak giderecek, dolayısıyla bu da onu rahatsız edecektir. Bir başka örnek, yaz aylarının bunaltıcı sıcaklarından kaçıp, mezarlığın ağaç gölgelerinde serinlemek isteyen birisi oturacak yer bulamayacaktır dolayısıyla oturabileceği alanlara yönlenecektir.

Mezarlık, Eski mezarlık mevki ve Taşlıburun mevki olarak iki mevkiden oluşmaktadır. Taşlıburun mevki sonradan tesis edilmiş olduğundan bitki yoğunluğu, Eski Mezarlık mevkiine oranla oldukça seyrek ve gençtir. Genç bitkilerin gölgesi yetersiz olduğundan burada yapılan anketlerde bitkisel durumdan memnuniyet düşük,

Eski Mezarlık mevkiinde memnuniyet yüksektir. Eski Mezarlık mevki ve Taşlıburun mevkiini kıyaslayacak olursak, Taşlıburun mevkiinin, Eski Mezarlık mevkiinden daha seyrek ve cılız bir bitki yapısı bulunmakta, ağaçlar daha az gölge sağlamakta, çim alan tesisleri daha özensiz, mezar ada ve parseller biraz daha bakımsız, yollar daha dar durumdadır. Bu sebeple, Kayseri Asri Mezarlığının kentsel açık yeşil alan olarak kurgulanmaya ve hizmete açılmaya elverişli kısmı Eski Mezarlık mevkiidir.

5.2 Öneriler

Kayseri Asri Mezarlığı, mezarlık planlama kriterleri ve tasarım ilkeleri ışığında incelenmiş, planlama ve tasarımdaki aksaklıklar belirtilmiştir. Bu aksaklıklar ve yapılan ziyaretçi memnuniyet anketi sonuçlarından yola çıkarak mezarlık hakkında önerilerde bulunulmuştur.

- Mezarlık içerisindeki parsel yerleşimi gayet düzenlidir, fakat mezar sahiplerinin mezarlık üzerlerine yaptıkları anıtlar bu düzeni yok etmektedir, mezarlık sahipleri tarafından yapılan anıtların duvar yükseklikleri ve mezar başına konulan mermer büyüklüklerine belli bir standart getirilmeli, her biri parsel içerisinde birbiri ile uyum içerisinde olması sağlanmalıdır.
- Mezarlığın toplam 9 adet araç girişi mevcuttur, fakat bu girişlerden sadece Ana giriş ve Taşlıburun 4. Kapı girişinden araç giriş-çıkışı yapılabilmektedir. Kullanılmayan araç girişleri kapatılmalı, kapatılamıyorsa bakımsızlıktan eskimiş, boyası kavlamiş, paslanıp çürümüş kapılar, yeni yapılan traverten kaplama ana giriş kapısı ile daha konsept şekilde yeniden tesis edilmelidir.
- Mezarlık duvarlarının 3 ayrı tipte olduğu gözlenmiştir, yeni tesis edilen Asri mezarlık ana giriş kapısı ile Taşlıburun 3. Kapı arasındaki duvar tüm mezarlık çevresince devam etmeli ve tek tip duvar alana hâkim olmalıdır.
- Mezarlık içi ve dışında yeteri kadar otopark olmasına karşın engelli otoparkları gözlenmemiştir, engelli otoparkları işaretler ve levhalar ile belli edilmeli, yönetmelik gereği toplam otoparkın 1/30'u engelli

vatandaşlarımıza ayrılmalıdır. Mezarlık içerisinde de bisiklet ve motosiklet için otopark tesis edilmelidir.

- Mezarlık içi yollarda ana yollar iki araç geçişi için yeterli iken ara yollarda iki aracın yan yana geçişi mümkün olmamaktadır. Bu yüzden genişletilemeyen ara yollara belirli mesafelerde cepler açılmalı, karşılaşan iki araçtan birisi en yakınındaki cebe girerek diğerine yol hakkı tanınmalıdır, aksi takdirde yol anlaşmazlıkları meydana gelmekte ve araçlar geldikleri mesafeyi geri geri gitme zorluğu içerisinde düşmektedirler.
- Mezarlık sahasının bazı bölgelerinde eğimin fazla olmasından dolayı alanda kazı-dolgu işlemi yapılmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde kot farkları çıkmakta ve dolayısıyla istinat duvarları inşa edilmektedir. Bazı yerlerde 3 metrenin üzerine çıkan betonarme istinat duvarları kötü görüntü sergilemekte ve mezarlıkta beton yığını görüntüsü oluşturmaktadır. Bu soğuk ve estetik olmayan görüntü sarılıcı, tırmanıcı bitki türleri kullanılarak yumuşatılmalı ve mezarlığın yeşil dokusu ile bütünleştirilmelidir.
- Mezarlık içerisinde yönlendirme levhaları bulunmamaktadır, daha önceden gelmemiş ya da bir yakınının mezarlığını ziyaret edecek olan kişiler, mezarın ada ve parselini bilseler dahi belli bir düzen içinde numaralandırılmamış adalar içerisinde aradıklarını bulmaları mümkün değildir. Bu bağlamda mezarlıkların belli bölgelerine mezarlık ada-parcel planlarını içerir levhalar ve adaların yönünü gösterir yönlendirme levhaları konulmalıdır.
- Mezarlık tesisleri yeterlidir, ancak satış birimi olarak hizmet veren millet kiraathanesi masa ve alan olarak küçük gelmektedir. Bu satış birimi ağaç altlarına masalar koyarak hizmet alanını genişletmelidir.

- Mezarlık satış birimlerine, mezarlıklarını mevsimlik çiçeklerle bitkilendirmek isteyen, mezarlık bakımı yapmak isteyen vatandaşlara canlı çiçek ve mezarlık bakım aletleri satan bir birim tesis edilmelidir.
- Mezarlık içerisine yapılan hayrat çeşmelerine belli bir standart getirilmeli, hayırseverler tarafından bu standartlar çerçevesinde, kendi istedikleri yere değil, idarenin önceden çeşme yeri olarak planladığı yerlere yaptırılmalıdır.
- Mezarlıkta çöp kutusu bulunmamaktadır. Mezarlık içi yollarda belirli mesafelere çöp kutuları yerleştirilmeli, her 4 adanın köşe birleşim yerlerine, mezarlıklarının bakımını yapan kişilerin bitki materyali ve kaba çöplerini atabileceği konteynerler bulundurulmalıdır.
- Mezarlığa yaya olarak gelen ziyaretçiler göz önünde bulundurularak, büyük bir alana sahip Kayseri Asri Mezarlığının içerisine yoruldıklarında dinlenebilecekleri oturma birimleri yerleştirilmelidir. Sadece ziyaretçiler değil, sıcak yaz günlerinde mezarlıktaki ağaç gölgelerinden istifade etmek isteyen vatandaşlar içinde gölge alanlara, bakı noktalarına, manzara tepelerine oturma birimleri yerleştirilmelidir
- Mezarlığın konseptine uygun süs havuzları tasarlanmalı, mezarlık içindeki sessizlik ve huzur duygusuna su sesi ile eşlik edilmelidir.
- Mezarlık içine biyolojik göletler oluşturulmalı, bu biyolojik göletler yeni bir ekosistemi beraberinde getirerek hayvan çeşitliliğini zenginleştirmekte kullanılmalıdır. Böylece buradaki huzuru ve sessizliği bozmadan, kuş seslerini dinlemek, kelebekleri görmek ve şehir gürültüsünden kaçıp, doğal ekosistemin huzurunu tatmak için insanların mezarlıklara ziyaret dışında da gelmesine olanak sağlanmış olur.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2016, Lidyalılar Hakkında Bilmeniz Gerekenler, (online), <https://cahil.co/lidyalilar-kimdir-para-tarihi-dini/> [Ziyaret Tarihi: 8 Nisan 2019].
- Anonim, 2018, Hulusi Akar Cami Açılışa Hazırlanıyor, (online), <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/hulusi-akar-camisi-acilisa-hazirlaniyor/1277002> [Ziyaret Tarihi: 18 Nisan 2019].
- Anonim, 2019a, Novodevichy Rahibe Manastırı ve Mezarlığı, (online), https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g298484-d300347-Reviews-Our_Lady_of_Smolensk_Novodevichy_Convent-Moscow_Central_Russia.html [Ziyaret Tarihi: 11 Nisan 2019].
- Anonim,2019b,https://www.google.com/maps/@55.7235304,37.5541101,3a,75y,102.09h,90t/data=!3m1!1e1!3m8!1suDIySErpAiljWtMnEgd2IQ!2e0!6s%2F%2Fgeo3.ggpht.com%2Fcbk%3Fpanoid%3DuDIySErpAiljWtMnEgd2IQ%26output%3Dthumbnail%26cb_client%3Dmaps_sv.tactile.gps%26thumb%3D2%26w%3D203%26h%3D100%26yaw%3D110.8252%26pitch%3D0%26thumbfov%3D100!7i13312!8i6656!9m2!1b1!2i37 [Ziyaret Tarihi : 22 Temmuz 2019].
- Anonim, 2019c, Allegheny Cemetery, (online), https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g53449-d272386-Reviews-Allegheny_Cemetery-Pittsburgh_Pennsylvania.html [Ziyaret Tarihi: 11 Nisan 2019].
- Anonim, 2019d, Merkez Mezarlığı, (online), https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g190454-d194163-Reviews-Central_Cemetery_Zentralfriedhof-Vienna.html [Ziyaret Tarihi: 11 Nisan 2019].
- Anonim, 2019e, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kent Bilgi Sistemi, (online), <https://cbs.kayseri.bel.tr/kayseri-kent-bilgi-sistemi> [Ziyaret Tarihi: 26 Nisan 2019].
- Anonim, 2019f, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, (online), <https://www.kayseri.bel.tr/mezarliklar-sube-mudurlugu> [Ziyaret Tarihi: 26 Nisan 2019].
- Akan, N., 2018, Mezarlıkların İmar Planlarındaki Yeri, Yeni Mezar Alanlarına Yönelik İhtiyaç Analizi Ve Mezarlık Bilgi Sistemi, İstanbul Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Aktan N. G., 1999, Fiziksel planlama yönünden İzmir ve Frankfurt kent mezarlıklarının karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.
- Aktaş, R., 2009, İstanbul'da Ki Mezarlıkların Nitelik Ve Nicelik Açısından İncelenmesi Ve Çağdaş Mezarlık Planlaması Örneği Olarak Bahçeşehir Mezarlığı, *Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Aziz, M., 2013, Uygur Türklerinde mezarlılık kültürü, *Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2, 186-196s.
- Badeja, Z., 1998, *Friedhof Oberwangen in der gemeinde Köniz*. Anthos, 4, pp.10-13.
- Başkan, S., 1996, Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları*, Ankara.
- Baytok, K., 2016, Balbal, (online), <https://onturk.org/2016/06/22/balbal/> [Ziyaret Tarihi: 8 Nisan 2019].
- Bekiroğlu, M.S., 1990, İstanbul'daki Mezarlıkların Peyzaj Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Cooper, D. L., 2012, H.W.S Cleveland's Landscape for Oak Hill cemetery: a design analysis. *Lowa State University*, Graduate These, USA.
- Cömertler, S., 2001, Cemeteries "Planing and design principles", Graduate Thesis, *Izmir Institute of Tecnology*, Izmir.
- Eyice, S., 1996, Mezarlıklar ve hazireler, İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri Cilt:1. Ankara: *Türk Tarih Kurumu Basımevi*. s.122-134.
- Ertek, S.D., 2006, Symbolic Meaning of Cemeteries for Users : ' Karşıyaka cemetery Case'. *School Of Natural And Applied Sciences Of Middle East Technical University*, Master's thesis, 155p, Ankara.
- Ertuğrul, E., 2016, İstanbul'un Geçmişi: Yeni Kapı Kazılarında Neler Öğrendik?, (online), <http://arkeofili.com/istanbulun-gecmisi-yenikapı-kazilarindan-neler-ogrendik/> [Ziyaret Tarihi: 6 Nisan 2019].
- İltar, G., 2003, Eski Türklerde Mezar Kültü ve Günümüze Yansımaları *Hacı Bektaş Veli*, Güz 2003, S. 27, Ankara, s. 7-16.
- Karamürsel, A., 2002, Türklerde mezar geleneği, H. C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca. (Editörler). *Türkler 3*. Ankara: *Yeni Türkiye Yayınları*, 76-79.
- Karaoğlu, D., 2007, Kent Mezarlıklarının Yeşil Doku İçindeki Önemi ve Ziyaretçi Memnuniyetinin Belirlenmesi-Karacaahmet Mezarlığı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Kocaçalıskan, İ., 1998, Mezarlıklara dikilecek bitkiler ve çevre sağlığı bakımından önemi, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, AKSM, İSTANBUL, 18-20 Aralık, s443-446.
- Mutlu, S., 2018, Ölülerıyla Yaşayan Halkın Hafızası: Osmanlı Mezar Taşları, (online), <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/oluleriyle-yasayan-halkin-hafizasi-osmanli-mezar-taslari/1116935> [Ziyaret Tarihi: 11 Nisan 2019].

- Odabaş, A., 1992, Mezarlıklarda peyzaj planlaması, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, 2, ss 57-60.
- Oral, Z.M., 1949, Konya’da Tarihi Mezar Taşları, *Anıt Dergisi*. (I) Konya: s. 14
- Örnek, S.V., 1966, Anadolu folkloründe ölüm, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları*, Ankara.
- Özarslan, H.E., 2007, Mezarlıkların Peyzaj Planlama ve Tasarımı Açısından İncelenmesi, İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Özkardaş, V., 2010, İstanbul Mezarlıklarının Peyzaj Planlama, Tasarım ve Bakım Çalışmaları Açısından İncelenmesi Karacaahmet Mezarlığı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, 409s, İstanbul.
- Özkartal, N., 2016, Kentsel Yeşil Doku İçerisinde Mezarlıkların Yeri, Önemi Ve Planlama Kriterleri - İzmir Kenti Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, 135s, Isparta.
- Resmi Gazete, 27467, 2010, (online), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100119-6.htm> [Ziyaret Tarihi : 02 Nisan 2019].
- Resmi Gazete, 30340, 2018, (online), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/02/20180222-7.htm> [Ziyaret Tarihi : 02 Nisan 2019].
- Roux, J.P., 2012, Türklerin Tarihi – Pasifikten Akdeniz’e 2000 yıl (çev. A. Kazancıgil ve L. Arslan Özcan), *Kabalcı Yayınevi*, İstanbul.
- Sadık, C., 2018, Göktürk Taş Anıtları ve Balballar, (online), <https://www.tarihlisanat.com/balballar-gokturk-tas-anitlari/> [Ziyaret Tarihi: 9 Nisan 2019].
- Saraçoğlu, N., 1950, Türk Mezarlarına Dair Araştırma, Yeterlilik Çalışması. *İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi*, İstanbul Matbaacılık, İstanbul.
- Sarı, C., ve Koçak, İ., 2005, Antalya Kent Planında Mezarlıkların Yeri ve Sorunları, *Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi*, 22-24 Eylül, sayfa 559-570, Antalya.
- Seçkin, Ö.B., 1996, Peyzaj yapıları II. Yayımlanmamış ders notları, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi*.
- Şeker, M. 1999, Türk Mezar Bilimi Bir Disiplin Olarak Kurulmasının Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu 18 - 20 Aralık 1998, *Mezarlıklar Vakfı Yayını*, İstanbul.

- Taner, T., 1988, Şehir Mezarlıkları Planlama İlkeleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, No: 0904-AR-88-026, İzmir.
- Tuncel, G., 1989, Batı Anadolu Bölgesinde cami ve tasvirli mezar taşları, *Kültür Bakanlığı Yayınları*. Tanıtma Eserleri Dizisi. Mas matbaacılık. Ankara.
- Tuncer, C., 1991, Kümbet Mimarimiz, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Türkiye İş Bankası Yayını 4. ss. 20-22.
- Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 1930, (online), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1593.pdf> [Ziyaret Tarihi: 02 Nisan 2019].
- Uslu, A., 1997, Tarihi Süreç İçerisinde Anadolu Mezarlıkları ve Çağdaş Bir Yaklaşımla Ankara Kenti İçin Örnek Bir Mezarlık Planlaması Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı*. Ankara.
- Yörükan, Y. Z., 2005, Müslümanlıktan evvel Türk Dinleri Şamanizm, Ankara, *Yol Yayınları*, 3-88.

EKLER**EK-1 Kayseri Asri Mezarlığı Ziyaretçi Memnuniyet Anketi**

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KENT MEZARLIKLARININ YEŞİL DOKU İÇİNDEKİ ÖNEMİ VE
ZİYARETÇİ MEMNUNİYETİNİN BELİRLENMESİ-
KAYSERİ ASRİ MEZARLIĞI ÖRNEĞİ
TEZ ANKETİ**

KULLANICININ SOSYO-DEMOGRAFİK YAPISI

1 –

YAŞ	CİNSİYET	MEDENİ DURUM	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	AYLIK GELİR
☐ 18 – 29	☐ KADIN	☐ BEKÂR	☐ OKURYAZAR	☐ İŞÇİ	☐ ASGARİ ÜCRET
☐ 30 – 39	☐ ERKEK	☐ EVLİ	☐ İLKOKUL	☐ MEMUR	☐ 2020 – 3000 TL
☐ 40 – 49		☐ DİĞER	☐ ORTAOKUL	☐ ESNAF	☐ 3001 – 4000 TL
☐ 50 – 59			☐ LİSE	☐ EMEKLİ	☐ 4001 – 5000 TL
☐ 60 üstü			☐ ÖNLİSANS	☐ EV KADINI	☐ 5001 VE ÜSTÜ
			☐ LİSANS	☐ ÖĞRENCİ	
			☐ YÜK. LİSANS	☐ İŞSİZ	
			☐ DOKTORA	☐ DİĞER	
			☐ DİĞER		

2 – Asri Mezarlığın ulaşılabilirliğinden memnunum.

- Kesinlikle katılıyorum
 Katılıyorum
 Kararsızım
 Katılmıyorum
 Kesinlikle katılmıyorum

3 – Asri Mezarlığa gittiğimde otopark sorunu yaşamıyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

4 – Asri Mezarlığı çevreleyen duvar ve demir parmaklıkları beğeniyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

5 – Mezarlık içi ulaşımdan memnunum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

6 – Mezarlık içerisindeki yönlendirme levhaları yeterli buluyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

7 – Mezarlık içerisinde aradığım mezarlıkları bulmam için sistem ve personel yeterli.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

8 – Mezarlık içerisindeki çeşmeleri yeterli buluyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

9 – Mezarlık içerisindeki oturma birimlerini yeterli buluyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

10 – Mezarlık içerisindeki çöp sepetlerini yeterli buluyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

11 – Mezarlık içerisindeki aydınlatmayı yeterli buluyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

12 – Mezarlık ada ve parsel yerleşimini düzenli buluyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

13 – Mezarlığın bitkisel tasarımını beğeniyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

14 – Mezarlık içerisindeki ağaçlar yeterince gölge sağlıyor.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

15 – Mezarlık içerisindeki hizmet alanlarını (Taziye evi, Abdesthane, Şadırvan) yeterli buluyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

16 – Mezarlıkta ziyaret dışında da zaman geçirmek istiyorum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

17 – Mezarlıkta ziyaret dışında zaman geçirebileceğim kullanım alanları (yeşil alanlar, çim alanlar, sakin mekânlar...) mevcut.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

18 – Mezarlığın temizliğinden memnunum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

19 – Mezarlığın bitkisel (çim alanlar, çiçek tarhları, ağaçlandırma...) bakımından memnunum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

20 – Mezarlık genel düzeninden memnunum.

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

